

MLADIKA.

Izdala in založila

J. Stritar in J. Jurčič.

Prvo leto.

J. Uršič

Tisk Egerjev v Ljubljani.
1868.

II B

27280
g

Q30006677

Ljubljana

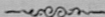
MLADIKI.

 Pomladi hči, Mladika! zdrava bodi,
Odrastlek novi starega drevésa!
Veselo dvigaj se, razvij peresa,
Ter cvet in blagi sad iz njega ródi!

Naj ubranila vsakej te nezgódi,
Nad taboj vedno čula bi nebésa!
Da črv strupén ti ne oskruni lésa,
In da ti slana, toča nič ne škodi.

Iz tebe sestra za sestró požêni,
Da več ne bode vam sešteti broja,
Ko veje v šátor sklenete zeleni.

V vaš dom pletó naj ptice gnjezda svoja,
Pod njim naj potnik, znojni, oprasêni
Hladú si najde in dobí pokoja.

Pesmi in pevec.

Pesmi.

Bil zletéti nam si vélel;
Me smo bile izletéle,
Dvigale se v zrak veséle,
Prepeváje, kar si žélel.

Zbral je zrak viharje svoje,
Stréle so nas razbijále,
Pa v trepetu pribežále
Spet smo k tebi hčeri tvoje.

Pevec.

V tihem srci sem vas hranil,
V prsih nosil mnoga leta,
Skrival pálnej luči svéta,
Vse nesreče sem vas branil.

Kader v skalah orel zrasede,
Mati z gnjezda ga izvabi,
Krmo brati mu pozabi,
Da perút ga svoja pase.

Bog in sreča tudi z vami!
Izletíte in zapojte,
Strel grajóčih se ne bojte,
Naj vas hvale dim ne zmami!

Kjer je zrna polno klasje,
Ne konča ga toča vražna;
Kjer je slama, zrna prazna,
Ne dodá ga hvaloglasje.

Diguž.

Oj Diguž, ti svetokriški kováč!
Ki imaš obraz in nos potlačen,
Ti si neusmiljen, hudoben mož,
Da s kládívom v babo režiš razkoráčen.

Nikoli še nisi po svetu bil,
Ne veš, zakáj se žena spoštuje!
Nikoli še nisi dobro premislil,
Kakó sveti zakon se dopolnjuje.

Ne znaš li, da ženska je slaba stvar?
Potrpi nje sitnosti blagodušen,
Mirúj, ne obrézaj se precej na njó;
Ne bodi vendar tako hudomušen!

Bedák si, ker méčeš Katro na tla;
Neznane ti ženske so, Diguž! navade;
Kaj nisi vedel še tega do zdaj,
Da vsaka sama prehitro pade?

Vsak ob svojem času.

Sánjal sanje sem po noči,
Neprijetne sanje:
Stal na polji sem širocem,
Moj prijatelj z manoj,
In pred nama pol streljája
Štirje trdi kmetje.
Govorila sva med saboj
O visokej stvári;
Rešétali so med saboj
Kmetje svoje vboštvo.
Pa mi zlodej glavo zmoti,
Vrže me za kmeti;
Skoči z manoj moj prijatelj,
V ték spusté se kmetje:
Dva sta hitra, dva počasna,
Dva vbežíta, dva ne.
Dvema vsak sva naložíla
Dvanajst gorkih pálic.
Kader delo dokončava,
Vračava se naglo.
Čuj, za nama strašna kletev,
V kletvi štirje kmetje!
Bes te lopi, kak' zbežíva,
Kmetje pa za nama!

Dva sta hitra, dva počasna,
 Dva tečeta, dva ne.
 Pa sta bila dva zadosti:
 Prvi mene zgrabi,
 K tlom tovar'ša drugi zlékne,
 In tedaj za njima
 Ostajalca prikrevsáta.
 Naložé zdaj nama,
 (Bog ti nama greh odpusti!)
 Vsak po dvanajst gorkih!

Pri oknu.

Šlonel sem pri oknu,
 Žalostno gledáje
 Na široko cesto:
 Po širokej cesti
 Šel je potnik urni.
 Potnik se je vmíkal,
 Jaz sem tiho meril
 Svojo temno žalost,
 Mislil sem brezupen
 V njeno srce trdo
 In v nesréčo svojo.
 Ko se zopet zdramim,
 Ném poglede vržem
 Na predolgo cesto,
 Glej in potnik hitri
 Bil je vže izginil.

Kar je tu na zemlji,
 Mine vse in gine,
 Kakor potnik cestni;
 A iz duše meni
 Ne izgine žalost,
 Iz očesa meni
 Ne usahne solza!

Udomačítev.

Človek je podoben vinskej trti,
Ktero mož odreže, da jo presadi
In zagrêbe tam na svojem vrti,
Kjer jo solnce greje, blagi dež poji.
Prime se, ko nekaj časa mine,
Ter zasaja nove korenine,
V tujej zemlji spet se domači.

Tudi človek sreče je enake,
Umni se privadi vsacega svetá,
In veséli najde veseljáke,
Bodi sto milj daleč, bodi si domá.
Kjer se vstavi potnik vrhu zêmlje,
Ko slovó na pragu zopet jemlje,
Solza po obrazu mu kapljá.

Dekliška tožba.

Oj cvetice
Nerazvite,
Ve glavice
V listih kríte!
Solncu se ne razvijajte,
Da vas smrti v last ne dá;
Milo tožbo poslušajte,
Tožbo žalega srcá:
Žensko lice je cvetóče,
Dokler nima dvajset lét;
Rože slast so dihajóče,
Dokler se razvíja cvét:
Léta pa bežé,
Rože se sušé,
Ter ne oživé
Níkdar spét!

Sramežljiva ljubica.

V nedeljo bilo je po léti,
V prijazni čas po polu dné,
Na vrtu videl je sedéti
Mladenič deklice lepé —
„Klobuček vzamem si s peresom,
Pa mimo tenkih srnic grém;
Da z ljubeznjivim me očesom
Pogleda vsaka, dobro vém.“

Takó dejál, takó je storil,
Kar želel je, to se zgodí —
„Kak' hitro čas ga je dozóril,
Kak' bister, kake je rastí!“
Deklét je ena govoríla;
„Življenje čaka je sladkó,
Katera bode ga ljubíla,
Dejála druga je na to.

In tretja: „meni verjemíte,
Izbrano ljubico imá,
Ki tu sedí, kjer ve sedíte,
In tudi z vami gleda ga.“

Pa res tam ljubica sedéla
V pokoji sence je hladné,
Boječa se je zarudéla,
Hitréje tolklo jej srcé!

Ko se je ljuba zarudéla,
Hitréje bílo jej srcé,
Plašná s trepálnico odela
Nedolžna lici je mladé.
„Ne treba se ti sramováti!
Mladenske duše zorni cvét,
Ljubezni prve dnevi zlati
Nikdár ne povrnó se spét.“

Knjižna modrost.

Po knjigah samó ne prebiva modróst,
 Ko mesec ne v zrcalu vóde,
 Ki, vtrjen v brezkončnih svetóv širokóst,
 Bleščí iz vodéne posode;
 To znali vže davno so védni možjé,
 Za njimi je svét se postáral,
 A vendar še zdaj smo otroci ljudjé,
 Naš rod za náúke ni maral!

Ví, ktere pri knjigah obrastel je máh,
 V živót se viharni vrzíte!
 Ne bodi vas rádosti, sólze ne strah,
 Iščíte, vživáje trpíte!
 Razgrne poklic se vam sólznih ljudí,
 Nesreča in sreča po svéti;
 Naj pámetnik vas in neúmnik učí,
 Kak' človek imèl bi živéti.

Po trgih, poslópjih in kočah sirót,
 Tam knjiga náúkov je zlatih;
 Pogumno se spústi na srédo povsód,
 Bojèč se ne stiskaj pri vratih!

Če pródalno gledaš iz dáleč blagó,
Pri mnozem enaka veljava,
A kader pomáknil si bliže okó,
Razložek se velik spoznáva.

In kogar le knjige debele učé,
Da svét je še zmeróm okrogel;
Da tékajo v morje iz morja vodé:
Nikdár naj bi peti ne mogel,
Ker on, kar pozabil je davno očak,
Iz nova premléva in poje;
V zmotnjave se lastne zapréda bedak,
Bedakom je mota na dvoje!

Po noči.

Samoten čujem, sveča mi gori,
Ropòt kolesni se iz mlina sliši,
V pokoji davno vže ves trg leži,
Molčí krog mene vse po dolgej hiši.

Prisrčna deva moja, spi sladkó!
Nebeski mir naj v prsih ti prebiva;
Zatisni, draga! blažená okó,
Saj moja duša nad tebój počiva.

Poljubil sem te prvič in objél,
Bori zdaj v meni z radostjo se želja,
Da skoro ostri meč bi v roko vzel
In dušek dal obilnosti veselja!

Solze.

Uzlivajte curke svoje,
Grenkosolzne ve oči!
Tolažite srce moje,
Ki v bridkosti se topí.

Hiše krasne tu bleščijo,
Križajo se céste vmés;
Sem ter tam ljudjé hitíjo,
Radost séva jim 'z očés.

Človek rad se ne ozíra,
Vsak le sam za sé skrbi,
Svoje solze si otíra,
Svoje rane si hladí.

Tudi vas nikdó ne gleda,
Saj ste tujčeve solzé!
Pokrivajte lica bleđa,
Utešíte mi srcé!

Deklica.

*Zkp Uboza
Marec 7*

Déklica nedolžna
Samotno je cvetela,
Neznàn jej bil je svet.

Déček lep jo najde,
Nasméhne se in vstavi,
Zaglédá se v nje cvet.

Bil je lep in krasen,
In mlad, ko rano jutro,
Pa vsem dekletom vséč.

Kar je koli rekel,
Verjéla je sirota
Neumna vsako reč.

Spremljal nje stopinje,
Rotíl se je ljubezni
In zvestega srcá.

Déklica nevedna
Pa se ga veselíla,
Ko belega svetá.

Mati, brat in oče
Svarili so jo: pázi!
Verjela ni jim nič.

Dala mu je srce,
Odletel z njenim srcem
Čez góro, kakor ptič.

Pázite se ljubih,
Oj hčerke ve nedolžne,
Preprôste rožice!

Z ljubim gre nedolžnost
In mir in pokoj duše
In sreča deklice!

Žensko lice.

Davida je v greh krvavi prevabilo — žensko lice,
 Modro pamet Salomonu omračilo — žensko lice;
 V boji nekdam zmagoval je Samson leve srdoglave,
 Nikdo sil mu ni ukrotil, ukrotilo — žensko lice;
 In od Korjolana, ko viharno plahi Rim je stresal,
 Trepetáje mir in spravo izprosilo — žensko lice;
 Mark-Antonov glas je ukazával polovici zêmlje,
 Ni ga Cezar, v grob je njega položilo — žensko lice;
 Holofernu šator branil mož je meč in kopje bojno,
 Pa igráje mlado ga je prevarilo — žensko lice;
 Vže Adamu, dokler tamkaj v raji živel je nedolžen,
 Sredi raja smrt in žalost je vcepilo — žensko lice:
 Glej, in mene, pevca brez modrosti in brez duše krêpke,
 Sréčalo je tako solnčno, tako mílo — žensko lice,
 Da vsa zêmlja več ga nima, koder jo nebo pokriva —
 Al' je čudo, da je mene tud' zmotílo — žensko lice?

22. Spomin

Uplénjeni spomín.

Pri okenci za mizo je šivála,
In rutico je ljubemu robíla,
V veselih pesencah se je glasíla;
Poznál sem, ž njim se v mislih je igrála.

Prišél sem jaz in precej je molčála,
Ostró od mene v stran se je zavíla;
Iz lás takrat se kíta je sprožíla,
Iglíca jej z glavé na tla odpála.

Užé sem često prošil je spomína,
Pa ker se prošnje moje ne usmíli,
Pobrál iglícó naglo sem po síli.

Iž njé izvira nova bolečina:
Kedár jo koli mílo ogledujem,
Spet mislim v drágo, tího sam žalujem.

Prevára.

Če mesta svitlim plámenom goríjo,
Udari zvon, in rog in boben poje,
In strél ljudi sklicuje v množne roje,
Da naglo tod in tam v pomoč hitijo.

Ko ménijo, da ogenj zadušijo,
Pokojni vračajo se v veže svoje;
A ko razšli so se možje na dvoje,
Plameni časi huje spet grozijo.

Preprosto moje srce je verjelo,
Da se ognjena želja mu vkrotíla,
In bilo spet počasi je veselo.

A predno sem si mogel biti v svesti,
Zagledam vstrašen se na starej cesti,
Stokrat se večja strast mi je zbudíla.

Vihra.

Pod nebom divje burje so vihrále,
Oblake črne trgala je stréla,
Ogrozno tromba grôмова rohnéla,
Trepét majál celó je krepke skale.

Zveríne se po jazbah so stiskále,
Pod streho množica ljudi hitéla;
Le meni, ki si ti mi srečo vzela,
Bojéče niso misli trepetale!

Odkril sem prsi, tekel v piš viharno,
Brezupen klical bliske v smrtnej sili,
Steró, sežgó naj moje sree žárno!

Po tleh so hrasti grčavi ležáli,
Mecesni stari glave uklanjáli,
Le mene se nebeska moč ne vsmili!

Pesniku.

Sinovi božji so z nebá hodili
Na zemljo novo v njenih prvih létih,
Mudili se pri Kajnovih dekletih,
In velikane ž njimi so rodili.

Prikazal bil se tudi tebi mili
Obraz je rajske hčere v žarkih svetih,
Na večnem veličastvu božjem vnétih,
Ki v té iz njé so blagodejno lili.

A brate! iz nebeske te devíce
Le nekaj sínov imaš velikanskih,
Ker zatopljen si v cvét lepot grmanskih.

Podál najboljšo moč za blede lice
Ležnjivih čarodejk si brez poroke,
Ki ti rodile bolne so otroke.

Glumáči.

On dan pri nas imeli smo glumáče,
Ki so glasno po ulicah trobili,
Z velikim bobnom k sebi nas vabili,
Da gledat šli stvari bi nedomače.

Ljudjé so tekli v zanke njih zvijače
In támkaje zamórcu se čudili,
Ki so tatjé sami ga počrnili,
Da ž njim slepé neumne postopače.

Takó kateri med Slovenci vpije,
Rojakom lehkóvernim oznanjuje,
Da mu srcé krepkó za narod bije!

Res množica verjame vse mu rada,
A on samo za svojo čast se ruje,
Al' mórda ga dobiček izpodbáda.

Naša nesreča.

Kaj čaka drage naše domovine?

Vsi viri nje življenja so odprti

Užé od nekdej, in k počasnej smrti

Domačih grehov le jo kletva rine.

Sramotni dan, ki njene zadnje sine

Kropíl stidèč bi na mrtvaškem prti,

Kjer lít' bi solz ne mogel vnuk zatrti,

Ta dan le plačal nam bi naše čine!

Izdajstvo, samoljubje in mehkôta;

Trepèt, plemén razpòr, neskrb, slepôta;

Lastnóšt, s katero opicam smo v rodi;

Do vsega gnus, kar s tujstva k nam ne hodi:

To šiba naša je, ta nas storila

V nesrečno ljudstvo — a ne tuja sila!

Rěši nas zléga.

Človek slabi, v roke dán viharjem,
 Plah se ziblje čez tepěž valóv,
 Zvija nagle se osode vdarjem,
 Ki oklòp in štít zdrobé njegov.
 Ko vriskanju duša se udaja,
 Nad glavó na lasu visi meč;
 Ko najslajša kupa nas napaja,
 Sodbo piše prst nam plameněč.

Tu v dolini senčnej, v noči dvoma,
 Vsa modrost ne znade kdaj ni kam?
 Dokler duša v plašči smrtnem roma,
 Srce je igrača grenkih zmam!
 In srcé človeško je brezdnína,
 Mere svoje sámo si ne vé;
 Meri oceanom se globína,
 Meriti se želje ne dadé.

Naj mi kopje zemljo premaguje;
 Moli naj me v sponah širni svét,
 Naj mi hribe zláta v krilo suje;
 Slavo naj dosežem věčnih lét;

Naj veseljnost z duhom vso objamem:
Človek vendar bi nesit ostal,
In slovó od solnca predno vzamem,
Nično! jezik bi mi trepetal.

Vse je nično, Ti edini večen,
Ti začetnik, Ti hranitelj moj!
Nikdo ni pod solncem Tvojim srečen,
Kdor ne béga tepen v šátor Tvoj;
Nikdo ne dohrepení počítka,
Komur v sebi Ti mirú ne daš;
Kader bije bojna ura bridka,
Sam pomoč, sam zmago Ti imaš.

Kogar Tvoj v puščavi plámen vodi,
Ni mu konjika ni péšca mar',
Po modrasih, ko po cvetji, hodi,
V sèn ga ziblje pôtres in vihár.
Svét naj gine, solnce, luna gasne;
Zemljo naj zaliva hrup morjá,
Padajo grmeče zvezde jasne:
Kdor v Té upa, ta ne drgotá.

In zató oziramo se k Tebi:
Ko nas bode težki jarem trl,
Izkušnja nas vabila k sebi,
In tolažbe zadnji žarek mrl;
Ko viséla bode tma nad nami,
Srce nam brezup vestí kljevál:

Ti, Gospod, zaščiti nas z rokámi,
Da nas v brezno ne potegne val!

In kedár se nagne dan telesni,
Da rosil nam čelo mrzel pot,
Srce stalo, gasnil blisk očesni,
Duh popuščal bode kočó zmot,
Puščal slast in strast življénja téga:
Takrat, Oče, Ti pri meni stoj;
Ti me brani, Ti me réši zlega;
Ti me v rajski dom pokličí svoj!

— i —

Svetinova Metka.

(Povést.)

Spisal Boris Mirán.

I.

V nedeljo po deseteh maši.

 Deseta maša v farnej cérkvi v Belej Vasi je minila. Še bučí véliki zvon, ki je pél pri zdajnjem evangelji, ko se začne skozi vélika cerkvena vrata valiti pobožna množica. Najprej, to se ve da, vsuje se ljuba mladina iz farne in družih vasi; in sicer prvi fantiči, ki se med mnogimi šalami in norčijami veselo razgubé po vasi, vsak proti svojemu domu. Za njimi se vrsté po velikosti bolj odrastli fantje, katerih eni, namreč mlajši, mirno domu gredó, drugi pa, starejši, ustavljajo se na širocem prostoru med cerkvijo, šolo in farovžem, in sicer na desnej strani pred šolo, zakaj na lévej se v tem zbirajo možjé, ki proti cerkvi nazaj obrneni, tlačijo in prižigajo svoje pipe ter med mnogimi silno umnimi pogovori čakajo, kaj bo

denes klical birič. Od Sile, tako se je namreč dejalo staremu biriču, to so pač vedeli, ne bo jim prišlo nič dobrega; s svojim hrepečim glasom bo pa spet „na znanje dajal“: do kdaj se morajo davki prinesti; da bo tréba zopet cesto nasípiti, ali pa, da se bo temu in temu prodajalo zemljišče, ker ni mogel davka plačati. Res kmalu pride Sila, star mož kratke postave in širocih pleč, z dolgo krivo sabljo na širocem jermenu, ki se mu je skoraj vlačila po tleh. Zavihí se na zid, ki opasuje cerkev, vzame zvezek pisem izpod pazuhe, razgrne jih počasi in gléda srepó vanje, akoravno vé vse iz glave, in še celó brati ne zná, če smemo verjeti porédnim paglavcem, ki trdijo, da še velikokrat pisma narobe drží. Zdaj se odkašlja, ostro pogléda okrog, če ga vse poslušá, nabere sape, kolikor je more, ter zakriči, kakor star petelin: od cesarske kraljeve komisije itd.

V tém, ko možje poslušajo svoje dolžnosti, ktere jim Sila nakláda, stojé nasproti njih fantje, ki se ne smejo še mešati v zbor modrih mož, in se jim tudi zato ni treba pečati, kaj Sila govori—ter ogledujejo dekléta, ki sramežljivo gredó pred njimi. Akoravno pa v tla pobešajo oči, kakor jih matere učé, ne hotel bi vendar stayiti, da ni spoznala vsaka svojega izmed gledalcev.

Svetinova Metka! Svetinova Metka! Ta glas se na enkrat zbudi med fanti in gre od ust do ust. Vse oči se obrnejo v dvé dekleti, ki gresta bolj med zadnjimi iz cerkve. Desna je videti ka-

cih 16—17 let stara; na prvi pogled se spozná, da so na njo obrnene vse očí, dasi je njena družica tudi prav zalo dekleta.

Metka je bolj majhne nego velike postave in šibke rasti. Nenavadno belo obličje in drobne ročice kažejo, da ni vajena težkega dela na polji. Četudi je opravljena, kakor druga dekleta, vendar jej vse nekako drugače stoji, tako da je videti vsa nekako gosposka. Zlasti pa je nosila belo pečo rahlo pod brado zavezano tako, da so se videli od spredaj lepi, gosti, črnorjavi lasje. O njenej lepoti je bila daleč okrog samo ena misel, samo en glas: ni je lepše pod Belovaškim zvonom, nego je Svetinova Metka, in mnogemu mladéniču je na skrivnem srce gorelo za njo.

Kakor pa lepota, tako je bila sploh znana tudi Metkina poštenost in sramežljivost. Akoravno je bila prijazna z vsakim človekom, vendar ní se mogel ponašati noben fant, tudi najlepši in najbogatejši ne, da bi bil kdaj dobil posebno dobro besedo ali prijazen pogled od Svetinove Metke, tako da so jej očitali nekteri, da je trdega ali še celó ošabnéga srca. Zato so se bili nazadnje navadili mladéniči, da so jo gledali z veseljem, kakor lepo rožo, ograjeno s trnovim plotom, mirno, brez poželenja!

Ali si videla Metka, Dorčeta? vpraša Marijanica svojo družico, ko sta bili že med zadnjimi hišami farne vasi. — Kako je zrastel in kak lep mladénič je zdaj! Pa tudi jako moški se obnaša.

Pa kaj se bo menil tak lep, bogat gospod za nas kmetska dekleta, ko bi bile še tako lepe, kakor ti, Metka. Njemu ne manjka imenitnih mestnih gospodičin, ki so lepe in šumé v dražih svilenih krilih. O pač srečna, ktera bo enkrat njega svojega imenovala! Ali ni res Metka? — Pa kaj ti je denes, da si tako tiha in zamišljena? Glej, kako si bleda! In zdí se mi, da imaš objokane oči. Povej, kaj ti je Metka? —

O nič, nič! soparna vročina, mislim, v cerkvi me je prevzela, tako da mi je bilo skoraj slabo; zdaj pa je že bolje, ko svi v čistem zraku, in kmalu bo po polnem dobro.

V tem sta bili naši prijateljici zapustili vas. Kolovózni pot tik gozda na desnej strani ju je peljal po prijaznej dolini, po sredi ktere je tekel potok, na obéh stranéh z vrbami in jelšami obrasten.

Bil je lep poleten dan. Z neba, jasnega ko ribje oko, je hudo pripekalo solnce. Tiho in mirno je bilo vse okrog in okrog. Ptiči, ki so malo prej še z veselim žvrgolenjem iskali si južine, tičali so tiho skriti po drevju in po grmovju. Drevje samo je bilo, kakor bi dremalo; genilo ni s perezom. Le sem ter tje zašumi pred Metko in Marijanico kak martinček, ki je ob potu na kamenu ležech kakor mertev se grel na solnci. Ko pa začuti stopinje, švigne bliskoma v bližnje grmovje. Bilo je, kakor bi ves svet hotel govoriti: denes je gospodov dan! Kaj tacega sta morali

misliti tudi deklici, ker molcé in zamišljeni sta šli svojim potem, kakor bi se bali s kako besedo dramiti sveti praznični mir! Zdaj zazvoni poldne véliki zvon v farnej cerkvi, in njemu odgovarjajo zaporédoma manjši po podružnicah. Metka in Marijanica se prekrížata in tiho molita.

Ko prideta čez nekoliko časa do znamenja na razpotji, Marijanica podá roko svojej prijateljici: Bog te obvaruj, Metka, in pa pozdravi Toneta! S temi besedami krene na desno, Metka pa gré mimo znamenja dalje ravno po tistem poti, malo navzdol, po prijaznem brezjiči. Komaj pa je storila nekaj stopinj, zavije v stran od poti na zeleno trato, okrog in okrog z drevjem in grmovjem ograjeno. Tu pod drevesom se zgrúzi na tla, pokrije z obema rokama obraz, začne strašno ihtiti in nazadnje se zjoka na glas. Potok vročih solz, ki jih je dolgo zadrževala, se ji ulije po blelih licih.

Moj Bog, moj Bog, zdihuje, ~~4e~~ enega samega pogléda ni imel zame! Ni me ljubil, o ni me ljubil nikoli! Kako bi me bil mogel sicer tako hitro pozabiti? In jaz sirota, jaz mislim nanj noč in dan!

In še huje joka in zdihuje, še obilneje lijó solze iz očí.

Čez nekaj časa, ko so jej solze nekoliko polajšale in ohladile srčno bolečino, naglo vstane, obriše z belo ruto očí in obraz, ter se napoti zopet proti domu.

Pri prelazu, kjer je konec gozda in se začinjajo vrtje z gredicami in sadnim drevjem, čaka jo že zvesti hišni varuh, stari Sultan. Ko se prikaže Metka iz gozda, kakor blisk kvišku plane in jo pozdravlja z veselim lajanjem (ki je bilo pa bolj podobno tuljenju) in neumnim skakanjem. Ali denes nima mlada gospodinja očesa za njegovo okorno dobrikanje in prilizovanje, in skoraj nejevoljno se ga brani, ko se spenja po njej.

Kaj mora pač to biti? Kaj tacega se ni še nikoli zgodilo zvestemu staremu prijatelju! Žalostno pobesi rep in ušesa, ter gré ves pobit pred njo, in (kar se tudi še ni zgodilo nikoli) ko prideta do hiše, pozabi z veselim lajanjem naznaniti njen prihod. Mirno leže pred prag in z milim pogledom zre za mlado gospodinja, ki stopa v vežo.

Dober dan! pozdravi Metka v hišo stopivši mater, ki za mizo sedèč bere iz starih pobožnih bukev. — Bog ga daj! odgovorí mati, sname naočnike z nosa, položi jih skrbno v bukve za znamenje, kje je nehala, zapre bukve ter jih položi na staro mesto na polico.

Denes pa dolgo hodiš od maše; Tone je že zdavnaj domá. Le hitro se razpravi, južina bo zdaj na mizi!

Na to gre mati pred ognjišče, južino iz pečí jemati, Metka pa v stransko izbo, kjer sleče lepo praznično obleko in obleče malo bolj delavniško, kakor je spodobno v nedeljo popoldne. V tem pride Tone, Metkin brat, lep mladenič visoke,

krepke postave, resnega pa vendar prijaznega obraza.

Tudi Sultan je bil že prišel v hišo, in maček, ki je ležal vse dopoldne len na peči, zbudi se, ko zasliši žlice in skledo; na pol mižé se plazi, rep kvišku držèč, proti mizi; gredé se leno podrgne ob stolovo nogo in tiho zamijavka.

Tako je bila zbrana družinica pri južini: mati, Tone in Metka za mizo, Sultan pa pod mizo z mačkom, s katerim sta bila sklenila po dolzem sovraštvu mir in prijaznost. Midva pa, dragi bralec, pustiva jih pri južini, pojdiva ven in ozriva se malo okrog!

Vasica Svetinovo, ki nima več nego štiri hiše, stoji na prijaznem holmu, ki se naslanja proti jutru na viši hrib, po katerem smo spremljali Metko, domú gredočo iz farne vasi. Spodaj pod hišami so vrtje s sadnim drevjem in gredami; potem se počez njive začnó in držé notri do ravnine. Ker so obdelane z mnogovrstnimi sadežá, videti so od daleč, kakor različni pasovi, ki oklepajo griček. V sredi med njivami drži pot od hiš notri doli do ravnega polja; pod gričem malo na levo od poti vrvrá bister studenec izpod skalovja, na pol pokritega z zelenim grmovjem. Urno, kakor bi se mu mudilo, napajat travo in cvetice na polji, mrmráje skače po belem kamenji sredi ravnine. Kmalu pa mu vzame mlado življenje potok, ki teče po dolzem po polji, in ktereга, četudi ni ne širok ne globok, imenujejo Véliko vodo.

Raván pod gričem, sploh Polje imenovana, po kateri teče Vélika voda, dolga je dobre pol ure in komaj četrť ure široka. Proti večeru jo skoraj v polkrogu opasuje hribovje, s smrečjem obrasteno; na levej proti jugu stoji konec nje zelen hribček z belim gradičem, katerega ljudje sploh samo Grad imenujejo. V dnu zadaj višje gore dolino popolnoma zapirajo od te strani.

Proti polnoči je dolinica malo širša. Na enem izmed gričev, ki od te strani zapirajo dolino, stoji bela cerkvena, nasproti grada na onem konci.

Dragi bralec, to je kraj, kjer se je godilo, kar ti mislim povedati v teh vrsticah. Ko bi dejal, da

dežela kranjska nima lepš'ga kraja, trdil bi preveč; toliko pa smem reči, da ta kraj ima nekaj posebno prijaznega, in nadejem se, da tudi ti bi se mu kmalu privadil.

II.

Snubač.

Po južini prime mati Metko za roko ter jo pelje v stransko izbico. Iz njenega skrivnostnega vedénja je bilo lahko spoznati, da ima denes nekaj posebno imenitnega govoriti z njo. Ko stopita v

izbo, mati skrbno vrata zapre, sede na posteljo (drugega sedala ni bilo v sobi) ter pomigne Metki, da sede poleg nje. Ko Metka molče sede, prime jo mati za roko, ter jame tako govoriti:

Glej, ljuba moja Metka! denes si ravno izpolnila sedemnajsto leto. Lepo si dorastla, in tudi čedna si dovolj, pa zato gre hvala samo bogu; tega nikoli ne pozabi. Zaradi tvoje izreje si ne morem, hvalo bogu! ničesa očitati; storila sem, kar sem jaz mogla. Rajnik tvoj oče, bog mu daj dobro! nas je zgodaj zapustil. Da! rajnik tvoj oče — to je bil mož, kakoršnega bi dan današnji zastonj iskala daleč po svetu. Pa kaj si ga mogla poznati! Komaj pet let si bila stara, ko je zapustil ta svet in se je preselil v boljšega. Po vsej soseski, ki si ga je bila izvolila za župana, bil je češčen in spoštovan. Svetinova desna roka je veljala, kakor pismo in pečat, in njegova beseda, kakor gotov denar. Bil je pa tudi vreden tacega spoštovanja: skrbel je za svoje soseščane, kakor za svoje otroke; bil je pravi oče vsem ubogim in sirotam; za njih prid se je poganjal o vsakej priliki, in ni se mu žalilo, kader se je bilo treba potegniti zanje, ne potov, ne težav, ne gotovega denarja. Zato pa je bil tudi skoraj vedno na poti: zdaj v komisijo, zdaj v kresijo, zdaj zopet v Ljubljano. Ni torej čudo, če je pri tem vedno bolj hiral naša imovina, ker se ni mogel veliko pečati z domačo kmetijo. Ni je imel druge slabosti, nego da je bil predober. In če sem ga časi pri-

jazno pokarala, da mimo tujih opravil opušča svojo hišo, tedaj mi je vselej odgovoril s nasmehom: „Urška!“ je dejal, „kaj boš toliko skrbela! Glej, saj je naša kmetija vendar zmerom dobro obdelana, bolje nego ktera si bodi in z lahka nas živi. Dolgov, hvalo bogu, nimava, in za otroke storiva dovolj, če jih lepo zrediva v pridnosti, poštenosti in strahu božjem; dalje si bodo že sami pomagali. Kaj pomagajo nakopičeni zakladi srebra in zlata, ki jih roditelji pusté otrokom? Le prevečkrat jih zapeljujejo v lehkomišljenost in razuzdanost. Glej, soseska me je izvolila za svojega župana; prva moja dolžnost je torej, da skrbim za nje prid in blagost. Kako bi drugače zaslužil njeno zaupanje? In misliš, da je to moje prizadevanje za sosesko nam na izgubo? Prepričan sem, da vse to nam bo na prid, in kar sem storil jaz za sosesko, to pravični bog obilo povrne najinim otrokom.“

Tako je govoril in tolažil me blagi mož, in kaj sem mu hotela odgovarjati na to? Nisem ga mogla grajati zaradi dobrega srca, le še bolj sem si prizadela, kolikor mogoče s svojo pridnostjo in skrbjo nadomestiti, kar je gospodar zamudil pri hiši. In tako je šlo vse dobro, ko sklene nebeški oče v svojej neskončnej modrosti, k sebi ga poklicati. Že tisto zimo poprej, ki je bila posebno huda, bil se je prehodil iz Ljubljane gredé. Prišel je bil ves oslabljen domú. Začne kašljati in tožiti, da ga v prsih bolí; pa kar sem si prizadela, ni ga

bilo spraviti v posteljo! Ni se mogel videti brez dela. — Kader bom nehal delati, je dejal, nehal bom tudi živeti. Nazadnje, ko je bil le vedno slabejši, in se ni mogel več držati po konci, moral je vendar v posteljo. Légel je na sv. Roka dan, in od tistega časa ni vstal več. Dejali so vsi, da bi le prestal prvo listje! Ni bila volja božja. Bilo je po sv. Terezii tisti dan — minilo je že tega 12 let, vendar se mi zdi, kakor bi se bilo včeraj godilo — pokliče me k postelji: Urška, Urška! moja ura je prišla; ločiti se mi bo od vas; pa ne žaluj mi preveč, saj se ne ločim za zmerom; tam gori se bova zopet videla. Ti in Tone sta klečala pri znožji in se milo jokala. Migne mi, da vaju pripeljem k zglavju. Ljuba moja! vama reče s slabim glasom, pustil vaju bom, pa nič se ne jokajta; gori grem k očetu, kjer bom prosil za vaju, da tudi vidva enkrat prideta gori. Spuščajta in ljubita svojo mater! Urška, skrbi za moje in svoje otroke! Bog vas obvaruj vse! — Še enkrat se ozre na nas, potem na bridko martro nad zglavjem, vzdahne in — sklenil je!

Pri teh besedah si mati ni mogla kaj, da bi se ne jokala, in tudi Metki se ulijó solze, ki jih je dolgo zadrževala.

Čez nekaj časa povzame mati zopet besedo.

Po očetovej smrti nam je iz konca trdo šlo; pa kmalu smo bili z božjo pomočjo zopet na prejšnjem stanu. Božji blagoslov je bil vidno nad nami: polje, ki so ga zdaj največ obdelovale tuje roke,

slednje leto je dobro obrodilo in tudi pri živali smo imeli srečo, tako da smo mogli zmerom pošteno in zadovoljno živeti.

Moja poglavitna skrb sta bila Tone pa ti. Tone je hodil v farno šolo, potem pa ostal domá in se z veseljem in spehom poprijel kmetije. Tebe pa, ki si se mi zdela prešibka za težka kmetijska dela, in si imela za uk veselje in dobro glavo, dala sem po dokončanih farnih šolah v Ljubljano. Naj bo, sem dejala, ker je bolj umne glave in umételjnih rok, pa naj si bolj z lahka, nego mi drugi, služi kruha; naj se v mestu še bolj izuri v tej in ónej reči, potem bo tu in tam za rabo; in če hoče imeti pamet, nikoli ne bo napak zanjo. To se ve, da vse to ni bilo zastonj: zdaj je bilo treba plačevati stanovanje, zdaj hrano, zdaj obleko, zdaj eno reč in drugo; pa z veseljem sem storila vse; saj sem upala, da bo na tvoj prid.

In zares, te dve leti, kar si bila potem v gradu, bili so gospá s teboj prav zadovoljni, in še zdaj ti dajejo zaslužka, kjer je moči. S svojim delom zaslužiš dovolj, več nego sebi potrebuješ.

Ali tako, začne mati zopet po kratkem premolku, ter jej rahlo položi roko na kolena, sama vidiš, vendar ne bo moglo zmerom ostati. Glej; očeta si izgubila zgodaj, in tudi mene ne boš imela zmerom; tudi meni pride ura, in morebiti prej, nego menivi obe: človek je kakor kaplja na veji, in smrt pride, kakor tat po noči.

Ljuba mati, prosi Metka, ne govorite tako; saj ste še tako krepki, in ljubi bog vas bo še dolgo dolgo ohranil! Kaj bi mi bilo siroti početi brez vas?

Moja moč, ljubo dete, gre že proti koncu. Ko idem v hrib k maši, čutim, kako mi noge nič več prav ne služijo, in oči mi pešajo od dne do dne. Ko ima človek enkrat svoje 50. leto ze saboj, mora se že počasi pripravljati na odhod.

Predno pa glavo položim k pokoju, vaju bi vendar rada preskrbljena videla; rada pojdem potem, kamor me kliče moj rajnik. Za Toneta pač ne skrbim toliko, on je mož, in druge pomoči ne potrebuje nego božje. Z veseljem vidim, da se rada imata z Bregarjevo Marijanico. Stari Bregar je trden kmet in pošten mož, pa kakor mi je rekel sam, ne branil bi se, če bosta Tone in Marijanica enkrat mož in žena. Marijanica je pridno, delavno dekle, in tudi lepo doto prinese k hiši. Tako bi bil Tone preskrbljen, če je božja volja. Ali kaj bo pa s taboj, dete moje? Tako vedno ne moreš ostati. Ko tvoj brat enkrat ustanovi svojo družino, boš se, če ravno te ima rad, vendar samej sebi tujka zdela v domačej hiši. Dokler si mlada, gre še še; ali pridejo leta, in takrat še le vé človek, kaj je hiša, kaj je svoja družina.

Ali si že kdaj kaj premišljala to? Kaj se ti zdi? Odkritosrčno mi razodeni svojo misel, saj sem tvoja mati, ki ničesar ne želim, nego tvoje sreče!

Metka vedno molčí, vedno bolj je nemirna: videti je, da jej nekaj teži srce, česar si pa ne upa razodeti.

Čez nekaj časa zopet začne mati:

Jaz sem že večkrat premišljala in primerjala, kaj bi in kako bi, da bi bilo prav. Ko bi mogla tako-le kam priti v kakšno boljšo hišo, da bi ti ne bilo treba prijeti za vsako delo, da bi le bolj gospodinjala, tako postavim, ko bi se primerilo kaj tacega, kakor pri Tinetu!

Metka se zdrzne pri tem imenu; zdaj še le vidi, kam merijo materine besede.

Saj ne pravim ravno, govori mati dalje — to le primerjam tako — to se ve da, kaj tacega bi bilo kakor nalašč zate, in večkrat mi je že šlo po glavi. Tine ima lepo domačijo in tudi gotove denarje mu je pustil oče, ker je bil umen in varčen mož. Služba gradskega lovca tudi ni napačna, in ga že sama na sebi pošteno redi. Pri vsem tem pa je tudi Tine mladenič, kakoršnega si le želeti more najbolj izbirčno dekle. Vidiš Metka, ko bi se našlo kaj tacega zate! — Pa kaj ti bom dalje prikrivala, kar mi dela veliko veselje. Tine sam je že govoril z mano; lahko si misliš, ali mi je bilo to po godi ali ne — pa nisem mu vendar obljubila ničesa; dejala sem mu, naj le s taboj govori!

Nu, kaj se ti zdi, Metka? Kaj ne, da bi kaj tacega ne bila pričakovala? Kaj ne, da je to velika sreča in čast, da je Valentin, kateri bi bil lahko

potrkal na vsaka vrata, izbral ravno tebe? Pa kaj je to? Kaj molčiš?

O ne jezite se, ljuba mati! če vam ne morem precej odgovoriti. Res moram reči — nisem se nadejala take česti — in čutim, da je nisem nikakor vredna. Bojim se, da bi se ne kesal pozneje, ko bi mene vzel — in tudi zame je bolje, da ostanem tako! Kaj se mi mudi močiti se, saj tako dobro, kakor pri vas, mi ne pojde nikjer.

O ne, ne! ne boš me premotila s tacimi izgovori! Nekaj družega mora biti, kar ti brani, da se ne poprimeš brez premisleka sreče, katero ti je sam bog naklonil. Ti nisi odkritosrečna, prikrivaš mi nekaj, kar pa moram vedeti. Bog ne daj, ko bi zvedel Tine, da si se pomišljala samo eno trenotje. Usrdil bi se, in tvoja sreča bi bila zapravljena in izgubljena za vselej!

Če pa že mora biti, ljuba mati, pa mi vsaj malo časa pustite; saj se ne branim, ali tako reč je vendar treba malo premisliti.

Kaj je tu treba premisleka! Z obema rokama se okleni sreče, ki se ti ponuja denes, in morda nikoli več ne. In da ti povem naravnost: še denes popoldne je dejal, da te pride snubit sam, in rada sem mu dovolila, ker nikdar bi se ne bila nádejala, da se boš le količkaj pomišljala.

O mati, mati! le denes ne, denes ne! jutri, pojuternjem, kedar boste hoteli, le denes ne! Ne morem in ne smem mu dati odgovora, kakoršnega hočete vi in on!

Kaj je to, Metka? Tu mora biti nekaj, kar pa hočem vedeti, moram vedeti!

O mati, mati! o ne ravnajte tako grozovito s svojim ubogim otrokom. Ne silite me, da vam razkrijem, kar bi mi za vselej odvrnilo vaše srce! Ne delajte me še nesrečnejše. Sam bog vé, kako sem nesrečna!

Moj bog, moj bog! Vsa moja skrb in moje prizadevanje, vse moje upanje, da bom imela posebno veselje nad tem otrokom na stare dni, vsa moja tolažba, vse se bo razbilo nad trmo tega porednega, nepokornega dekleta!

Ne, ne, govori dalje z mečjim glasom, ne moreš ravnati tako grozovito s svojo materjo; saj si bila vselej pobožno, poslušno, pristrčno moje dete, moje veselje, moje oko. Kaj sem prestala in pretrpela za te! Ko si bila hudo bolna v 7. letu, tako da je vse dejalo: zdaj pa zdaj bo vgasnilo sirotišče, takrat se nisem genila od tebe; poleg tvoje posteljice sem po noči ležala na tleh, očesa nisem zatisnila, ves čas sem vlekla na uho, ali še dišeš; komaj si se genila, že sem bila po konci; hitro sem luč vpihala, prekladala te in posteljico ti prestiljala in zrahljevala. Kolikokrat sem te vzela v naročje, gori pa doli te nosila, pela ti in tešila te, da si zopet malo zadremala. Ko si že pojemalo sirotišče, kakor ribica na suhem, takrat pa so vsi dejali, da le materin dih ti je vpihal zopet življenje. — Prav zase sem te hotela izrediti, tako za poboljšek na stara leta! — O kako bi bilo

lepo! Ti bi bila kakor gospá: vse bi te gledalo v nedeljo pri maši, pozdravljalo te in se ti priklanjalo. O kako veselje starej materi! Saj roditelji nimajo druge sreče, nego če vidijo svoje otroke srečne in spoštovane! Kaj mi, Metka, res tega ne privoščiš? Kaj pa hočem nego tvojo srečo? — Kaj ne, Metka, da mi ne moreš odreči tega?

Pri teh besedah vstane mati, stopi pred svojo hčer, oklene se je okrog vratú ter gleda jo z mokrim, milo prosečim očesom.

Ko Metka vidi svojo mater tako pred saboj, ne more se dalje držati, zdrsne prednjo na kolena, skrije obraz v njeno krilo ter med ihtom in solzami govori te besede:

Mati, mati, o ne zavrzite svojega nesrečnega otroka! Bog mi je priča, kako rada bi vam spolnila vašo željo, ali — ne morem — ne smem! — Moje srce ima že drugi!

In kdo je tisti nesrečnež, ki mi je zapeljal moje dete?

Teodor! O ne zapeljal — mati!

Kakor bi jo bila kača usékala, odskoči mati pri tem imenu, tako da Metka pade na obraz na tla.

O ti brezbožno dete, vpije, pojdi pojdi, obesi se mu na vrat! Naj dela s taboj kar hoče. Kader te bo sit, pa te popustí za plotom! — O! Bog te bo kaznoval, ti nečast in sramota našej poštenej hiši!

Metka leži na obrazu, ne oglasi se in ne gane. Ko to mati vidi, prestrašena skoči k njej,

in ko ne čuti v njej znamenja življenja, popade jo neizrečena groza. Dvigne hčer od tal, strastno jo objema in poljublja, stiska jo na prsi, ogovarja in po imenu kliče; položi jo na posteljo, boža jej lice in čelo, in še strastneje poljublja. Ko se poslednjič Metka zavé, odpre oči ter se je oklene, takrat pa mati ne ve, kaj bi počela. Smeje se in joka, prosi odpuščanja, tolaži jo in zopet objema in poljublja.

Oj molči, molči, Metka moja! Nič ne jokaj, saj si vendar le moje prisrčno dete; srečna sem, da te le vidim, da te le imam; za drugo bo že ljubi bog skrbel!

III.

Valentin.

V senci pod starim košatim orehom pred hišo sedi popoldne Metka z debelimi bukvami v rokah. V travi pri njenem znožji leži Sultan. Pazljivo se še enkrat ozre okrog, in ko vidi, da je vse mirno in varno, pobesi ušesa, položi težko glavo na stegnjeni prednji nogi, pomížkne še nekolikokrat z velikim trudom, potem pa zamiži. Mirno je njegovo spanje, ker ima dobro vest. Le sitne muhe ga dražijo in

mu ne dadé pokoja: zdaj je treba pomigati z ušesom, zdaj mahnuti z repom, zdaj celó hlastniti z gobcem po ktorej. Pa pretí mu še večá nesreča.

Od sosedovih priskače mlad kuže; vidi se, da se mu je treba igrati po vsej sili. Kakor neumen skače in pleše okrog ležečega Sultana, laje in bevka, vleče ga za uho, zaganja se nanj, pa vse zastonj. Nekoliko kratov Sultan nejevoljno zarnčí; ko mu je pa le preveč, in ko vse nič ne pomaga, takrat pa butne s svojo težko glavo ubogo živalco tako, da kakor bi jo vrgel iz prače, daleč odleti in se trikrat prevrne, predno v travi obleži. Vse pobito in omamljeno se pobere, stisne rep med noge, in klapá klavrno domú.

Malo v stran se je spravila kokla s svojo drobno družino. Kakor more, široko se dela in vabi s prijaznim klóčenjem svoje male kečeeke pod varna krila. Nekteri poslušajo in gredó pod njo; pa ker jim je, mislim, pregorko, gledajo jej skozi perje, kakor skozi okno; drugi se obotavljajo, postopajo okrog nje, zaganjajo se kvišku ter naga-jívo kljujejo rdeči podbradek materi, ki se drži tako modro; najporednejši pa se jej celó zaganjajo in skačejo na hrbet — toda le malo kateri ga do-skoči, in kader je že gori ter se misli okoristiti, pa zdrsne na tla. Starka vse mirno trpí!

Zdaj se priplázi, na pol mižèč, leni maček skozi priprta hišna vrata. Rep drží po konci, prav tiho zamijávka in pogleda okrog sebe. Kaj vidi? — Kakor izgubljená ovčica, tava pišče daleč od svoje

matere, in neskrbno kljuje travo, kakor je videlo mater. Pregrešne, poželjive misli se zbujaajo v mačkovih prsih; sline se mu cedé po tolstej južini. Saj je pa tudi prilika prezapeljiva; kako se je braniti! O maček, maček, stavi se krepko v bran izkušnjavi, drži se moški! Saj te imajo tako že malo na sumu, da si enemu, ki ga je na nagloma izmanjkalo, vrat zavil! — Ko mu tako raste in raste poželjivost, pogleda svojo mlado gospodinjo, ki jo tako čisla in ljubi, zdaj pa krepkega Sultana, ki sicer še spi, pa naj zasliši najmanjši šum, in kakor blisk bo skočil na noge, in tedaj gorjé ti hudodelnik! Zdaj zopet postransk pogled na ljubo belo nedolžnost v zelenej travi. Zdaj je boj najhujši v njegovih prsih. Že se je pripravil na skok, pa, njemu na čast bodi rečeno, njegov dobri duh ga o pravem času potegne nazaj. Zamiží, da ne vidi izkušnjave, krepko se obrne, ter korači zopet na peč, dasi zmagalec, s pobešenim repom, z lahko vestjo, pa težkim srcem — stari grešnik! — Mi se pa veselimo njegove zmage, in ne kratimo mu zaslužene slave s pomislekom, da ravno, ko mu je bila grešna poželjivost do vrha prikipela, ko je že mislil pasti v izkušnjavo, da je bil ravno v tistem hipu Sultan jezno z gobcem hlastnil po muhi.

Metka zapre bukve, nasloni se nazaj na drevo, položi križem roke in mirno sedi. Saj jej ni moči brati, vedno jej uhajajo pogledi tje, kamor jo vleče srce, tje do belega gradiča, ki z zelenega griča

gleda tako prijazno po tihej dolinici! — Tako zamišljena deklica ne čuti, da se jej bliža mladenič v navadnej lovskeje obleki. Ko je že blizu nje, pozdravi jo:

Dober dan, Metka!

Metka se prestraši pri teh besedah, in s slabim glasom, da se komaj sliši, odgovori:

Bog ga daj, Valentin!

Tako sama?

Sama in ne sama. Te bukve mi delajo lepo družbo, da si je lepše ne morem želeti.

Ali smem vedeti, káke so te bukve?

Prosim, pogledjte.

Življenje svetnikov. Gotovo lepo branje.

Lepo in podučno. Človek nahaja v teh bukvah tolažbo v vsacem stanu svojega življenja. Vam niso znane, kakor je videti?

Metka! zakaj me vičeš? Pri teh besedah, ki jih je Valentin izgovoril z mehkim glasom, pogleda jo z neizrečeno milim očesom; vsa njegova ljubezen je bila v tem glasu, v tem pogledu. Metki ta pogled, ta glas presune srce; komaj ima toliko moči, da mu odgovori:

Kako bi pač mogla drugače?

Kaj vam bom jaz, preprosto kmetsko dekle, ki mora biti veselo, da le govorite ž njo!

O ne, ne! Ne govori tako Metka! Nekdaj je bilo pač drugače. Ali se ne spominjaš več, Metka, tistega časa, ko sva vkupe hodila v šolo, vkupe se učila in igrala?

Veš, kako so nama zmerom nagajali fantje in naju dražili, da vedno tičiva vkupe, da sva že kakor mož in žena; tebi pa ni bilo mari vse to, z manoj si rajša hodila, z manoj govorila, nego z vsakim drugim. In pozneje, kader sva se srečala, kjer sva se videla, vselej sva se pozdravljala. Če si mogla, podala si mi roko ali pa vsaj od daleč si mi prijazno pokimala z glavo. In ko sem odhajal na Štajersko k stricu, veš, kako sva jemala slovo? Meni se je trgalo srce, spregovoriti nisem mogel besede, in ti — podala si mi desno roko — in roka se ti je tresla! O šlo mi je po vseh udih! Z levico pa si brisala oči — in dejala si mi: bog te obvaruj, Valentin, pa vrni se kmalu! — O te besede so mi bile sladko tolažilo. In v tujej deželi, daleč, daleč od tebe, mislil sem vedno nate; čutil sem, da te ljubim, da ne bom ljubil nikoli druge, da le s tabo morem biti srečen; delal sem, trudil in učil se z veseljem, da bi le vreden bil tebe. Veselil sem se vedno noči: v sanjah sem bil pri tebi, za roke se držèč sva se sprehajala po ljubih znanih krajih. O lepe sanje! — Prišel sem — čez tri leta, čez tri dolga leta! — pozdravila si me prijazno, podala mi roko. O roka je bila mrzla, ni se ti tresla, ko nekdej! Metka, Metka! kaj čem misliti? — Glej, tu stojim pred taboj; Metka, pojdi, če ti je mogoče, in bodi moja! — Ne! Glej! pokleknil bom predte! Govôri!

Metka, vsa preplašena in zmešana, ne ve, kam bi se dela, kaj bi rekla.

Valentin! Valentin! kaj bi rekel kdo, ko bi vas videl tako! Vstanite!

O pusti ljudi! Kaj meni mari svet! Tukaj klečim pred taboj. Eno besedo, le eno besedo! potem pa grem. Metka pojdi z manoj, ne obetam ti sreče, pa — po rokah te hočem nositi, iz oči ti brati vsako željo; ne mož, hlapec ti hočem biti! Metka! ali res ne moreš?

Moj bog, moj bog! kaj mi je začeti? O ne zamerite, nisem se nadejala kaj tacega! Vstanite! — Vstani Valentin! — Saj veš, da sem te vedno rada imela — pa —

O ti me ne ljubiš! zavpije Valentin, in skoči kvišku, ti me ne ljubiš! Ko sem v daljnjej deželi zdihoval, hrepenel po tebi, ukradel mi je drug tvoje srce. O moje lepe sanje! Z bogom Metka! Bodi srečna, in bog te obvaruj!

Predno je mogla še kaj pregovoriti Metka, izginil je že med drevjem. Z obema rokama si pokrije obraz; solze se ulijó po njenem prijatelji, po njenej sreči, ktereje je dala slovó, ktera je zdaj izginila jej izpred oči. Srce se jej trga — ali — ne more drugače. Ubogo dekle!

Kakor obstreljena zver, divjá Valentin domú. Kaj ti je, Tine? vpraša ga prestrašena mati. Moj bog, kakšen si! Kaj se je zgodilo? Govôri!

O mati, mati! Vse je minilo; ne ljubi me več, drug mi je zasačil in ukradel njeno srce! O kako sem jo ljubil! Kako živeti brez nje?

O molči, molči moj sin! Bodi mož! Izrui si

jo iz srca, kakor plevel iz grede! Ni jih vredna tvojih solz, ošabno kmetsko dekle, ki se je prevzelo, ker ima malo glajša lica od drugih. Pa le molči, to jej ne ostane tako; božja šiba jo zadene prej ali pozneje.

Kaj ti je sila žalovati, moj sin? Če ti je odrekla ena, ali jih nimaš na izbiro boljših od nje? Kaj ti je? Ali nisi lep, nisi bogat? Nektera zdihuje na skrivnem po tebi; nektera obrača nate poželjive oči. Stegni roko, pa prileté, in ne boš imel druge skrbi nego izbirati, ktera je boljša.

Ko vidi žena, da jej ničesa ne odgovori sin, misli, da ga je potolažila in pregovorila z zadnjimi besedami; mirno gre torej iz sobe po svojih opravkih.

Valentin je komaj slišal materino tolažilo; sedel je, na mizo naslonjen, in obraz v obé roki skril.

Čez nekoliko časa plane kvišku, sname puško s stene, obesi jo čez ramo ter gre hitro iz hiše. Vesel skoči njegov pes Fido, to vidèč, izpod mize. Vesel, pravim, ker dolgo časa je ogledoval žalosten svojega gospodarja, in ni vedel, kaj bi si mislil, saj ga tacega ni še videl nikoli; zdaj pa si misli, da je že zopet vse v redu. Hajdi! le hitro za njim v zeleni gozd! In kakor strela šine skozi vrata, še ne utegne, kakor sicer, stegniti si lenih udov. Kmalu sta bila črez trato v gozdu.

Pridno, kakor nikoli, spusti se Fido na sled. Ali denes, ljuba zvesta žival, zastonj ti je ves tvoj

trud. Vzdigni mu zajca, srno ali visokorogatega jelena; naj se veselo razlega tvoj glas po gozdu, on ne sname puške z rame. Denes je brez skrbi vsa gozdna žival. Nič se ne boj, od vršiča do vršiča skakaj, ročna véverica; brez skrbi si zigravaj s svojo zajko, plahi zajec; še tebi se ni bati, ki se tiho plaziš skozi grmovje s hudobnimi nameni v glavi, košatorépi lisjak!

Kako drugače pa je hodil sicer Valentin po gozdu! Poznal je tu vsako drevo in vsako drevesce. Sprehajal se je med njimi, kakor med svojimi znanci. Tu je odkrhnil gredóč mladej bukvi suho vejo, ki jo je kazila; tam je potrkal starikavemu gabru na deblo, ali je še zdrav njegov drob. Največje veselje pa mu je delal zarod mladih košatic, ki so stale in se šopirile, kakor zbor desetletnih deklic, vse enólike. Nikoli ni šel mimo, da bi ne bil malo postal in ogledoval jih z veselo zadovoljnostjo; časi je tudi prijel katero prijazno za mladi vršiček, kakor bi jo hotel pohvaliti, da tako pridno raste in tako vrlo napreduje.

Ali denes mu ni mari ne staro drevje ne mlado. Slep je in gluha za vso gozdno lepoto. In vendar, kako veselo je tu ravno denes! Ker odnehuje poldanska vročina, začénja se novo življenje in gibanje po gozdu. Ptiči zopet pojó in žvrgolé, skakáje in frfráje od veje do veje. Pisana želna pleza po starih bukvah in potrkuje sem ter tje na votlo deblo s svojim dolzim, trdim kljunom, kakor bi hotela reči: ali ste domá, žužélke? Črez

peščeno stezo urno korači dolgopéti keber; zagledal je na onej strani drobnega, nazega polžka, ki mu bo tolsta južina. Tu se ubija drobna mravlja z velikanskem hlodom, akoravno je denes sveta nedelja. Tam, kjer je posekano drevje in rase visoka trava vmes pa pisane cvetice, ziblje se metulj od cveta do cveta. Komaj počene na enega, pa že zopet na družega; za njim pa pribrenči pridna bečelica, pogrezne se v vsak cvet in skrbno ga preiskuje, ne pusti ga, dokler mu ni izsrkala zadnje slaščice, potem pa, ko je obrala cvet za cvetom, vrne se vesela domú.

Tako so vse stvari žive in vesele; žalosten je edini človek, ki hodi med njimi. V Valentinovih prsih ne sije solnce, ptiči ne pojó; zakril mu jih je črni mrak in grobna tihota.

Obrne se tje, kjer je najtihejši in najtemnejši gozd. Tu sede na star bukov parobek, in puško nasloní na bližnje drevo, vpre se s komolci na kolena, skrije obraz v roke in tako sedi dolgo časa.

Ko vidi Fido, ki je bil prišel zopet za njim, svojega gospodarja tako brezupnega, stopi predenj in gleda ga žalostno. Ko se pa gospodar le ne gane, začne tiho cviliti, potem ga pa s prednjo rahlo popraska po kolenu. Ali slabo mu je plačano to milovanje. Česar še nikoli ni storil, nevoljen ga sune Valentin z nogo, tako da uboga zvesta žival odleti v stran. Pri tej priči pa mu je žal, gre k svojemu psu, ki ga gleda z mokrim očesom, kakor bi mu hotel reči: zakaj si mi to storil? in boža ga po

glávi, rekoč: nič se ne boj, moj Fido! Saj ti si mi zvest, ti me imaš rad, ti me ne izdaš, ti si moj edini prijatelj na svetu!

Te besede so mu srce malo polajšale. Vzame puško in gre zopet dalje. Kam — sam ne vé.

IV.

Pri studenci.

Proti večeru, ko je bila že ponehala huda vročina, vzame Metka po navadi vrč, ter gre k studencu po vódo. Ko pride k studencu, podstavi vrč pod kamenéno koritce, potem pa sede na kamenéno klop, z mahom že na pol zarasteno. Vrč je že zdavnaj poln, voda okrog in okrog vrvrá iz njega; ali Metki ni nič mari vse to, še zmerom sedi globoko zamišljena. Kako bi ne? Saj tu jo je pritisnil prvič na prsi; tu jo je prvič poljubil. O zlati čas! kako daleč in vendar kako blizu! O, prvi poljub! kako jej je prešnil vse ude! kako je trepetala v rajskej slasti nje duša in telo! In zbudil jej je veselo pomlad. Kako jej je na enkrat zdaj v prsih klilo in kalilo, zelenelo in cvetelo, pelo in žvrgolelo. O ljubezen, ti pomlad življenja! Kako more tako drobno srcece nositi toliko sreče! —

Ljubila ga je. Kako? Zakaj? — Kako bi pa mogla, ne ljubiti ga! Ali ga pa sme ljubiti? Kdo je on, kaj je ona? Kaj bodo dejali? Kaj bo iz tega? Kdor vpraša in premišluje tako, ta ne ljubi.

Koliko neizrečene radosti jej je prinesla ljubezen, in koliko žalosti! Ko se je prvič ločil od nje, o kako se je trgalo nje srce! Kako je žalovala in jokala, zdihovala in hrepenela po njem, ko je živel daleč od nje v tujem mestu. Ali misli tudi on nanjo, ali jej ohrani zvesto srce? O ko bi drugo ljubil? Pa saj je tako dober; saj ve, da bi to bila njena smrt! In pa, ktera na svetu bi ga mogla tako ljubiti, kakor ona? Tako jej je plavala vedno duša med upom in strahom. Pa up in strah, veselje in žalost, poželenje in hrepenenje, kako je vse sladko! — Kaj je življenje brez ljubezni! Pa zdaj? Česar si je želela tako dolgo, prišel je — videla ga je v cerkvi, videl jo je tudi on — pa kakor bi je ne poznal! O to je bilo, kakor bi jej bil nož zasadil v srce! Pozabil jo je — pozabil! Tema je v njenem srci, tema pred očmi, in vendar je svet tako jasen, tako vesel okrog njé.

Ko tako sedi pogreznena v temne misli, máhoma jej nekdo od zadaj z obema rokama oči zatisné. Sladka groza spreleti pri tej priči po vseh udih žalujočo deklico. Plane kvišku in oklene se z obema rokama svojega ljubega. Dolgo, dolgo ostaneta tako molcé — saj ktera beseda bi pa mogla izreči to, kar čuti srce, ko bije na ljubljem srci?

Kaj se me nisi nič ustrašila, ko sem te tako od zadaj prijel?

Ustrašila? O kako bi se ustrašila tebe?

Kako si pa vedela, da sem jaz? Saj me pač nisi videla!

Videla ne, pa čutila. O če se me dotakneš ti, spreleti me tako čudno, neizrečeno sladko čutilo! Pa — vi moški ne umete tega! Kaj pač govorim take reči s taboj, ki nisi vreden niti ene dobre besede. Res prav grdo si delal z mano — še pogledati me ne v cerkvi — pa videl si me, prav dobro vem, da si me videl; po drugih si se pa oziral in ogledoval jih prav z veseljem! O to je bilo grdo, prav grdo!

Odpusti Metka! Veš, to sem delal nalašč tako; hotel sem te le izkušati in videti, ali sem ti še kaj mari.

Ko bi bil vedel, kako me bo to bolelo, gotovo bi ne bil tega storil. Pa kaj to mari vam moškimi! Kar vam pride na misel, pa mora biti; me ženske naj pa trpimo, saj nismo za drugo na svetu, nego vam za igračo in kratek čas; pa še vesele, srečne moramo biti, ne godrnjati, da se ponižujete do nas. Ti si tudi izmed tistih —

Ker mu ne more hitro najti pravega imena, oklene se ga okrog vratú, stisne ga z vso močjo, in na usta, ki jih je bil ravno odprl, da bi jo prosil odpuščanja, založi mu krepek, dolg poljub. Tako je bil mir besedi.

Mirna in spravljena sedeta na klop, pa tako, da sta obrnena drug v drugega.

Zdaj položi Metka svojemu ljubčeku roke na rame, gleda mu z neizrečeno mehkim, rosnim očesom v obličje, ter pravi:

Dorče! ali si mislil kedaj name v Ljubljani?

Kaj me vprašaš? Noč in dan mi je bila tvoja podoba —

O ne, ne! Zlati moj, ne tako! Ne govori več, nego je res! Povedi mi le, ali si mislil kedaj tako prav iz srca name, ali si želel pri meni biti?

Bog mi je priča! Veliko velikokrat!

O prisezati znaš in se prilizovati, to vem. Ti prilizovalec!

In ti — golobíčka moja — ali si mislila name, ali si mi ostala vedno zvesta?

O to si pa vprašal prav nespametno, brez premisleka! Zvesta? — To je grda beseda! Prijatelj moj! ti znaš lepo govoriti, sladko poljubljati, ali ljubiti, veš, ljubiti tako prav v dnu srca ljubiti, tiho, skrivaj, gorko, po ženski ljubiti, veš, to znam pa jaz bolje. Pa veš, Dorko, da ni prav, ker te ljubim?

Oblak, ki jej je omračil v tem trenutju jasno, srečno obličje, prežene jej naglo ljubeči pogled iz Teodorovega očesa.

Kakor bi se hotela zagotoviti svoje sreče, objame ga zopet in sloni mu dolgo na prsih; ni videl solz, ki so jej lile iz oči — od žalosti ali veselja, kdo ve? Ali pa od obojega!

Ko se je izjokala, povrne se jej zopet prejšnja jasnost in veselost.

Dorče! povej mi, nagovori ga čez nekaj časa, pa prav po pravici mi povej, nič se ne boj, da bi me ne razžalil, ko si tako videl lepe mestne gospodičine v dražih svilénih krilih, ki se znajo tako lepo vésti in tako učeno govoriti, ali se nisi tedaj pomilujóč spomnil preprostega ubozega kmet-skega dekleta, ki ti še komaj ve povedati, kako te ljubi; ki nima družega bogastva, nego zvesto ljubéče srce — o povej — ali ti ni bilo časi žal, da si obrnil oči nanjo?

Metka! o ne govori mi tako, ti nedolžno, nepopačeno dete! ti ga ne znaš, in srečna si, da ga ne znaš tako imenovanega omikanega, gospo-skega sveta, njegove notranje puhlosti in praznote, njegove hinavščine in sleparstva, ki toliko obeta, pa ničesar ne spolnjuje. V njegovem hrupu in šumu, svitu in blisku, ki je toliko za uho in oko, a nič za srce — verúj mi, tu sem se tebe spominjal, s srčnim veseljem, sladkim hrepenenjem, kakor pobožne sladko dišeče vijolice med koprivami in družim plevelom; ravno takrat sem te še le prav pogrešal, hrepenel sem po tebi, in le tem bolj sem te ljubil.

Dorko! ti imaš dobro srce, in govoriti znaš tako lepo, tako sladko, da bi te zmerom gledala in poslušala. Dorče! še veliko boš videl sveta, poznal boš mnogo žensko, in mnoga se ti bo vedela prikupiti. O pusti! — kaj boš — saj vem, kaj me

čaka — pa verjemi, ljubi moj, nikdar ne najdeš zvestejšega srca, nikdar ženske, ki bi te tako srčno ljubila, kakor te ljubi tvoja Metka!

Med takimi pogovori se jej povrne vsa njena prisrčna šaljivost in nagajivost, ki jej je tako lepo pristovala.

Ko se tako suče in smuče okrog njega, zagleda mu v suknji na prsih majhne bukvice, ki so gledale iz žepa. Naglo seže ponje, in predno jej more braniti, ima jih že v rokah odprte, ter jih pregleduje s pravo žensko poželjivo radovednostjo.

Le brani se, le brani, vse ti nič ne pomaga! Tu notri imaš svoje skrivnosti. O bog ve, kaj bom videla, pa videti moram!

Pesmice — same pesmice. Čakaj!

Za góre solnce že zahaja,

Na zemljo pada rosni hlad,

Sladák spomin mi v prsih vstaja,

Ljubó me hodi pozdravlját.

Oblaček ti, ovčica béla,

Po nebu plavaj mi naprej,

Poglej, kaj ljubica mi déla,

Da jo pozdravljám, jej povej!

Če misli name, naj bo zdrava!

Želim jej 'z srea zdihujóč,

Povédi, naj mi sladko spava,

Prijetno sanja, — lahko noč!

O srečna — ktera si že bodi! Kako si jo moral pač ljubiti, ker si zložil nanjo tako lepo pesmico.

V tvoje góste Tvoje lépe

Črne lasé Črne oči

Vplélo se je Vnele so me,

Moje srcé. Deklica ti!

Tvojih ustec

Sladki poljúb

Vlíl mi v žile

Smrten je strup.

O kako mora biti pač lepa ta srečna tvoja ljubica.

Ali bi jo rada videla? Povej!

O ne šali se tako z menoj! Ti ne veš, kako mi je hudo!

Teodor vstane, prime je za roko, ter jo pelje malo niže, kjer je delal studenec tomúnček, čist in jasen, kakor ogledalo.

Če jo hočeš videti, moja ljubico, tu notri pogledi, pa jo boš videla!

Nehoté se pripogne deklica, in ko se zagleda v vodi, zasveti se jej v rajskej svetlobi obraz, kakor solnce, ki stopi izza deževnega oblaka! S sladkim nasmehom na ustih, z ljubeznijo v očéh obrne se vanj in zahvala njena bil je srčen poljub.

V tem se je bilo solnce skrilo za gore; odhajajočemu daje slovó čreda belih, z zlatom obrobjenih oblačkov, zbranih ob višnjavem nebu. Iz

kotov dolinice vstaja mrak in prepreza počasi molčeče logove. Božji volek se oglasi v travi in prijazno škriplje svojo večerno pesem. Studenec poleg njiju sladko curí in šumí, ter obila voda grgrá in vrvrá pod njim iz pozabljenega vrča. Sreča in veselje je razlito okrog po naturi, sreča in veselje v njijnih srcih!

Čuj, kako lepo kos poje v zelenem smrečji!

In lepo je prepeval črni kos, pesem tako žalostno, tako veselo, izvirajočo iz polnega srca! Molcé, zamaknena ga poslušata in njegova pesem jima odmeva v srečnih prsih.

Zdajci počí puška blizu v gozdu, in tihota nastane okrog. Preplašena planeta kvišku. Dekle seže po vrči in odide hitro domú. Mladenič pa se obrne srdit proti gozdu, od koder je počila puška. Komaj stori nekaj stopinj v gozd, in že zagleda nesrečnega lovca. Bil je Valentin! Bled, prepaden stoji, kakor hudodelnik; iz povéšene puške se še kadi. — Hitro krene Teodor v stran ter se odtegne njegovemu pogledu.

Valentin je dolgo taval po gozdu, zadnjič pride do obrobja pri studenci. Kaj vidi tu! Metko in — Teodora v sladkem pomenku, ter ne daleč od njega na smrekovej veji sedí kos in jima prepeva. Nepopisna grenkost mu zalije srce v tem hipu. Sam ne ve, kaj dela, pa sname puško z rame, napne petelin, pomeri in — smrtno zadet se zvalí nesrečni pevec z veje na tla. Pes plane za njim, in prinese mu ptíča, ki žalostno povéša

glavico, oči ima na pol zaprte in iz zlatega kljuna mu kaplje rdeča kri na tla. Globoko ganen vzame Valentin psu ptiča, in plah kakor morilec, skrije ga v gostem grmu.

V.

Slovó.

V Gradu je denes vse živo; vse se suče in giblje. Od največega do najmanjšega ima vsak svoj opravek. Kako bi ne? — Jutri, predno posije solnce, gospodič oddrdrá črez belopeščeno gradsko dvorišče proti belej Ljubljani, in od tod brez pomude prvokrat v daljno dunajsko mesto. Dolgo se je že pripravljalo vse za ta imenitni dogodek; ves mesec je že zbodala igla v hiši, vendar ni še mnoga reč gotova, in solnce zadnjega dne je že komaj še za moža visoko.

Na dvorišči stoji čestitljiva gradska kočija, ki jo mali hlapec drgne in pere v potu svojega obraza. Peščica bosih vaških fantičev stoji na strani in zeváje v svetem strahu gleda imenitno opravilo z lepim gosposkim vozom, na katerem se jim zdi vse čisto zlato, kar se tako lepo rumeno leskače.

V konjskem hlevu drgne in znaži v tem času sam kočijaž lepo konjsko opravo, da mu ne bo delala sramote, ko bo podil jutri po mestnem tlaku, tako da bo vse gledalo za njim. Po gostem mora miriti med tem opravičeno lepa rjava konja, ktera, mlada, čila in dobro pasena, nestrpljivo s kopiti bijeta ob trda tla; sem ter tje pa se celó strašno zagrozi na njiju, ko grizeta javorove jasli.

Iz dimnika se kadi ves dan, ker v kuhinji se skrivnostno vrši najokusnejša peka na pot odhajajočemu gospodu.

Mati pregleduje še enkrat, zgrinja in sklada sinovo perilo in obleko. O blažene ženske, in trikrat blažene ve materine roke! Kjer vladate ve, tam je red in snaga. Česar ste se dotaknile ve, to še dolgo diše blagi duh vašega blagoslova, prijetneje, nego drage dišave, ki jih devajo med perilo. Kaj ste ve, to ve samo on, ki je enkrat užival vaš blagoslov, zdaj pa vas pogréša. Siromak, kdor vas ni poznal nikoli, a blagor mu, komur ve lajšate in slajšate življenje, ter mu stráni spravljate trnje, kamenje in drugo napotje, da se ne spotika ób-nje trudna popotnikova noga.

Dasi objokane, počivajo materine oči z zadovoljnim veseljem posebno na belem tencem perilu. Ktera koli dunajska gospodinja ga bo videla, dejala bo: ta mladenič je iz dobre hiše!

Oče pregleduje in vreduje v svojej sobi mnogovrstna pisma, ki so potrebna sinu. O srečni mladenič! zate misli očetova glava, zate skrbi

materino srce. Tebi se ne bo treba ubijati za vsakdanji kruh, tratiti najboljših moči za živež, ki ga brez truda dobiva gozdna žival!

Teodor sam je bil, kakor bi ga ne bilo vse nič brigalo, kar se vrši v gradu. Brez opravka pohaja po gozdu. Težko mu je slovó od ljubih krajev — še težje mu bo pač ločitev od ljubljenega dekleta; težka mu bo, ali ne bojmo se zanj, on jo prebije. Hudo je človeku izgubiti kak ud; vsi so mu enako ljubi, in misli, da brez nobenega mu ne bode živeti. Ali naj izgubljanje človeka še tako boli in skeli, da si misli: tega ne pretrpim; vendar se pretrpi še najhujše trenutje; bolečina odnehuje in gine, rana se zaceli, novo življenje se razliva po udih; človek še nekoliko časa pogreša, kar je izgubil, in potem se privadi, bodi si tudi desna roka, ali celó bistro oko, ter nazadnje mu ostane komaj spomin tega, kar je izgubil. Tako prebije ločitev tudi Teodor; ali kaj pa bo z ubogo deklico, katerej je on, kar je ribi voda in ptiču zrak? Ali ne bo venila, ločena od njega, kakor rastlina, izpuljena iz redilne materne zemlje? In če tudi — kaj zato! — Polje ima veliko cvetic, in vsako leto se vrača zopet zelena pomlad!

Bila je lepa poznoletna noč. Po jasnem nebu so bili raztreseni, kakor jagnjeta po travniku, drobni beli oblaki, med katerimi je plavala polna luna, zdaj se skriváje zanje, zdaj se zopet kazáje med njimi. Bila je ena tistih nepopisnih noči, ki imajo toliko moč do človeške domišljave, do člo-

veškega srca. Ko zreš v to temno-modro nebo, po katerem plava čreda oblakov tiho, mirno dalje, dalje, vname se ti v prsih neizrečeno hrepenenje; dvigniti bi se hotel v jasno višavo ter plavati z oblaki dalje, dalje. — Kam — sam ne veš!

Tiho in mirno stoji Svetinova vasica v belej mesečini, samo sem ter tje se od daleč sliši prijazno lajanje čujočih psov. Mirno, kakor bi drevalo, stoji drevje na vrtu, ne gane s perescem; med njim pa tiho leta netopir za nočnimi živalimi. Zdelo se je človeku, kakor bi slišal in čutil celo zemljo dihati v spanji.

Metka je bila sama doma. Brat je bil šel na daljni živinski semenj, in ni ga pričakovati nocoj domú; mati pa so v bližnjem vasi pri bolnej starej prijateljici, ki smrti pričakuje.

Enajsta ura je odbila, Metka ne misli še na spanje, in pač ni težko prerokovati, da to noč ne zatisne očesa. Na oknu svoje spalnice sloni ubogo dekle, in oči ima vprte v beli gradič, ki se tako prijazno blešči na temnem griči, z blede mesečino oblit. Srce jej pravi, da ta ločitev ni, kakor so druge, ko že ob uri žalostnega slovesa kalí v sreci sladki up srečne združitve.

Pač je prisezal in obetal pri slovesu, da jej hoče ostati zvest, da ne bo ljubil nikoli druge; veselo je pilo njeno uho sladke glase, ali srce jih ni verjelo. Ko sloni tako, v žalostne misli vtopljena, začuje se iz loga prijeten moški glas, ki poje:

Le nocoj še, luna mila,
Razsvetluj mi pot temnó;
Denes bova se ločila,
K ljubi grem jemát slovó.
Daleč pojdem v kraje túje,
Znance pustil bom in dom;
Srce mi po njej žalúje,
Drugo vse pozabil bom.

Če se joka, naj se joka!
Meni tud' solzí okó;
Ko v bridkosti srce póka,
Sólze naj sladé slovó!

Zdrami ljubica se, zdrami!
Vstani, če mi spavaš zé;
Stisni z mehкими rokami
Še enkrat me na srcé!
Še enkrat ljubezen piti
Iz očí, iz ust mi daj;
Daj v slovó se poljubiti,
Bog vé, al' te bom še kdaj!

Komaj je bil umolknil zadnji glas te pesmi, in že je slonela Metka na prsih ljubljenemu mladeníču; uživala je še enkrat eno tistih trenutij, ko se strne človeku čas in večnost, duša in telo; ko se mu zlijó življenja sovražni glasovi v mehko

sladko harmonijo; eno tistih trenutij, ki se prikažejo in zopet izginejo človeku v življenji, kakor nočnemu potniku žarèč meteor na temnem nebesu s svitlim potem za saboj!

Pustimo jo, naj uživa kratko srečo; naj pije iz tega blaženega trenutja moči, da ne omaga v bridkem trpljenji, kterega je čaka obila mera.

VI.

Stara Marina.

Minila jesen, minila je zima, prišla za njo zelena pomlad; leto se je vrstilo za pomladjo in zopet je že rumenelo perje po drevji! Kratek čas, pa koliko je prinesel dogodeb ubogej deklici! Pretekla jesen jej je vzela mater, zadnjo podporo. Strašen udar otroku, tem strašnejši njej, katerej je preglasno očitalo srce, da ni vsa nedolžna materine smrti! Pomlad je pripeljala v staro Svetinovo hišo novo gospodinjo. Metkin brat je žaloval po svojej materi, kakor je spodobno dobremu sinu; a kmalu potem, saj kmetsko življenje ne dopušča dolzega žalovanja, ozrl se je po ženi, katera bi imela biti njemu, kar je bila rajnica mati njegovemu očetu;

tako kakor bo moral zdaj on biti hiši to, kar je bil nekdanj oče. Kakor v naturi, tako je v človeškem življenji: vello listje, suho vejico izpodrine s pomladi zeleno perje, krepka mladika; staro gre in mlado pride na njegovo mesto.

Marijanica je bila dobra ženska, in kakor smo videli, tudi Metkina prijateljica; ni se bilo torej bati deklici, da bo kdaj na poti novej gospodinjji. In res, prijazna je bila z njo in postregla jej je rada, kjer je le mogla. Ali vsaka ženska, tudi najboljša je že ustvarjena tako, da kakor začne graditi nov dom, novo družino, dela in trudi se, koplje in grabi, kakor kokla, samo za svojo hišo, za svoj novi rod: tu so njene misli, njeno srce; kar je zunaj tega kroga, to je njej tuje, sovražno! Tako je čutila tudi Metka, da je zdaj, bodi si nova gospodinja še prijaznejša ž njo, vendar tujka pod očetovo streho. Sama je bila in tuja vsemu, kar je bilo okrog nje.

In Teodor? Ali jej ni bil on več nego vse drugo? Ali jej ni nadomestovala vsega — in več nego nadomestovala — njegova ljubezen? Teodor? — Bil je, kakoršna je večina moških, ne boljši, ne slabši! Pisal je iz početka po gostem in gorko; s časom so dohajala pisma bolj in bolj po redkem, vedno krajša, hladnejša. Čutilo je kmalu žensko srce, kako je, in kak bo konec te ljubezni. Ali Metka ni bila izmed tistih ženskih natur, ki ljubijo z divjo, silno strastjo, ki mislijo, da morajo dobiti v last, po čemer jim hrepeni srce; ki izkušajo zdaj

s prošnjami in solzami, zdaj s očitanjem in groženjem pridobiti si zopet in držati srce, ki se jim odvrča; ki rajše pogubé svojega ljubega, nego da bi živele brez njega, rekoč: ker nisem srečna jaz, pa še ti ne boš; če te ne bom imela jaz, pa te tudi druga nobena ne bode! — Metka ni ljubila menj goreče, ali njena ljubezen je bila krotka, mirna. Sreča ljubljenega moža je njej bila nad vse; rada jej je darovala svojo srečo, svoj mir, svoje življenje, misleč: ker ne moreva biti srečna oba, naj bo srečen vsaj on. Žalilo jo je le samo to, da ni mogla zanj storiti ničesa, nego moliti in trpeti. V odgovorih na njegova pisma mu nikoli ničesa ni očitala, nikoli mu tožila. In ko je po polnem prenehala njegovo pisanje, umolknila je tudi ona, samo da bi mu ne budila vesti. In le prehitro, le predobro je dosegla ta svoj namen. Ni trpelo dolgo, in potolažila in umirila se mu je vest po polnem. Rad se je pregovoril, da Metkino molčanje priča, da je ž njo, kakor ž njim; da se je ohladila s časom, in na zadnje po polnem ugasnila njena ljubezen; da se je streznila in spametovala, kakor se je on, in da mirno in srečno živi, kakor on!

Tako zapuščena je storila Metka v tem času čudno znanje. Živel je namreč pri sosedovih stara žena. Otroci po vasi so sploh rekli, da je sosedova babica, a starejši so vedeli, da žena ni od tod; a kdaj je prišla v vas, od kod in zakaj? tega ni vedel, kakor je bilo videti, nihče. In res

je bilo lahko spoznati na prvi pogled, da ženska ni iz tega kraja. Videlo se je to iz njene podobe, njene noše in njenega govora. Vela, upadla lica so bila čudno bela, kakor bi jih ne bil nikdar zadel solnčni žarek. Velike črne oči so se čudno odlikovale od belih obrví in od belih gostih las, ki so ji gledali izpod črno-svilénega zagrinjala; zavezanega pod brado. Zlasti pa so pričale njene nenavadno drobne gladke roke, da si nikdar kruha ni služila s trdim delom. Govorila je sicer po polnem razumno, a čutilo se je vendar, da njen jezik ni bil od mladosti vajen teh besed, ki jih je tako polno, tako jasno izgovarjala.

Imela je pri sosedu majhno sobico, napolnjeno, kakor se je videlo skozi malo okence, s čudno návlako, z rečmi, kakoršne se niso videle daleč okrog v tem kraji. Nikoli ni stopil nihče v njeno skrivnostno temno svetišče; pospravljala si je sama, in vedno je skrbno zapirala vrata za saboj. Če so si še toliko prizadevali radovidni otroci, niso mogli dosti videti skozi okence, kjer je bilo polno mnogovrstnih cvetic!

Pod oknom tik zida je imela na solnčnej strani ozek vrtec z raznimi cveticami, izmed katerih jih je bilo mnogo čisto neznanih ljudem. Te cvetice so bile njena prva skrb, njeno največje veselje; vedno je imela opraviti z njimi: zdaj jih je presajala in okopavala, zdaj trebila in jim prilivala. Posebno rada je imela gredico s samimi dišečimi vijolicami, tako lepimi, kakoršnih ni bilo

videti nikjer. Velikokrat so jo videli otroci, kako je čepela dolgo časa poleg njih in na pol glasno se pogovarjala z njimi, kakor bi jo umele! —

Če ni bila tu ali pa v svojem hramu, sedela je po navadi ob lepem vremenu pred hišo pod starim, košatim orehom, na nizkem stolčku, s hrbtom na pol naslonjena na orehovo deblo. Velikokrat so jej ležale na kolenih bukve, že silno zamazane, katere je bolj pregledovala, nego brala, kakor bi jih že na pamet znala. Če je kdo radovedno pogledal jej čez ramo v bukve, da bi videl, kaj vedno pregleduje, videl je sicer znane črke, a če je hotel izgovarjati besede, bile so mu tuje in čisto nerazumne.

Zaradi vsega tega je bila stara ženska ljudem čudna, skrivnostna prikazen. Če se je niso že bali, ogibali so se je vendar stari in mladi, ako tudi se nikoli ni slišalo, da bi bila kako žal besedo kdaj rekla komu. Še celó govorilo se je, da je mnogemu že pomogla iz stiske, in da mu je prišlo, kakor po čudeži srebro v hišo, kader ga je najbolj potreboval, nihče ni vedel od kod in kako. Najporednejši otroci si jej niso upali nikoli nagajati ali jo zasmehovati, ko je lazila ob palici sključena od vrtiča do oreha in odtod zopet nazaj. Vajeni so bili že vaščani, kakor kake druge vsakdanje prikazni, stare Marine, kakor so jo imenovali sploh, če tudi so vedeli, da to ni njeno pravo ime, in pogrešali bi jo bili, ko bi je ne bili videli vsak dan na svojem mestu.

Tudi Metka je prej malo mislila na staro Marino. A zdaj, ko je bila tako sama, tako zapuščena, ko je tudi ona tako molčé posedala tu pa tam, zdaj ko se je zdela sama sebi, in morebiti tudi drugim, tako rekoč druga, mlada Marina, ker tudi njej so upadala bleda lica, tudi njej so se sušile polne gladke ročice, zdaj se je začéla približevati starej samici. Neka skrivna moč jo je vlekla do nje, kakor bi bila njena vrstnica, njena družica v trpljenji! Po cele ure je sedela pod orehom pri njenih nogah in se pomenkovala ž njo. Kazalo je, da je bila po godi ta nova družba starki. Tako je prav, reče jej neki dan, ko je njej zopet Metka v znožji čepéla, tako je prav! stara Marina z mlado Marino, to se ubíra! Kaj pa češ? Saj tako ni- maš nikogar, da bi se mogla pomeniti ž njim, kakor z manoj. Pojdi, sirotišče ubogo, pojdi okrog od ženske do moškega in od moškega do ženske, ter pripoveduj, kaj ti je! Molčé te bodo poslušali, z glavo majali, a potem se obrnejo v stran ter pojdejo dalje po svojih opravkih. A jaz te umem, sama jaz vem, kaj ti je, in kako ti je pri srci. Stara Marina ima dobre oči, dasi je stara ko zemlja, vidi več nego kaže. Ti ljubiš in ljubiš ne- srečno! O ne pričakuj, da bi te tolažila in slepila, kakor se vedno še sama tolažiš in slepiš! Ugasi zad- njo iskrico upanja, ki ti še tlí dnu srca. Nikdar se ti on ne povrne — nikdar! Pojdi, ti ne znaš svetá, kakor ga znam jaz!

Ljubezen je, ljubezen preč,
Nazaj ne bo je nikdar več!

Ali si pa zato nesrečna? Misliš, da te bom milovala? Kaj pa češ? Ali ni bilo njegovo srce na tvojem srci? Ali nisi užila na njegovih prsih najvišje sreče, kolikor je more prenašati človeško srce? Če je bila kratka ta sreča, kaj pa to — ali se meri sreča po dolgosti? Prejela si in užila svoj del, ničesa več ne pričakuj! Živela si in ljubila! Za naprej živi v sladkem spominu pretekle sreče. To je mirno, sladko življenje, čista ljubezen, prava sreča! Živi in ljubi, kakor jaz! Le glej me! Tudi stara Marina je ljubila in bila je ljubljena; ali tedaj je imela črne lase, polna, gladka lica in žaréče oči; po konci se je nosila, in vsak je bil vesel njenega pogleda. Štrmo gleda deklica staro ženo, ki v tem hipu ni bila več sključena starka. Po konci se je spela za trenotje. Oko jej plamení, lice je oživélo in pomladélo, in žári se, kakor večerno nebo, ko ga oblíva zlato-rdeča luč zapadajočega solnca. Kako lepa je morala biti nekđaj ta žena!

A kmalu se zopet zgrúzi. Molči nekoliko časa zamišljena, in potem začne:

Česar še ni slišal nihée iz mojih ust, to čem povedati tebi, ker ti me boš uméla, in vredna si vedeti, kdo je bila stara Marina, katera, kakor senca kmalu izgine izpred tvojih oči.

Rojena sem v velícem mestu, daleč, daleč od tod, proti strani, od koder prihajajo žrjavi, ko potujejo na jug. Nisem imela ne brata ne sestre, zato sta obrnila roditelja name vso ljubezen. Imela

sem obilo vsega, česar mi je koli poželego otročje srce. Izpolnili so mi vsako tem nespametnejšo voljo, in niso mi mogli odreči nobene stvari. To me je storilo svojeglavno. Navadila sem se bila zgodaj dosežati vse, kar sem želela; vendar sem imela dobro srce. Nič ni bilo mojima roditeljima predrago, nič pretežko, kar je koli utegnilo koristiti njihovemu otroku. Učila sem se muzike, petja, plesa in česar se sploh učé gosposke deklice. Hvale in česti sem bila vajena, kakor vsakdanjega kruha. Imenovalo me je vse vprek: lepo, bistroumno, ljubeznjivo. Angeljček mi je bilo že kakor krstno ime. Vendar me ni oslepilo in napihnilo to dobrikanje; še pusto in prazno se mi je zdelo, in zgodaj sem hrepenela po resničnosti in odkritosrčnosti. Zgodaj sem se učila spoznavati ljudi, in da ni vse zlato, kar se sveti. V vsem tem lišpu in blesku sem se čutila nezadovoljno, nesrečno. Prazno je bilo moje srce, in zgodaj se mu je vnelo hrepenenje po necem višjem, neznanem, nedosežnem blagu!

Dvanajst let stara sem izgubila očeta, katerega sem, če ne bolj ljubila, vsaj še bolj čestila, nego mater. Po očetovej smrti zapustivi z materjo za zmerom mesto, kjer nama je bilo zdaj vse tuje in prazno. Imeli smo, ne daleč od mesta, v prijaznej, tihej dolini sredi sadnega drevja prijazno belo hišico. Sem svi se presesili, tu svi živeli v mirnej samoti. Bila sem od zdaj materi edina misel, edina skrb. Učila se je z mano, delala in

sprehajala se z mano po gozdu in po logih. Po zimih svi obiskavali časi v mestu teto, ki je rada videla v svojej hiši veselo družbo. Napravljala je gosti, plese in druge veselice, kjer sem morala biti tudi jaz. Prišla sem bila v tista leta, ko začenjajo moški frfrati okrog nas. Obsipal me je vedno cel roj tacih čestilcev in hvalilcev — vsi, eden kakor drug! Vsi se enako oblačijo, enako nasmehavajo in enako govoré. Naprej že veš, kdaj se nasmehne, kdaj zdahne in kdaj ti roko poljubi. Če poznaš enega, poznaš jih vse. Moja teta, dobra žena, nasmehovala se mi je zadovoljno in mi čestitala; namerjala mi je zdaj tega, zdaj ónega za ženina, ker sklepati zakone, to je bilo njeno največje veselje. Čudila se mi je, da nisem njene misli, in pretíla mi, da če bom tako izbirčna, nazadnje dekle ostanem. To sem jej pač rada verjela, ker mislila sem, da so vsi taki, kakor tí, kar sem jih videla dozdej, in nisem mogla misliti, kako bi se mogla kakemu tacemu udati in zavezati za vse življenje. Trdne volje sem bila, da hočem vedno sama ostati; ta misel mi ni imela nič strašnega. Tisto hrepenenje po nekej neznanej sreči se mi je upokojilo sčasoma in zaspalo v prsih. Če sem brala ali slišala pripovedovati o ljubezni, da je vir neskončne sreče, mislila sem, da jaz že nisem ustvarjena za tako čutilo; pa vendar se nisem za tega delj nikakor nesrečne čutila. Mirno sem mislila, da bodo tekli moji dnevi brez veselja, brez žalosti.

Dosegla sem bila dvajseto leto, ko mi bog vzame še mater. Bila sem sama na svetu. Od tega časa nisem več pustila svojega tihega kmetkega doma, kjer sem živela z eno samo staro ženico, ki mi je bila za družbo in postrežbo. Seznanila in sprijaznila sem se bila kmalu z vsemi vaščani, ki so me že prav med svoje šteli. Največje veselje mi je bilo, pogovarjati se z njimi o njihovih rečéh. Kakor svojej vrstnici so mi tožile žene in dekleta, kar koli jim je težilo srca. Spoznala sem, da če je kje sreča na svetu, more biti domá le tu na kmetih med prostim, nepopačenim ljudstvom, ki je v vednej zvezi z naturo, kterej se kakor otrok materi na prsih brez skrbi redi.

Bližal se mi je že od daleč čas, katerega ne vidi tudi najpametnejša žena bližati se čisto brez straha. Jaz pač smem reči, da mi ni bila čisto nič mari ta prememba. Videla sem umikati se mi pomlad, in bližati se poletje; pa solza ni kalila mojega očesa.

Po kratkem molčanji začne zopet starka:

Vasica naša je stala v ozkej dolinici; griči na enej strani so bili kriti z vinogradi, na drugej pa z gostim bukovjem. Ob gozdnem robu je bila steza, po katerej sem se sprehajévala slednji večer. Prijeten sprehod! Iz gozda me je pozdravljalo večerno ptičje petje, na ónej strani pa je bilo lepo gledati, kako so se med zelenimi trtami gibale bele podobe pridnih delavcev. Le sem ter tje sem srečavala kacega vaščana, tako da se nisem

čutila čisto same — in pa — nekaj časa že sem vidévala po tistem poti sprehajati se mladega tujca. Ali je bil lep? — tega ti pač nemorem povedati; toliko pa vem, da je imel nekaj posebnega, nepopisnega; da ga ni lahko pozabil, kdor ga je kdaj videl. Hodil je po navadi roke križem na hrbtu držèč, z očmi v tla vprtimi. Videlo se mu je, da ni rad srečával nikogar, tudi mene ne! Če se me pa le ni mogel ogniti, šel je tih mimo mene, malo hitreje, komaj če je sem ter tje malo klubuk premeknil, pa videlo se mu je, kako težko mu je bilo to. Kakor smo ženske — ravno ta sem hotela da bi me pozdravljal. Zakaj vsi drugi, zakaj pa ravno on ne? Moram reči, da me je nekako veselilo, spraviti ga, kader sem koli mogla, v stisko, da se me ni mogel ogniti.

Hodil mi je po dnevi bolj in bolj po gostem na misel; ugibala sem, kdo on utegne biti? Pri-povedovali so mi, da je prišel iz mesta, in da se je vselil za poletje pri necem kmetu; ugibali so, da je mlad doktor, pa gotovega ni vedel nihče nič. Živel je molčeč, samotен, zdaj kaj bral, zdaj pisal, a največ sprehajal se po gozdu. Ko sem bolj in bolj mislila nanj, začel se mi je sčasoma smiliti, ker sem ga videla vedno tako žalostnega in samega. Kaj je pač moral doživeti žalostnega ubogi mladenič, da ga tako nič ne veseli svet; da se ogiblje ljudi, kakor divjih zverí! O ko bi mu bilo pomagati! Ko bi vsaj govoril, in razkril svoje bolečine, da bi ga človek mogel potolažiti;

saj pravijo, da ima veliko moč prijateljska beseda! Nazadnje se mi začne celó v sanje vpletati njegova bleda podoba, in kmalu ni bilo skoraj trenutja, da bi ne bila mislila nanj!

Neki večer, ko sem bila zopet po navadi na sprehodu in sem sedela ravno na klopi poleg steže, kjer sem imela navado počivati, pripodé se hipoma črni oblaki, nebo se zatemí, strašno se jame bliskati in grmeti. Preplašena se obrnem urno proti domu, ali prepozno! Komaj sem storila nekoliko stopinj, razporjejo se oblaki in ulije se strašna ploha. Tema je bila nastala tako, da sem videla komaj malo steže pred saboj. V tem hipu začujem pospešene korake za saboj. Bil je on! — Ko me dojde, molcé me prime pod pazuo, ter me pelje pod košato bukev, rekoč: tu bode bolje! — Pa kaj dalje početi? Dež je lil neprenehoma, in ni bilo videti, da bi hotel kmalu prejenjati, pa do doma je bilo še pol ure hodá. Le mirno tu ostanite, pa nič se ne bojte, kmalu bom zopet tukaj. S temi besedami izgine moj spremljevalec urno proti vasi, predno sem mu mogla braniti. Kako je hodil, ne vem; povrne se, predno ga je mogel človek pričakovati, z dežnikom in ogrinjalom. Ogrne me, prime me pod pazuo rekoč: dovolite, zdaj mora že tako biti. In urno odideva proti domu. Kako mi je bilo na tem poti, ne morem ti povedati. Komaj sem čutila dež, da-si je lil curkoma, in ni me bolelo, če tudi sem se spotikala po gostem ob korenine, tako da me je opominjal, naj više

prizdigujem noge. Hitro, prehitro sva prišla domú. Šprenal me je do moje hiše. Komaj pa sem stopila čez prag, izgine mi izpred oči, da se mu nisem mogla še spodobno zahvaliti.

Drugi dan je deževalo neprenehoma. Storila sem le svojo dolžnost, ko sem poslala k njemu vprašat, kako mu je, ali se ni prehladil? In spodobilo se je, da sem ga prosila, naj me pride obiskat. O kako sem ga pričakovala! Kako leno mi je tekel čas! Kolikokrat sem šla k oknu glegat, ali še ne gre? Kako mi je bilo srce, kolikokrat so se vrata odprla! Prišel je, dekle! prišel je tisti večer, in drugi in tretji; prišel je in z njegovim prihodom so se mi odprla nebesa in vsula so name, pozabljeno stvar, v svojej milosti svojih darov obilost!

Govoril je, o kako govoril! Da-si tako mlad še, poznal je svet, poznal je vse siromaštvo in vse gorjé, ki tare ubogi človeški rod! Poslušala sem ga, kakor zamaknena, in bala sem se izgubiti kako besedico!

Kakor otrok sem se veselila že naprej ves dan njegovega prihoda, tistih večernih ur, ki jih bom preživela ž njim. Bila sem zares, kakor tiste cvetice, ki se še le razvijó in pričnó svoje pravo življenje, ko se skrije za gore pekóče solnce. Izgubljene in za večno zamujene so se mi zdele vse ure, kar sem jih preživela brez njega. — Brala sva neki večer, bral je on jaz pa sem poslušala, poslušala in gledala ga — brala sva te le, ravno

te le bukve, ki jih vidiš tukaj. V njih je popisal francosk modrijan vso srečo in vse trpljenje dveh ljubečih src. Bral je dolgo, časi se mi je hotelo zdeti, kakor bi se mu malo ustavljal glas. Hipoma zapre bukve, gre k oknu, kakor bi mu bilo presoparno, ter gleda molčé skozi okno. Kaj se je tedaj godilo v meni, ne morem popisati. Vstanem, bližam se mu, pokličem ga po imenu; ozre se nazaj — njegove oči so bile mokre. Pri tem pogledu pa se mi zavrti svet pred očmi, sladka groza me spreleti kakor blisk, in mi omami dušo in telo! Še le čez nekaj časa se zdramim — na njegovih prsih! — Ljubila sem, in pila sem z vsemi počutki vso slast in srečo njegove ljubezni. Kakor trudni popotnik pospešuje hojo, ko pada mrak na zemljo, tako sem hitela jaz živeti in uživati. Mudilo se mi je; saj sem bila že toliko zamudila! O zakaj ga nisem poznala prej, v prvem cvetu svojega življenja, ko sem bila še bolj vredna ljubezni drazega moža!

Jeseni je moral iti v mesto — in jaz sem morala iti za njim! Lepo zimo sem ž njim preživela. Zdaj me je zopet vse veselilo, kar se mi je prej zdelo pusto in prazno. Obiskovala sva tudi teto, katerej se je bil kmalu močno prikupil. Svet naju je imenoval zaročenca, jaz pa sem se bala spremeniti stan, da bi mi pri najmanjši spremembi ne izbežala sreča, kakor splašen golobček. O kako hitro mi je zletel golobček, in jaz sama sem ga splašila! — K mojej teti je prihajala na večerne

veselice tudi hči tetine znanke, lepa deklica! — Ljubila ga je, in on jo je ljubil. Ljubil jo je, da si morda ni vedel sam; ali oko ljubeče ženske se ne da motiti! Tako mora pač biti človeku, ki ga strela zadene, kakor je bilo meni takrat, ko sem spoznala njijno ljubezen. V tistem hipu mi je bilo vse spremenjeno. O dekle, dekle! ti ne veš, kaj je to, in bog daj, da bi ne vedela nikdar! Kaj sem pretrpela in prebila, tega ne izreče človeški jezik! Kar me je prej veselilo, bilo mi je zdaj zoperno. Kakor srka bečela med iz vsacega cveta, tako sem pila jaz strup iz vsake najnedolžnejše reči. Kar sem videla in slišala, vse mi je le potrjevalo, kako sem prevarjena in izdana! Vse mi je kazalo, kako sem nesrečna. Če sem ga videla žalostnega, mislila sem si, da je zato, ker ni pri njej; a če je bil vesel, dejala sem si, da je za to, ker jo upa kmalu videti. Ko sem se primerjala s svojo srečno nasprotnico, videla sem jo mlado, cvetočo, tako vredno njegove ljubezni, pač veliko vrednejšo od sebe, in tedaj se me je polastilo divje sovraštvo. Sovražila sem njo, njega, sebe — sovražila sem vesoljni svet! Pa kmalu sem se zopet kesala in sramovala take hudobnosti, in začela sem mu jo zopet hvaliti in skazovati, kako je vredna njegove ljubezni: naj mene pusti, naj ljubi njo, in naj bo srečen ž njo. Ali ni trpelo dolgo, in zopet so mi zavreli možgani. Govorila sem grde besede, zdevala mu imena, kakoršnih on pač ni bil vreden. Poslušal me je in gledal, ter nič

ni odgovarjal. Ali njegovo molčanje mi je bilo najhujše očitaje. Videlo se mu je na obrazu, kako trpi, kako ga v srce boli, da se tako znižujem pred njim. Tedaj pa me oblije neskončna žalost, zgruzim se prédenj, objemam mu kolena in začnem močiti mu noge z vročimi solzami. Dvigne me ter poljubi in tolaži; ali čutila sem, da je le dober, da se le sili. In to se je ponavljalo skoraj vsak dan. Ni mi bilo moči živeti brez njega; prisiliti sem ga hotela, da me mora ljubiti. Ali srcá, ki se odmiče, ne drže železni okovi! Gledal me je žalostno, pa odmikal se mi je dalje in dalje od dne do dne. Kako bi pa bil mogel drugače storiti! Tu divja zver, ne ženska, a tam ga je čakala in molče vabila devica v vsej svojej mladej, krotkej lepoti. O čutila sem, da bi res mogel biti srečen ž njo; da ga je bolj vredna od mene. O kolikokrat sem sklenila, da ga hočem pustiti in bežati, da ne bo nihče vedel kam. Ali dolgo časa ni trpel ta lepi sklep. Povrnila se je zopet strast, hujša nego prej. Kakor angelj je trpel in prenašal to moje divjanje; nikoli mi ničesa ni očital, nikoli ne rekel žale besede; ali na mesto ljubezni mu je bilo stopilo milovanje. To mi je nazadnje po polnem pamet vzelo. Zakaj me vsaj ne sovraži, ker me ne more ljubiti! O strašno je o milostínji živeti njemu, ki je imel poprej vsega obilo! To me je tako razsrdilo in razkačilo, da nisem nič več vedela, kaj delam. Enkrat sem celo z nožem nanj planila! O strah te je slabe starke! Nič se ne odmikaj,

ti krotko jagnetce! Saj sem se pokorila, strašno pokorila zato, in zdaj sem krotka, kakor ti. Izpuli mi nož, ki sem si ga hotela v prsi zasaditi; pogleda me še enkrat — o nikoli ne pozabim tega pogleda — reče mi: z bogom! in šel je, ter nisem ga videla nikdar več! — Drugi dan mi pride pismo. Srce mi je dejalo, kaj bom brala, predno sem ga odprla. Vzel je v njem od mene zadnje slovó! Nikoli ga ne bom videla več. Šel je čez morje. Nikdar nisem nič več slišala o njem!

Hudo sem zbolela. Strašne podobe so mi rojile po glavi, in braniti so mi morali, da si nisem življenja vzela. Ko čez dolgo časa ozdravim, bila sem vsa spremenjena. Potolažile so se mi bile divje strasti; mirna sem bila; spominjala sem se, kakor lepih sanj, sreče, ki mi je bila izbežala. Prej že, ko mi je pripovedoval o svojem lepem rojstvenem kraju, kjer je preživel otročja leta, vnela se mi je goreča želja, da bi videla enkrat v življenji te srečne kraje, v katerih bi bila rada sklenila svoje dni; saj mi jih je bil popisal tako živo, da so mi bili vedno pred očmi. Kakor sem okrévala toliko, da sem mogla iti iz postelje, začela sem se pripravljati na daljen pot proti jugu, tje v obljubljeni deželo. Vzela sem s saboj, kolikor mi je bilo treba; drugo sem razdelila med ubožce.

Tako sem prišla sem. Kaj me gledaš? V tej, ravno v tej hiši se je rodil; pod tem drevesom se je igral prisrčen otrok! Tod je po travi skakal in

trgal marjetice! O prisrčne cvetice! tako ste cvetle tedaj, kakor cvetete zdaj, in tako boste cvetle, ko vas ne bom več gledala jaz. Izpolnjena je moja zadnja želja; kaj bi si mogla še želeti? Dišem tisto sapo, katero je dihal on; gledal je te le gorice; tu mu je zahajalo solnce, kakor zahaja zdaj meni! O kako je lepo, kako mi je lahko pri srci!

Pri teh besedah, ki jih je govorila stara žena s sladkim, pojemajočim glasom, imela je oči vprte v solnce, ki je ravno zahajalo. Še enkrat zabliskne, potem pa se skrije za goro — tako tudi njej še enkrat zažaré oči, potem pa ugasnejo na večne čase.

Tako je sedela, s hrbtom na drevo naslonjena, roke imejóč skrižane na kolenih, kakor bela kamenéna podoba.

Čez nekaj časa se ozre Metka po njej, ko je ne sliši več govoriti. Ker jo vidi tako mirno sedeti, meni, da je samo tako zamišljena, in neče je dramiti. Ker se pa dolgo časa čisto nič ne gane, in ker se ne oglasi, ko jo ogovori, obide strah deklico, ki skoči kvišku in prime jo za roke. Roke so trde in mrzle. Zavpije na pomoč. — Nesó jo v njen hram, položé jo na belo posteljo ter napravijo kakor mrliča. — Metka se ne gane od nje. Ko so jo pokopali tretji dan, našli so med njenimi rečmi pisanje, v katerem je bilo vse natančno zaznamovano, komú gre po njenej smrti ta in óna reč. Največ njene, ne majhne imovíne

je bilo zapisane Metki. Ta je bila njena naslednica, in živela je po sedaj kakor njena prednica, tiho in mirno brez upa, brez straha, s pogledom obrnenim nazaj v jasne pretekle dni.

Konec.

Minila so od tega štiri leta. Zopet je bilo vse živo v gradu: mladi gospod, ki se je bil čez štiri leta vrnil prvič z Dunaja, pripeljal je s saboj lepo, bogato nevesto. Na ženitovanjske gostí je bilo prišlo mnogo gospôde iz Ljubljane, in povabljeni so bili v gostí vsi, kar jih je bilo bolj gosposkega stanú daleč okrog.

Na rêbri gradskega griča, kjer je bila majhna trata, izbral si je bil kovač Zakrajščak z umazaním obrazom mesto za svoje imenitno opravilo, brez katerega se pač ne more in ne sme vršiti tako ženitovanje. Dobrovoljni pomagači, bosopéti páglavci, nabijali so mu v potu svojega obraza debele železne možnarje, sam pa jih je zažigal z dolgim drogóm, ki je imel tléčo gobo na konci. Kolikorkrat so gori v gradu zažvenketali polni kozarci in so se začuli veseli glasovi, zagrmeli so vselej možnarji in tako raznašali veselje po tihej dolinici. —

Ko je bila družba v gradu ravno naj veselejša, stopi strežaj za zénina, ki je sedel srečen,

poleg cvetoče neveste, ter mu pošepetá na uho, da je vné mož, ki hoče govoriti ž njim. Pač je malo nevoljen mladi gospod, pa upa kmalu odpraviti nadležnega obiskovalca. Ali strah ga obide, ko zagleda Metkinega brata, ki je stal kakor sodnik pred njim. S trdim glasom mu reče ta, naj gre ž njim. Ni mogel drugače, moral je iti za njim. Bal se je tega moža, kakor še nikogar ne v življenji, in vedel je zakaj.

Mračilo se je že, ko sta šla urno doli po holmu, čez polje po dolini, pa zopet gori na Sveltinovo. Nobeden ni spregovoril besede. Teodoru je bilo, ko je šel mimo znanega studenca pod gričem, kakor bi videl poleg njega na klopi sedeti blede podobo zapuščene deklice. Strah ga je bilo, kakor otroka; hitreje je stopal, ter ni se nazaj upal ozreti.

Bela, kakor ruhe njene postelje, ležala je Metka v svojem hramu, in pri zglavji je sedela objokana Marijanica. Na jasnem obrazu se jej ni znalo nikakoršno trpljenje; videti pa je bilo, da ima kmalu ugasniti.

Kakor okamenèl ostrmí Teodor, ko v hram stopivši, vidi bolnico. Metka se skloni po konci, ko ga zagleda, pokliče ga po imenu, ter pomolí mu blede rokó. Teodor pade pred njo na kolena, prime roko ter jo zmoči s svojimi solzami.

„O ne tako, ne tako, Teodor! Vstani ter sédi sem le malo k mojemu zglavju, da bom še enkrat gledala tvoj ljubi obraz! O saj sem dejala,

zmerom sem dejala, da boš prišel, da te bom videla še enkrat; saj imaš tako dobro srce! Zdaj je pa vse dobro; z lahkim srcem se bom ločila. O Teodor, ostani srečen in vesel in spomni se časi malo svoje Metke! Z bogom Dorko! — Še enkrat se jej obrnejo oči v nekdanjega ljubčeka, potem se za vselej zapró. —

Imela je lep pogreb. Ker je bila znana daleč okrog, privrela je velika množica mož, žen in otrok, spremit jo zadnjikrat.

Prihodnjo pomlad je stal na njenem grobu med prvo travo, lep, drag kamen, kakoršnega ni bilo videti na pokopališči; postavljen je bil čez noč, in ljudje niso vedeli, kdo ga je preskrbel.

Govorili so, da so videli časi po noči, gredé mimo pokopališča, stati ali klečati pri Metkinem grobu moško podobo. Ugibali so nekteri, da je bil Valentin, a drugi so trdili, da so dobro spoznali Teodorja. Midva pa, dragi bralec! hočeva verjeti, da se niso motili ne ti ne óni!

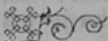
EVELINA.

Iz romana Zorin, pisanega v pismih.

(Boris Mirán.)

V Parizu 7. julija.

Zadaj je čas, da Ti odkrijem skrivnost, ki mi že dolgo časa teži srce. Storil sem namreč že prve dni znanje, katero tudi ni kar si bodi. Tako daleč sva že, da mi ne bo moči nazaj. — Naša gospodinja ima hčer — obrazek ima, kakor angelj; velike črne oči, temnokostanjeve, skodrane lasce — živa je in brhka, kakor gorska srna — pravo ljubeznjivo cigansko dete! Stara je — 9 let in ime jej je Evelina! Pozdravljal sem jo nekolikokrat, ko sem jo srečal v veži ali na stopnicah, — ko je bila že menj plašna, tudi pobožal, in na zadnje na čelo poljubil. Veš, da imam veselje k otrokom; rad se ž njimi pogovarjam in igram; tudi otroci se me čudno hitro privadijo. Tako sva tudi z Evelino že vélika prijatelja. Kader pridem domú, prileti mi vselej že od daleč naproti; ko se pripognem, da bi jo poljubil, oklene se me okrog

vratú in dá mi tak krepak, srčan poljub, da zazveni po vsej veži. Če se jej pa zadosti hitro ne pripognem, stori mi z roko tako nepopisno, zapovedljivo znamenje, da se človeku ni moči ustavljati. Mati jo je karala iz početka, kakor mi je sama pravila, da ni spodobno, obešati se tako na tujega gospoda, in da tudi meni ne bo po godi, če vedno leta za manoj. Pa prosil sem matere, naj jo le pusti, da me obišče, kader me hoče, zmerom mi bo ljubó. In zdaj že njo samo veseli to najino prijateljstvo. Tožila mi je namreč, da, kakor je živa, ima vendar časi trenotja, ko je vsa tiha in otožna; to pač zató, pravi, ker nima prave družbe, in bala se je že, da bi to ne škodovalo njenemu zdravju.

Ne morem ti dopovedati, kako veselje mi je, pogovarjati se s tem nedolžnim, umnim otrokom. Neka posebna simpatija me vleče do nje, in ko povzdigne časi molcé proti meni svoje velike támne oči, spreleti me neko čudno, sladko čutilo. Pa to samo časi — po navadi je živa in vesela, pa radovédna, kakor sraka. Vse jo mika, vse bi vedela rada — in ne odneha — prav po ženski — da nazadnje vse, kar hoče, iz mene izpravi. Na tanko ve vse moje domače zadeve; tudi Tebe že zna po imenu in postavi; izprašala me je na tanko, kakšen si: ali imaš brado, kake lase, kake oči? itd., da sem bil res časi v zadregi. To pa jej nikakor neče iti v glavo, zakaj sva se ločila, če se imava tako rada. Ako ona koga rada ima, pravi — hoče

vedno biti pri njem. Moral sem jej obljubiti, da Ti bom pisal, da prideš semkaj; rada Te bo iméla, pravi, kakor mene, ne — mene vendar še malo rajša — in skrbela bo že, da Ti ne bo dolg čas!

Ko enkrat najde mojega Preširna na mizi, odpre ga, nabere ustca, kakor bi hotela zvižgati, ter začne polagoma, strahóma: „strúne, milo se glasíte“ . . . pa kakor bi se bila spekla, hitro odneha — pogleda me, in ko vidi, da se na smeh držim, vpraša malo razžaljena, ali je to laški ali angleški ali latinski ali kaj, ker nič ne ume? Ko jej povem, da pri nas domá tako govoré, vpraša dalje potolažena, ali se tega jezika tudi otroci v šolah učé? Pravim jej, da ga govoré tudi domá v delovnik in praznik, posebno lepo pa deklice! Zdaj pa hoče po vsej sili, da moram tudi njé učiti tega lepega jezika. Povedati jej moram zdaj to, zdaj to, in vse si zapomni. Izgovarja čudo čisto in lepo, le malo boječe; počasi izpušča besede iz ust, kakor bi se bala, da se jej ktera ne stare. Včeraj, ko pridem domú, pozdravi me glasno: „dober dan, moj dragi!“ Čudno mi je segel v srce ta pozdrav, slišán na nenavadnem kraji. Te besede je bila izpeljala nalašč, kakor sem se spomnil pozneje, prej tisti dan iz mene. Poleg tega tudi pôjeva; jaz jo učim naših narodnih, ona pa mene francoskih pesmi. Tako prijeten glasek ima, da bi jo človek zmerom poslušal.

Denes, ko sem malo prehlajen ostal v postelji, že celó ne vé, kaj bi začela. Znesla mi je vkup

vse svoje bukve, podobe, púničke in igrače, da bi mi ne bilo dolg čas, tako da je soba polna tega drobiža. Pravi, da me bo ona sama ozdravila, drugi nihče ne; in res ne dá nikomur, da bi mi le kozarec vode prinesel. Zdaj me je popustila za malo časa, ker jo je mati poklicala; predno pa pojde spat, prišla bo že še pogledat in mi voščit lahko noč!

Zakaj Ti pa tako na tanko razkladam vse te otročje stvari, dragi moj? Za to, da vidiš, da se Tvojemu prijatelju dobro godi, in da ničesa ne pograša — razen Tebe!

10. julija.

Včeraj sem bil v Montporency. Kdo bi mogel slišati to ime, pa bi se ne spominjal moža, ki ga je posvetil s svojim duhom! Veš, dragi moj! da dolgo že posebno ljubim Rousseau-va. Vse svoje bitje, ne zameri mi te besede, čutim nekako sorodno njegovemu; kakor on, bolj mislim s srcem, če se sme tako govoriti, nego z glavó, in kar je bolelo njega, to boli tudi mene!

Tukaj pa moram nekaj opomniti. Med družimi posebnostimi, ki jih nima noben izobražen človek, imam tudi to, da mi „kamenje ne govori.“ Ko se sprehajam po velikanskem „place de la concorde“, kjer je stala, kakor beremo, velika krvava miza, na katerej je palo v dveh letih do

3000 glav, med njimi tudi kraljeva in kraljičina, ogledujem s strmečim očesom velikanski obelisk, ki ga je poslala sužnja Afrika ponosnej Francii, in prijetno mi bije na uho sladko šepetanje krasnih dveh vodnjakov, ki mečeta vodo visoko proti nebu; noben spomin mi ne kali lepega pogleda! Pa naj pravi še kdo, da sem sentimentalen! In vendar sem tako močno želel, videti enkrat kraj, kjer je živel Rousseau 2 leti kakor puščavnik, in kjer je spisal svojo „*novo Heloizo*“, visoko pesem ljubezni! Zakaj me pa tukaj tako mika vse, kar koli me spominja tega moža? — Zato ker ga — ljubim.

Zdaj si pa gotovo misliš, kakor me že poznaš, da sem romal pobožno v ta kraj, tam se navzel žalostnega duha, in zdaj stal globoko zamišljen, zdaj sprehajal se s povešeno glavo in sam s saboj govoril.

Da bi se mi ne prigodilo kaj takega, vzemem s saboj močan pripomoček, najboljšo zdravilo presilnej žalosti in nevarnej otožnosti.

Dolgo že sem obetal Evelini, da jo s saboj vzamem, koder pojdem kam dalje. Smili se mi sirotka, ker je vedno zaprta, in bledí in hira, kakor cvetica, ki jej manjka zdrave sape. Ali je bilo veselje, ko sem jej naznanil prej tisti večer, da jo jutri s saboj vzamem! Skakala je, z rokama ploskala in vrtéla se, kakor nora!

Zdaj pa se je začela vélika skrb! Pripravljanje na daljni pot, akoravno sem jej dejal, da prideva še tist večer nazaj. Nič se naj ne bojim,

tolaži me, bo se že tako lepo napravila, da me ne bo treba sram biti, sprehajati se ž njo, naj naju vidi, kdor hoče. In začne mi naštevati vse svoje obleke: bele, višnjave, rdeče in pisane, in kaj vem vse kakšne! — svoje slamnike in klobuke s perjem in trakovi; popisuje mi vse na tanko, kako je to in óno, ter prosi me nazadnje, da volim, katero obleko naj vzame. Na enkrat pa se zavrtila na peti: kako sem neumna, mari grem ponje, da boste videli! Komaj sem jo ustavil in pogovoril, da meni je vse enako, naj se obleče, kakor se hoče; da je lepa in meni po godi v kateri koli obleki. To je storilo pravdi konec!

Deseta ura je bobnela z bližnje ogromne cerkve st. Deniške, ki je črna moléla proti jasnemu nebu, ko se pripeljeva v Enghien, prijazno vas s toplicami, ne daleč od Montmorency. Ker se nama ni mudilo, zapustiva voz, ter greva peš proti vasi. S konca vasi že zablišči nama prijazno jezerce. Evelina, ki ni še nikoli videla nič tacega, zavriska veselo, ko ga zagleda, in tudi jaz se ga zaveselim, ker sem od nekdanj že poseben prijatelj jezera. Ker je bilo kmalu čas kositi, ustaviva se pri hišici poleg jezera, ki naju je tako prijazno vabila. Ko se nama je pripravljalo kosilo, sprehajala sva se po cvetócih travnicah, ki oklepajo na enej strani jezero.

Bil je lep poleten dan. Jaz ne vem, kako je to, ali pomladanjskega in jesenskega dneva, naj bo še tako lep, ne morem se prav od srca veseliti.

Pomlad in jesen mi buditá nemirno čutilo, ki ima v sebi skoraj ravno toliko grenkosti, kakor sladkosti; gotovo je to bolj poetično, ali poezija je, meni vsaj, nemir — mir pa je sreča! V lepem poletnem dnevi miruje natura, počiva življenje, stoji, rekel bi, čas, kakor ura, ki se je ustavila. Po cele ure bi ležal vznak v senci ter govoril s poetom: trenotek stoj — kako si lep! — Tak dan je bil ta. Po jasnem nebu so plavali sem ter tje raztreseni beli oblaki; prijetna sapica je ohlajala prehudo vročino; iz višine je donelo veselo skrjančevo žvrgolenje; lahno se je zibalo jezero in prijetno pluskalo ob breg. Evelina je bila vsa srečna: veselo je skakala in tekala po travnicih, kakor jagnjetce, ki je s pomladi prvič na paši. Vse jej je bilo novo, vse jo je mikalo; saj je bila ubožica denes prvič pustila temno mestno zidovje — jaz pa sem bil otrok z otrokom. Letal sem ž njo, trgala sva zdaj cvetice, zdaj sva metulje lovila. Kolikokrat je pala po dolzem tje po travniku, ko je s slamnikom predaleč mahnila za metuljem! Smijala sva se na vsa usta, in mislim, da z nama tudi srečni metulj. Ko sva se že nekoliko utrudila, greva pod košato lipo poleg hiše, kjer nama kmalu prinesó kosilo. V slast nama je šlo vse. Evelina je jela in žvrgljala, kakor lastovka, pa smijala se, vse ob enem!

Zdaj pa je bilo čas, napotiti se, kamor sva bila namenjena. Komaj četrť ure od Enghiena zagledava na nizkem griči Montmorency. Prijeten

pogled: bele hišice sem ter tje po griči raztresene med zelenim sadnim drevjem.

Ko prideva do zaželenega mesta, pozvonim pri vrtnih vratih. Odpre nama stara ženica ter prijazno dovoli, česar sem je prosil. Ali v srce me je zbolelo, ko mi pravi ženica, da je od tistega časa, kar je tu živel Rousseau, vse prenarejeno in prezidano; samo vrt za hišo in gozdič za njim da je še, kakoršen je bil. Pokaže mi lepo lavorovo drevo, ktero je slavni mož vsadil s svojo roko. Sprehajáje se po gozdiči najdem preprosto kamenéno klop z napisom: tukaj je rad počival J. J. Rousseau. Sedem nanjo in kmalu se globoko zamislim. Črez nekaj časa priskače Evelina, ki je v tem letala sama po gozdu in vrtu, sede poleg mene na klop, vzdahne, nasloni glavico na moje kolena, pogleda me še enkrat s trudnim očesom — in zamiži.

Sladko počivaj, blaženo dete! Vsemogočni naj ti ohrani čelo vedno jasno, kakor je zdaj, in veselo čisto srce! Blagi duhovi naj te spremljajo po viharnem življenji. Da bi ne vedela nikoli, kaj je skrb, kaj je kesanje! Viharna strast naj ti ne kalí nikdar čiste, mirne duše. Hude sanje naj ti ne dramijo spanja. Mirno in sladko naj ti bode vedno, kakor ti je zdaj v mojem naročji!

Dolgo je spala tako; bal sem se geniti, da bi je prehitro ne zbudil.

Ko se zdrami, dvigne glavico, máne z obema rokama oči, in ozira se plaho okrog. Ko mi pa pogleda v obraz, in vidi, da se na smeh držim,

zasmeje se tudi ona, objame me in srčno me poljubi. Vstaneva, posloviva se od prijazne ženice in veselo korakava nazaj proti Enghienu. Ker je bilo čas južinati, obrneva se zopet proti hišici, ki naju je bila tako lepo pogostila.

Po južini odpnem čolnič, stopiva vanj, odrinem od kraja in veselo vesljàje prepeljujem svojo mlado prijateljico po dolzem in povprek po jezeru. Ali je bilo veselje! Zaviha si rokavčke do lahti in ploska in brodi po vodi, grabi po drobnih, urnih ribicah, ali pa trga povodnje cvetice. Solnce se bliža zahodu in po grmovji ob kraji jezera se oglašajo ptiči z večerno pesmijo, predno gredó spat.

Težka nama je bila ločitev od ljubega kraja. Še z voza se je dolgo ozirala Evelina nazaj, ter z ročico ga pozdravljala.

Zvezde so migljale na nebu, ko naju zopet mesto sprejme.

Ako bi človek vse videl in vedel!

(Boris Mirán.)

Človek naj gledati nikdar ne sili,
Kar so z nočjó mu bogovi pokrili.

Schiller.

U da bi ne bila grešila naša prva roditelja v raji, kako bi bilo lepo! — Ni ga, mislim, človeka, ki bi ne bil izdihnil te želje iz najgloblje globočine svojega osrčja enkrat v svojem življenji, brž ko ne pa že v svojih zgodnjih otročjih letih. In pri tem izdihljaji se mu je zasvetilo pred očmi in razgrnila se mu je jasna podoba nedolžnosti in sreče, ljubezni in mirú in bratovske sprave po vsem širocem svetu. Ali temna megla mu le prehitro zagrne to rajsko prikazen; lepe sanje mu prežene žalostni obraz vsakdanjega življenja.

Kaka črna prememba! Pa vse to, kakor nas uči sv. pismo, nasledek enega samega, lehkomišljenega prestopka, greha, ki ga človek še ni storil sam! To je bridko! O nesrečni greh! Po njem je prišlo na zemljo vse gorjé. Pa kak greh! Prav pravi ženski greh! Kaj je gnalo našo prvo mater, da je pokusila jabelko, po katerem imamo dan denašnji še skominaste zobe?

Ni jej dalo prvej ženski mirú, ko je slišala prilizljive, medéne kačje besede; noč in dan jo je grizlo in peklo: ali je pa tudi res, kar je govorila kača? Ko bi človek videl in vedel! In tako je bil pogubljen človeški rod! Radovednost torej, nesrečna radovednost je prva korenina vsega zlega na svetu! Iz gole radovednosti, kakor prva naša mati, pade še dan denašnji mnoga njena hči v oblast prilizljivemu, medénemu zapeljivcu.

Kakoršna nam, taka se je pa godila tudi našim bratom Grkom, katerim je razsulo, kakor pravijo, nesrečno, radovedno dekle — Pandoro*) jo imenuje pravljica z bridko ironijo — cel roj bolezni in napák, slabosti in nesreč, ki so jej bile izročene, v púšici skrbno zaprte!

Kdor to prav premišlja, ne bo mogel nikakor čisto zametati tistih, ki se ne morejo nič kaj sprijazniti z nesrečnim ženstvom. Ženska in zopet le ženska je, kakor nam kaže zgodovina, vzrok največih nesreč na svetu. Lepa ali malopridna ženska je vnéla prvo krvavo vojsko med Azijo in Evropo, v kateri je palo toliko junaških mož — tant de bruit pour une omelette! — Ženski, ošabni ženski sta bili vzrok slavnej „stiski nibelunškej“ pri Nemeih, a pri nas — žalostnej propasti mogočnega srbskega carstva! Kako bi mogel patrijot potem še ljubiti ženske! Ženska celó, kakor trdijo psihologi, lepa Katrica, bila je prva kriva vélicege cerkvenega razkolstva v 16. stoletji! Zato pa tudi vidimo, da

*) Ki ima vse darove.

največji možjé, najglobočji miselci so najbolj zaničevali, sovražili in črnili ubogi ženski spol (kateri se je pa zopet tudi njim maščeval po svoje). Ako bi človek zbral vse, kar se je že zabavljalo ženskim, in spravil vkup, nakopičil bi gramado bukev, kakor ljubljanski Golovec.*)

Ali popustimo hitro ta opolzli pot, da ne izpoddrsnemo. Nisem se namenil tu, zabavljati ženskim in jim tako nehoté delati reklamo; saj ženski ne moreš storiti hujšega, nego če jo pustiš po polnem v némar. Pustimo jih torej, naj bodo, kakoršne so; bog nam jih je dal na pomoč in podporo, kakor pravi sv. pismo; ne smemo jim tedaj, kakor darovanemu konju, gledati na zobe. (Tako preiskavanje je tudi nespodobno, in odkrilo bi časi človeku skrivnost, katere ni iskal!)

Radovednost ali vedoželjnost torej, kakor smo videli, je prva kál vsemu hudemu na svetu. Radovednost je iz početka ženski greh; žalibog, da je v tem ženska popačila tudi moža! Ta slabost je naš pravi del, ki smo ga podedovali po svojej materi; to je naš pravi porodni greh, ki nam še dan denašnji ne daje mirú, ki nas goni neprenehoma, da se kakor voda ubijamo od kamena do kamena. Vedoželjnost je neko notranje žêlo, ki nas zbada in draži, da silimo vedno v to, kar nam je škodljivo in pogubljivo. „Nitimur in vetitum semper, cupimusque negata.“

*) Slovenec, ki je tudi velik filosof na svetu, sklenil je o ženski kratko pa krépkó sodbo, rekoč: baba je hudič!

To je neskončno tragično, da, kakor prinese človeški život na svet že v sebi smrtno kal, ki ga zamori prej ali pozneje, da je tako tudi duhu človeškemu vrojena neka neugasna žeja po vsem, kar mu škoduje, kakor spehanemu popotniku mrzel požir.

Že malo dete, predno se mu jezik razveže, steza ročice po vsakej stvari; vse mora videti, vse slišati, vse pokusiti, vse poduhati, vse potipati. Ko vidi luknjo, vtakne hitro prstek vanjo: kaj je pa tu notri? Ne more trpeti nič zaprtega, vse mu mora biti očito; vedeti mora, kaj tičí pod kamenom, kaj je skrito za skrinjo. Daj mu v roko igračo, lepo pobarvano, prazniško napravljeno človeško podobo; ne bo se dolgo veselilo lepe vnénjosti; obračalo jo bo nekaj časa nestrpljivo sem ter tje, in kakor bi trenil, razporje jej trebuh — iz njega pa se mu vsúje žaganje, rezanica, pazdirje! Kaj gledaš tako strmeče, tako žalostno, ti ubogo dete? Kar se ti je zdaj, zgodilo se ti bo še mnogokrat v življenji!

Komaj začne govoriti, teče mu neprenehoma jeziček, kakor bi hotelo reči: glejte me, zdaj sem jaz tudi človek, kakor ví! Anch' io son pittore! Kakor bi se balo izgubiti zopet ta neprecenjani dar, rabi ga, kolikor more in utegne; vse mora vedeti: kaj je to? kako je to? zakaj je to? in stavi ti vprašanja, da mu ne more odgovoriti noben modrijan. Gorjé pa ti, če mu praviš: ne vem! Konec je vajinega prijateljstva; razkorači se pred

taboj in zagrozi se ná-te: zakaj pa ne veš? —
O Fauste, Fauste!

In mladenič! — Z leti mu je rasla pogubljiva žeja. Da bi jo ugasil, zakoplje in zarije se zdaj v zaprašene bukve, zdaj šteje in meri zvezde po nebu, zdaj preriva in preiskuje zêmlji drob; leže na trebuh na vlažna tla, da pazi in premišlja hroščevo gibanje, in meri črez pas nerodnega slona! Pa, ako bi to bilo še vse! Česar se bo tu nalezl in nabral, ne bo mu škodilo veliko, če ga bode morda časi tudi malo glava bolela po slabej tovarišiji. Ali žene ga dalje — kakor žejnega jelena do hladnega studenca! Bratil se je do zdaj s slepci in močeradi, s krokodili in tigri — to mu ni ugasilo žeje; obrne se zdaj k pravemu svojemu bratu — človeku. Vedeti hoče najprej, kako se je godilo človeku, od kar se ubija po zemlji. Zamakne se v pretekle čase — kaj vidi? Kar je videl pri živalih. Kakor zver zverí, moral se je vedno braniti človek svojega brata človeka; braniti je moral od svojega brata svoje življenje in imenje, svojo ženo in otroke — in svoje dobro ime! Kakor med živalimi, tako je med ljudmi; živeti ima pravico, kdor ima moč — moč, da se bori s skopo mačeho zemljo, bori z nebeškimi silami, bori z živalimi in bori s svojim lastnim bratom! Kdor nima za vse to moči, kaj ga je treba? pa naj izgine z zemeljskega poveršja, brez sledú in tirú; bo pa drugim več prostora! Vidi dalje, kako človek koplje in orje v potu svojega obraza, ko pa

je čas žetve, takrat pa pride brat oborožen in žanje z ostrim mečem! In zopet vidi, da so ljudstva, kakor črede, ne kozlov, ampak ovác. Gredó, naj jih pelje kamor hoče, za enim, pastirja ga ne moremo imenovati — ki jih striže in kolje, jesti pa jim ne daje. In ko se srečata taka dva s svojimi čredami, zapovesta jim, in pohlevne ovčice se zdajci razkačijo in razsrdé; zapraši se čreda na čredo, koljejo se, trgajo in davijo — ona pa jih gledata. In temu se pravi zgodovina!

Žalosten obrne svoj pogled iz preteklosti v sedanjest. Kaj pa vidi tu? — Kar je videl tam. Le še vse bolj zméteno in zamotano, le še vse bolj zoperno, hinavsko, malopridno! Pa to mu še ni dovolj; pogrezne svoj pogled v globočino človeškega srca. Tu pa ga mine vsa vedoželjnost. Če ga je po prejšnjem preiskovanji bolela glava, zdaj ga boli srce, in to je hujša bolečina.

Tako mladen'ča gledati je gnalo

Naključje zdanjih dni, dokler na poti

Prihodnjesti biló je zagrinjalo.

Zvedrila se je noč, zijá nasproti

Življenja gnus, nadlóg in stisk ne malo,

Globoko brezno brez vse rešnje poti!

Dovolj je živel, dovolj je videl in izvedel; pozabljati, kar je moči, to je zdaj njegova edina želja. Globoko ganen gleda otroka, ki se nedolžno,

neskrbno igrá, kakor se je igral on nekđaj. O sveta nedolžnost, o sladka nevednost!

*Καίτοι σε καὶ νῦν τοῦτό γε ζηλοῦν ἔχω,
 'Οθούνεκ' οὐδὲν τῶνδ' ἐπαισθάνει κακῶν.
 Ἐν τῷ φρονεῖν γὰρ οὐδὲν ἡδιστος βίος,
 ἕως τὸ χαίρειν καὶ τὸ λυπεῖσθαι μάθης....
 τέως δε κούφοις πνεύμασιν βόσκου, νέαν
 ψυχὴν ἀτάλλων, μητρὶ τῆδε χαρμόνην.*

Sof. Aj. 552 i. d.

Ko bi človek vse videl in vedel! Videl sem nekđaj pod tako imenovanim solnčnim drobno-gledom, ki vsako stvar milijonkrat povéča, drob-tinico sira. O kak zoperen pogled! Grde, umazanim svinjam podobne živali so se podile in pehále po njem. In v kapljici vode so se vile in pléle ostudne kače! Dolgo časa potem nisem mogel jesti sira, in še dan denašnji ne morem piti vode, če je ne vidim po polnem čiste. Kaj mi je bilo treba take vednosti! Kaj mi mari, kaj uživam, da le ne vidim ostudnosti! Česar človek ne vé, to ga ne jé, pravi modri Nemeec.

Začeli so delati take ure, da se jim vidi ves drob, zmét in kolesca in vsak zobček na kolesci. Mene nič ne veselé take ure. Ura mi mora imeti nekaj skrivnostnega, da jo moram pritiskiti na uho, če hočem vedeti, ali gre. Kaj bi bilo, ko bi bil celó človek ustvarjen tako, da bi se videlo vanj? Ko bi si videl želodec, čreva, obisti, jetra

in pljuča? Saj se vam že gnusi, kaj ne, ko slišite samo imena teh tako potrebnih delov človeškega života; kaj pa še, ko bi jih videli! Človek bi si še krepko dihnil ne upal. In pa, ko bi bilo to orodje še zmerom zdravo, ali v kakšnem stanu je časi! Ko bi človek videl svojemu blišnjemu v možgane, kake črne misli se mu časi plazijo po njih, in pa v srce, kake hudobne želje se pletejo po njem! S kom bi se potem še bratil, komu bi verjel! Konec bi bilo vere, prijateljstva, ljubezni, konec vse poezije. Saj resnica sama na sebi, naga, ni poetična, to je le, kader jo pokriva lepo zagrinjalo. O poldne, ko lije solnce obilo luč na zemljo, ali je to čas poezije? Zvečer ko préde tihi mrak tenko, skrivnostno zagrinjalo in zagrinja vanje slednjo stvar, takrat rosí nebo poezijo na trudno hrepenečo zemljo!

Ko bi človek vse videl in vedel, minilo bi ga mnogokrat vse veselje. Kdo, bodi si otrok ali odrastel človek, ne bi rad gledal v gledišči lepe igre? V čem pa je vse to veselje, nego v lepej zmotnjavi, prijetnej sleparii? V gledišči smo vsi otroci, verjamemo temu, da je res hud, ker tako strašno razsaja in se grozi; ón se nam v srce smili, ker tako žalostno zdihuje in tako milo toži. Ne smemo vedeti ali pa vsaj pomisliti ne to trenotje, da ta veličastna palača je iz hodnikovega platna, to solnce — brleča luč za oljnatim papirjem!

Moškega vleče neka posebna moč do ženske, „die dämonische lust am Weibe“, kakor pravi Heb-

bel. To je sicer žalostno, pa kaj se hoče! Ženska ima za moškega nekaj posebnega, skrivnostnega, in rad, le prerad si beli glavo, ki mu jo je bog dal za druge, potrebnejše reči, s to zanimivo uganko. Ko pa jej pride do konca, tedaj ga pa groza obide in spomni se pesnikovih besed:

Človek naj gledati nikdar ne sili,
Kar so z nočjó mu bogovi pokrili!

Zatorej, prijatelji! če hočemo srečno živeti, zatirajmo v sebi tisto hudobno željo, nesrečno radovednost! Saj veste, kaj se je zgodilo tistemu ubozemu mladeniču, ki je razkril s predrzno roko skrivnostno „sajiško podobo“, strašno resnico:

Brez zavésti našli bledega
Svečeniki so ga drugi dan,
V znožji Izide ležécega!

Spominjaje se nemškega pregovora, ki pravi: če se človek preveč uči, rada ga glava boli, živimo brez skrbi, hodimo bolj v pivnice nego v učilnice, ne posnemajmo Fausta, ki je hrepenel spoznati in razodeti vse skrivnosti na nebu, na zemlji in pod zemljo, da ne pademo kakor on, hudiču v oblast! — Dixi et salvavi animam meam!

Na Gorénjskem.

Po noči grmélo je, ploha je lila,
Iz plohe se jutro prečisto rodi;
Snežnikom vrhove je zora zlatila,
Po rosnem grmovji se petje zbudi.

Pastir je zatrobil, najél sem voznika,
Po mladem odvozil sem jutru se mlád;
Napájala dušo je radost velíka,
Goréče mi srce ogášal je hlad.

Pri cesti na holmu tam hiša je stala,
Ozírala bela v zeleni se svét,
Ozírala s praga je déklica zala
V cvetoče ravníne cvetočih se lét.

Vozniku pred hišo ukažem, da vstavi,
Pozdravim jo, vprašam: „Bojàn li domá?“
Prikíma, rudé se nasmehne, odzdrávi —
Gorkoto sva v licih čutila obá.

Po stopnicah v górenje hrame zletíva,
Ko ptiček od veje do véje vesél;
Nje brata samotnega tamkaj dobíva,
Nad knjigami čelo je mrak mu objél.

V trepalnicah nama je solza igrala,
 Ko ž njim sva na srce stiskala srcé;
 Pri vratih je déklica z materjo stala,
 V oči so stopile obema solzé.

Naménil mladenič je svoje korake
 V deželo, od koder izhòd je zaprt;
 Obsípajo misli, skrbi ga zdaj vsake,
 Ozíra za sáboj v življenja se vrt.

Minéváli dnevi so, tedni bežáli,
 Na enem se mestu jaz vedno mudíl,
 Nje čarovni so me pogledi vezali,
 Nje smehi, nje usta — zaljubljen sem bil.

S prijatelji, z bratom okrog sem hodéval,
 Pa k déklici zopet se vračal domú;
 Nje sladki obràz me je k sebi vodéval,
 Ko srno, ki vjeta pozabi rodú.

Ve loke zelene, vi gozdje temnéci,
 Jezéra prozòrna, bogato poljé;
 Vi dvori prebéli in vrtje dišéci,
 Ve gor velikanskih snežéne glavé!

Še vedno spómínam se vaše krasote,
 Holmíčov s cerkvámi, pod njimi ravnín;
 Spómínam mladéničov, deklic lepote,
 Spómínam se raja v podnožji planín!

No sreča pozemeljska vsaka je kratka,
Najkrajše veselje in zorna mladost;
Dirjaje iztekla je doba mi sládka —
Objél sem devico in mene — bridkóst.

Na hišo nazaj sem se dolgo ozíral,
Doklér je zakrilo ni drevje očém,
In potlej na róko sem glávo opíral,
Na vozu bežéčem vzdihával sem ném.

Po meni še često si, draga! vprašála,
Kakó se mi v svetu sovražnem godi;
Oh, môrda celó za menój si jokála,
Saj tudi jaz često sem brísal očí.

Ko zvezda, ki samka v oblacih leskáce,
S posebnim veseljem pólni srce,
Tak' tvoja nedolžnost in tvoje igrace
V spomínu še zdaj mi oblake zlaté.

Ni nama od sréc se prihodnjih bleščílo,
Brez upa je v meni zagôrel bil žar,
Brez upa je tvoje me srce ljubílo,
Zató te ne morem pozábit' nikdár!

Preširnov god v Elizii.

(Boris Mirán.)

(Preširnu se bližajo : Vodnik, Trubar, Cojz, Linhart, Čop, Koptar,
Metelko. Govori)

Vodnik.

Povsód, kjer koli se polglásnik čuje,
Na zemlji se denès tvoj god praznúje!
Tam v domovini lóneč, suhe robe,
Kjer kućme nosijo 'z kresilne gobe;
Kjer *ka* jim ni izrékati mogoće;
Ob bregih Drave, Sávinje in Soče
Slaví te vse, kar „leze ino gréde“.
Čitalnice napravljajo „besede“;
Tu poje se, igra in deklamúje,
Kar čast in slavo tebi povišúje;
V Ljubljani — čudi naj se, kdor to sliši —
Na čast igra se v nemškem ti glediši!
Celó studentje dunajski so d'jali,
Da bodo tebi v čast „besedo“ dali:
Zató pa tudi naš tu vidiš zbrane
(Možé, po vsem Slovenskem spoštovane,
Ker s trudem smo ledino jim orali)
Da bi spodobno čast Ti izkazali,
In jaz izvoljen sem za govorníka —
Težavno delo, toda čast velíka!

(Ko se odkašlja:)

Melkizedek — uči nas sveto pismo,
 (Ki ga tud' tukaj pozabili nismo)
 Melkizedek je višji bil duhovni,
 Kateri prvi v dobi zmote polni
 Gospodu dar daril je nekrvávi,
 Kruh in pa vino — dar edino pravi!
 „Ko zvézde luč, poprej nikdar poznane“,
 Prišel je on med brate, grehu vdáne;
 Ne zná mu oče, mati se, ne prédnik,
 Ne zna mu sin, ne hčí se, ne naslédnik:
 Tako po vsmiljenem si božjem sodu
 Prikazal ti slovenskemu se rodu;
 Danica solnca ni oznanjevala;
 Ko je zašlò, temà okrog nastala.
 Osupla množica je ostrmèla,
 Ko struna Tvoja prvič je zapèla:
 Od kòd ti glasi, znani in neznani?
 Od slásti rajske vprašajo pijani. —
 Iz srca ljudstvu pesem je zajeta,
 Zató mu bo pa tudi večno svéta.
 „Pod oknom“ ljubici, „ko luna síje“,
 Mladenič péva Tvoje melodije;
 Z besedo Tvojo toži svoje zgube,
 „Slovó jemaje od mladosti“, ljube;
 Z besedo Tvojo toži bolečine
 Nesrečne drage svoje domovine;
 In „nezakonska mati“ dete svoje
 Zibáje, tiho Tvojo pesem poje.
 Doklèr za drágo in za dom goreli,
 Slovenci bodo Tvoje pesmi peli.

(Posamezni pristopajo ter mu roke podajajo.) 8

Trubar.

Jaz tudi hvalo Tvojo bom zatrobil,
Ki sem najprvi po domače robil.

Cojz.

Vodnik je že povédal moje misli,
Da te imajo po pravici v čisli.

Linhart.

Pozdravljava Te jaz in moj „Matiček“:
Največi Ti Slovencem si dobiček!

Čop.

Le malo takih móž imá Evropa,
To je učenega razsodba Čopa.

Kopitar.

Pušica Tvoja mi je bila ojstra;
Pa vendar Te pozdravljam „pevcev mojstra“.

Metelko.

Po volji ni Ti bila moja „kaša“,
Pa vendar si Slovencem „dušna paša“.

(Potem pride deputacija iz „pesniškega kóla“: Homer, Petrarka,
Göthe.)

Homer

(kakor srbski „sljepac“ z „guslami“ in z beraško torbo):

Poslal me, brate! sám je kralj Apolo:
Sprejét si v naše svéto „pevsko kólo“!

Göthe

(v dolgej suknji, do pod brade zapetej, z rokama na hrbtu):

Poezije Tvoje so mi prav po volji;
Jaz sám bi jih ne bil naredil bolji.

Petrarka

(v črnem talarji, z lavorovim vencem okrog glave):

Po svetu je slovêla moja Lavra,
Zdaj Jul'ja sveti se, ko svitla mavra.

(Sname si venec, ter ga položi Preširnu na glavo, potem vsi trije počasi odidejo.)

Vodnik.

Presnéto so ti moški ti možaki;
Oblastno kakor škof se nosi vsaki!

Preširen.

Ker ste takó lepó me počestili,
Zdaj boste ga kozarec z manoj pili,
Prijet'ljivi niste bili nikdar vóde;
Prigriznilo se tudi nekaj bode.

Vodnik

(bolj po tihoma):

Ambrozija je slavna jed, al' pusta;
Kaj družega želé si moja usta!

Čop

(tudi takó):

In nektar je preméhek za Slovence,
Požir bi rajši starega „dolénjca“.

(Preširen odkrije košek, ki je v kotu stal.)

Vodnik.

Ha! kaj po nosu me takó segáče?
O sladki duh preljube svinjske krače!

Linhart.

In tu suhé se sméjejo klobáse!

Čop.

Za bóga! to živót redi in pase!

(Preširen v tem jed in pijačo na tla razloží. — Vsi počenejo v okrogu ter jedé, pijó in govoré.)

Kopitar

(vino pokusivši):

Kakó prijetno to po grlu praska!

Vodnik

(tudi tako):

To je dolénjec! treba ni dokazka.

Čop

(tudi takó):

Kak' se prijetno kaplja ta pokuša!

Trubar

(tudi takó):

Kakó si to dobil? Povej nam, duša!

Preširen.

Ta košek dávi sem prejél od kméta,
Ki pesem moja mu po volji péta.

Cojz.

Tak dár naj bi poetje vsi prejéli,
Da bi vsaj vedeli, zakaj so peli.

Preširen

(Vodniku):

Le prav po samostanski pij ga, Tine!
Tvoj govor Ti je pač posušil sline.

Čop.

Po mojih črevih je že zopet suša,
Če se ne motim, moj želodec puša.

(Pivci bivajo vedno veselejši in glasnejši.)

Metelko.

Kosmáta kapa! meni leze v láse.

Preširen.

Gospod! prigriznite si kos klobáse!

Trubar.

Kdor piti, peti in ljubiti noče,
Temú je pomagati nemogoče!

(Napiváje.)

Vodnik.

Bog živi našo zlato domovino,
Ki daje tako jed in tako vino!

Cojz.

Bog živi večno našega Prešérna!
Iz srca kliče vsaka duša vérna.

Preširen.

Bog živi večno našega baróna,
Ki je slovenskih rodoljubov króna!

Linhart.

Bog živi naše narodno gledišče,
In vsacega, kdor nam kaj zanje spiše!

Metelko.

Bog živi naše marne slovničárje,
Naj jih napák in glavnih grehov vár'je!

Čop.

Bog živi naše „slavne“ — „nadepolne“,
Njih pesmi naj ne bodo tako bolne!

Kopitar.

Bog živi naše domorodne ženske,
Gospé in gospodičine slovenske!

Trubar.

Bog živi vse na tem in ónem sveti,
Ki so za narod svoj v resnici vneti!

(Trkajo s kozarci, potem začno peti: „Pridi Gorenjec!“ „Prijet'ljí
zdaj . . .“ „Bratci veseli vsi . . .“ nazadnje „Hej Slovani!“)

Pomlad in jesen.

(Boris Mirán.)

I.

Le énkratej daj še, majnik zlati!
Da gledam zorni tvoj obráz;
V pokòj se pôtlej čem podati,
Zagrne naj me večni mráz!

Rad slišal ptice kukavíce
V zelenem bukovji bi glás;
Enkrát še petje prepelíce
Med žitom, ki hití že v klás.

Rad gledal čredo bi po griči,
Pastirja ki med njo sedi,
In gledal v gnjezdu na grmiči
Rad pénico bi, ko valí!

Ko vidim kliti vse in rasti,
Ko rod iz roda se rodí,
Na prsi čem ti, zemlja! pasti
In zadnji dih naj mi zbeží!

II.

Kaj samec pohajaš, mladenič bléd?
 Glej jasno nebó se nad taboj razpénja!
 Pomládi, novega se življenja
 Radúje okrog vesoljni svét!
 Po tratah glej vesele ljudi!
 Nikomur nadloga ni mar' in reva;
 Sladkó v goščavi slavec prepéva,
 V višavi skrjanec glasno žvrgolí.
 Za parom par se vrstí vesel;
 Za róko je ljubo ljubi prijel,
 Sprehaja se ž njó po zelenej travi,
 Sladkó se, ljubó se zgovarja ž njó.
 Kaj srce tebi, mladenič, pravi,
 Ko môkro za njima ti zre okó?
 Zastonj tu stojiš, zastonj boš stal,
 Da kdo bi prijazno besedo ti dal,
 Da kdo na veselje bi vzel te sebó!
 Za svojim le vsak veseljem hodi,
 Ti samec vesel al' žalosten bodi,
 Zakaj? — nihče te vprašal ne bó!
 Za zimo vrstí se vesela pomlád,
 Iz brsti cvet, iz cveta je sad;
 Ti vživaj al' nehaj sad in cvet —
 Po svojem krogu vrtí se svet!
 Zatorej razvêdri si temni obráz,
 Zgrbančeno čelo, mladenič ugládi;
 Veséli hvaležen se zlate pomládi,
 Uživaj mladost, doklér je še čas!

III.

Pri oknu sva molčé slonéla,
 Sladkó je kos v goščavi pél;
 Sladkó je v cvetji séč duhtéla,
 Ki mrak jo tihi je objél.

Na polje hladna rosa pada,
 Po nebu vnéma zvézd se žár!
 Ljubezen diha zemlja mlada,
 Ljubezen diha vsaka stvár!

Molčé ozrè se ona náme,
 Molčé ozrèm se jaz na njó;
 Okó z očésom se ujame,
 In usta z usti se vjemó!

IV.

Kakó si otóžno, jesensko nebó!
 Pod taboj vse hira,
 Vse vene, umíra;
 Življenje jemlje slovó.
 Hripávi
 Žrjavi
 Visoko kričé,
 Na južno hité.

Poglej drevó!

Zeleno peró

Užé rumeněč se suší.

Cvetica

Samica

Na trati medlí.

V.

Visoko črez goré in črez planjáve
Do južnih krajev ponesó te krila!
Ko mene tu drží sovražna sila,
Boš zrla gor slovenskih znane gláve.

Tedaj postoj! pozdravi mi z višave
Moj dóm, sporoči srčna mu voščila:
Da srečo bi nebesa mu rosila
In dar mirú in med sinovi sprave!

Otrok njegov po svetu širnem tava,
Za tujo mizo tujec k tujcem séda,
Pod tujo streho v tujej post'lji spava!

Ne vé, kaj slast je srčnega pogleda,
Prijaznega iz ljubih ust pozdráva;
Oh! tuja mu domača je beseda!

VI.

Čulej! drevje po gozdu rumení,
Peró za peresom na zemljo pada;
Iz redkega grma se pesem glasi,
Otožna pesem samca strnada.

In meni in tebi gine mladóst,
Ne pride več ura zamujéna;
Izpíjva ljubezni zadnjo sladkóst,
Ljubíva, ljubíva se, lepa žena!

V naročje naj Ti naslônim glavó;
Otožnost lotí se mi srca po sili;
Ko mene in tebe več ne bó,
Tu bodo se drugi srečni ljubili.

Oh! konec je sreče kratke užé,
Za góre se urno solnce pomiče;
Sméh, kriki veseli z doline doné,
K odhodu vesela družba nas kliče!

Popotne pesmi.

(Boris Mirán.)

I.

Kanstatt poleg Nekarja.

Dánès tukaj, jutri tam,
Drugi kraji, druga mesta!
Če mi všeč ni tu, drugàm
Urna me popelje césta.

Kakor ptica, ki letí
Črez goré in črez doline,
Kraje gledam in ljudi,
Kaj mi mar' njih bolečine?

Kdo tolaži mi srcé,
Naj še tak' tolažbe prosi?
Kakor svoje jaz gorjé,
Vsak gorjé naj svoje nosi!

II.

Pariz.

Nisem Nemeč, dekle lépo!
Nisem Rus, Italiján;
Nisem Turek, nisem Španec,
Tudi púst ne Angličán.

Kaj ti bo, če imenujem
Narod svoj in rojstni kraj?
Ve Francózinje se v šolah
Ne učite bog vé kaj.

Malo veste, kje dežela
Óna ali ta leží;

Vendar to pa bolje znáte,
Kaj življenje nam sladí.

Glej! tam doli, daleč, daleč!
Tam nad tri sto ur hodá,
Tam deželica je mala,
Notri tam sem jaz domá!

Čuden govor, čudna noša,
Drugo je življenje tam;
Le srcé nam za ljubezen
Vročé bije, kakor vam.

Glej! takó okoli pasa
Mi pokladamo rokó,
In na usta mi dekletom
Usta stískamo — takó!

III.

Nad Fontainebleau.

Kaj gledaš skrivaj me od strani
Pol vsmiljeno, pol radovedno,
Popotnika, ki se pri vas mudí?
Ti dèkle, ljubezni vrédno!

Le bliže, sramíti se mi ne smeš!
Nasproti mene sem sédi;
Saj, káko mi dobro déjo, ne veš,
Prisrèni tvoji pogledi!

Ko mati mi tvoja pripravlja jedi,
Ti polni mi čašo prazno;
In časi svoje črne oči
Daj gledati mi prijazno.

O da pri vas ostati ne smém!
Kjer živel bi v srečnej samoti —
Odtegnil bi sèm se posvétnim ljudém,
In njihovej révi in zmoti!

Pozabil bi svét in njegovo gorjé,
Pozabil bi svoje nesreče;
Počilo bi tukaj si trudno srcé,
Hladilo si rane skeléče.

Kaj se ti jasne kalé oči?
Od vsmiljenja so ti vnéte!
Nazadnje bi me še ljubíla ti —
Ti zlato, prisrèno déte!

Le hitro spet v róko, popotni lés,

Le hitro, dokler ni prekásno!

Obriši solzé si, deklè, iz očés,

Ko prej naj gledajo jasno!

IV.

Montmorency.

Milo se v meni srce topí,

Ko te gledam, deklica ti!

Komaj si stara štirinajst let,

Pa že zahajaš sama med svét.

Pesmi prodajaš popotnim ljudém,

Pesmi, ki vnémajo kri možém;

Drágo res tvoje ni blagó,

Kúpec nasméh še po vrhu dobó.

Lépe so tvoje črne oči,

Dolgo v nje gledati varno ní;

Polno nádrije, šibka rast

Vsakej gospé bi délala čast!

Pesmi ponujaš posebno možém!

Česar bojim se, na ravnost povém:

Če še ne zdaj — pa dolgo ne bó,

Svoje prodajala bodeš teló! —

V.

Nad Boulogne sur mer.

Al' čuješ ti pozdrav moj, domovina!
Poslan iz daljne ti dežele tuje,
Kjer sladki glas se nikdar tvoj ne čuje?
Atlantskega morjá se tam širína,

In Pikardije spenja tu ravnína!
Srcé, okó pa meni ne mirúje,
Obrača v strán se, kjer Triglav kraljúje,
Krog njega nižjih, znanih gor družína.

O bodi zdráva! ná-te božja roka
Izlije sreče méro naj obilo,
Pa kmalu s tabo združi naj otroka,

Ki srčno ti pošilja pozdravilo,
Ki, koder hodi, za tabój se joka,
Ko dete, ki je mater izgubilo!

VI.

Koblentz.

Rena voda, lepa voda,
Tak' ljubó se ne smijáj
Tujcu, ki ga je osoda
V rajski tvoj zanesla kraj!

Tujcu, ki po svetu róma,
V srci róma ž njim gorjé;
Ki zvestó ga spremlja z dóma
Črez doline in goré —

Črez goré in črez dolíne,
Pa do tvojih sèm bregóv,
Kjer najhujše bolečine
Teši bistrih šum valóv.

Le šumíte, le skakajte,
Vi valovi krog čólná!
Mehke sápipe pihájte,
Polne sladkega duhá!

Jasne tu in tam goríce!
Petje krog po njih doní.
Še mladost mi žári lice,
Gorka vrè mi v žilah krí!

Žalost in skrbi! v globoko
Potopíte se vodó;
Ti pa dekle črnooko,
Bélo mi podaj rokó!

Stisni me na prsi svoja,
Róko krog vratú ovij;
Lehko plavaj ladja moja,
Da srcé se ne zbudí!

VII.

Ktera voda, Rena voda!
Tebi v svétu je enaka,
Kar se v morje jih iztáka
Od izhoda do zahoda?

Od izvira do iztóka
Rod ob tebi srečen biva;
Malo tu se solz prelíva,
Malo čuje tu se joka.

Kaj je skrb in kaj je réva,
Tvoje ne vedó goríce;
Sreče žarno, jasno líce
Vedno s tvojih vód odséva.

Kaj mi sólza v óko sili,
Ko te gledam, srečna voda?
Oh! spominjam se naroda,
Ki se tu še bolj mi smili!

VIII.

Kaj sloniš, ti lepa žena!
Bledih lic, solznih očí,
Sama, v žalost vsa vtopljena,
Ko ves svet se veselí?

Bistra voda med gorámi
Nosi v láhni ladji nas;
Smeje se nebó nad nami,
Smeje slédnji se obraz.

Smrt ti žénina vgrabíla
Po poroki sedmi dán;
Mnogo ima svet zdravila
Za nesrečni vdovski stan.

Ne povéšaj v tla očesa,
Glej, kaj zate jih gorí,
Vrednih lepega telesa,
Ki ti v sólah se topí!

Oh odpusti tém besedam!
Zánje srce nič ne vé!
Srce pravi mi, da glédam
Vzor ljubezni tu zvesté.

Tu ljubezen, tu zvestobo
Gledam z mokrimi očmi!
Žalujočo to podobo
Pomnel bom do konca dní!

Izgubljeni sin.

(Boris Mirán.)

Kam pélje te ponočna hoja
Tak' urno, mladi potnik ti?
Iskátí si je čas pokoja,
Počiva vse že, kar živí;
Zaprte vse so hišne duri,
Čas pólnočnej se bliža uri!

„Skrbán iz daljnega jaz mesta
Nočí in dní hitím domú;
Na smrti moja mati zvésta
Zdihuje, kliče me sinú.
Glej, tam na holmu hišo stati,
Tam čaka mene bolna mati.“

Če si pa tí, nič dèlj ne hodi,
Ustavi se zgubljeni sin!
Bog večni tebi vsmiljen bodi,
Njej konec dal je bolečin.
Glej grob med grobi, kjer še trava
Ne rase — tam ti mati spava!

* * *

„O mati, mati, zlata mati!
Glej tu sem tvoj zgubljen otrok!
Oh! ti ne slišíš me jokáti,
Grob te zagrníl je globòk.

Srcá, ki v mrzlej spi mi jami,
Otrokov jok ga ne predrami!“

„Pač zdihovala si po meni,

Stezála bléde si roké:

Oj pridi, pridi sin zgubljeni,

Da te pritisnem na srcé!

Bilà bi zvér se omečila,

Otroka si zastonj vabila!“

„O puste, prazne veselice

Srcé mamile so sinú,

Ko srage ti bledó so lice

Močile smrtnega potú;

Zastonj lasé zdaj rujem 'z glave

In prsi bijem si krvave!“

„O da sem tvoje pustil krílo,

Po svetu šel sem mladolét,

Ko srce mi gorkó je bilo

V ljubezni za vesoljni svét!

Golj'fano, trudno, mati moja!

Pri tebi išče zdaj pokoja.“

„Ti ne poznaš, o mati! svéta;

Hinavstvo, laž in srd pòvsod!

V gorjé vsa zemlja je zakléta,

Zdihúje ves človeški rod.

Da smo rojeni, to nesreča,

To greh, pokora je največa.“

„Ko divjo zvér brat brata goni,
Ljubezni tu domovja ni;
Oh! jokajo se milijóni,
Da eden le se veselí;
Od rojstva vedno pa do groba
Človeka spremlja zléga zlóba.“

„Mračí se že, mraz me spreléta,
Domú, domú! tuj mi je svét!
Le ti si dobra, ti si sveta,
Daj zlata mati, se objet'!
Srcé na srce, glávo h glávi,
To bolečine vse ozdravi!“

„Le skozi temne smrti vrata
Do tebe me popélje pót;
Odpusti torej, mati zlata!
Če grešno ločim se od tód,
Sprejmì zgubljenega me sinà! —
Bog te obváruj, solz dolina!“

Nož v svitu mesečnem zasíje —
Iz prsi vre rudeča krí,
Iz srca sinu goraka lije
Do matere, ki v grobu spí.
Česàr mu svet ni mogel dati,
Tolažbo, mir mu tí daj, mati!

Kos tragedije „Orest“.

(Boris Mirán.)

(Orest plane iz kraljevega dvora s krvavim mečem:)

Pobít, pohôjen, strt, v krvi leži,
Ko gad s petó na cesti poteptán!
Nemirni duh očetov! hiti zdaj,
Pij, srebaj, liži gorko kri
Sovragovo! Dovolj ti bo krvi!
Preveč! — O stoj! kri mater'na je vmés,
Kri materina, ki jo lil je sin!

(Meč mu pade iz róke.)

Ne póci glava, ne zavrite mi,
Možgani! da si le še preslepím
Z zvijačami srcé, da prav sem storil.
Očeta mi je umorila mati —
Jaz sem umoril mater, kri za kri!
Nedolžen sem, al' čujete sodniki?
Kaj strésate glavé, kaj v stran očí
Obračate, kaj groza zdríza vas?
Strah vas je sina, ki je mater vbil.
Gorje mi! zakon večni sem podrl,
Naturi z mečem sem srcé presunil,
Da ostra spreletí jo bolečina!
In vendar moglo ni drugače biti.

Zakaj si mati mi storila to?
Otročje bi ljubezni bil izgled
Orest ljudém — zdaj gnus, otrokom strah!
Ž njim preklinjala mati bo sinú.
Kako sem, mati, jaz zaslužil to?
V nedolžnosti sem živel, kakor drug
Otrok, pod tujo streho, pa vesel
In srečen, v senci z eno le željó:
Da glédal materi obličje bi
Enkrat! — Po noči v sanjah sem igral
V naročji njej, z rokó jej božal lice.
Čistejša neg deviška luč Dijane
Sijala máterina mi podoba;
Zakaj, o sestra, odgrnila si
Strašno skrivnost z nemilo mi rokó?
Tedáj pa morala si vmreti, mati!
Preveč te, mati, ljubil je Orest!
O svet, o svet! česá naj se držim,
Kaj svéto naj mi bo, kam naj, okó
Obračam véno, ko mi črn oblak
Zakriva svitlo mater'no imé?
O da bi ne bilà ga vsaj branila,
Ko sem zavihnil nánj pravični meč!
Ko ležal v krvi je na tléh, kdo vé?
Mordà bi srečno ti ubežal bil
Š čistó rokó? — Takó pa si zastónj
Klečála pred menój, zastonj pristréno
Me dete zvala, oh! zastonj z rokó
Kazala prsi: prizanesi jim!

Tu si počival sin, tu se redíl!
Zastonj! zvrtil se svet mi pred očmi!
In oh! iz prsi tok krváv se vlíje!
Hu! hu! strašán pogled!

(Elektrí, ki ga tolaži:)

Nazaj pošást,

Ne sestra ti! Ti si vodila mi
Rokó na ravnost materi v srcé.
Peklénska ti erinija! Glej! glej!
Zijá pekel, iz njega se valí
Debela, črna tma, za njo — pošast
Se plázi, pazi, voha sléd — še ena!
Cel roj iz žréla vre! — Strašné žené!
Krog glav — grozni lasjé! — pa gadi se
Vijó, pletó, z jeziki sikajo!
Iz kač spleten jim v rokah zvižga bič!
V mé lačne vpirajo oči — in zad —
Gorjé, gorjé! stojí krvava mati,
Ko gladne pse jih ščuje v mé!
Črn se mi dela svet — moj meč! moj meč!

(Omedlévši se zgruzi Piladu v naročje.)

Sosedov sin.

(Povést.)

Spisal J. Jurčič.

I.

 Zjutraj ob devetih je stal pred vežo velike, precěj lepo zidane kmetske hiše voziček naprežen. Kolesa so bila čedno osnažena in črez sedež je bil zelen koc pregrnen ter skrbno na vseh stranéh pripét, da se nikjer ni videla s slamo napolnjena vreča pod njim. Nepotrpežljivo s prednjim kopitom tla kopajočega rejenega konja rjavca je delavno oblečen hlapec, vajete in bič v roci držeč, prav prijateljski pogovarjal, naj bo miren.

Iz veže stopi mož kacih petdesetih let, srednje, trdne postave. Menda se je ravno zdaj v praznjo obleko opravil, kajti gledáje, če je konj prav naprežen, zapanja si še goste posrebrene gumbе na brezrokávníku. Kakor bi se hotel domisliti, ali je kaj pozabil, dene roko na čelo in potegne po nagubánem, pa o dobrej hrani pričajočem obličji, potiplje v notranji žep svoje precěj dolge kamižole iz rjavega sukna, pa ko se preveri, da ima novce

pri sebi, potrepnje rzgatajočega konja po prsih, vzame hlapcu vajete in bič iz rok ter sede na voziček.

„Ali bo treba iti v semenj, Anton, v semenj?“ vpraša mimo gredoč kmetič na vozu sedečega sosedu. „V semenj. — Ti ne pojdeš?“

„Bašti ne morem; imam nekaj stelje napraviti“ odgovori kmetič in gre dalje.

Ta pak se obrne in reče lepej deklici, kacih dvajset let starej, ki je ravno na prag prišla: „le naglo, če se hočeš z menoj peljati, Fránica! Čakal te ne bom.“

„Le poženite, — odgovori dekle — nisem še opravljena in tudi rajša peš hodim.“

„Kakor hočeš!“ pravi oče malo razžaljen, da se hči neče ž njim peljati, trene z vajeti, in kakor blisk šine konj z lahkim vozičem po gladkem poti proti cesti.

Smrekarjev Anton — tako so namreč sosedje klicali našega možá — bil je najbogatejši svoje občine, in kar je imenitno, pridobil si je bogastvo s svojim trudom in umom. Njegov oče je bil sicer tudi precèj imovit kmet v sosednjem vasi, ali razdeliti je moral svoje imenje med štiri sinove, in Anton, najmlajši med njimi, dobil je samo zemljišče ter hišo, ki je bila pa veliko manjša in slabša od denašnje, na istem mestu novič zidane. Prve gotove novce, dve sto goljdinarjev, imel je Anton v rokah, ko se je oženil, ker to je bil od žene za doto dobil. Začel je kupčevati z žitom in raznimi kmetskimi

pridelki, ktere je skupljeval in vozil v mestne zaloge. Domá pak je žena kmetovala z družino. V vsem je imel srečo. Začel je trgovati z vinom na debelo, kupoval ubožnim kmetičem voli in krave „na pol prireje“, in kopíca je rastla od leta do leta. Ljudje so ga cenili raznovrstno: nekteri na dvajset drugi na štirideset tisoč, nekteri na več; nekteri so si pa številjenje lajšali in rekli: toliko ima, da sam ne ve koliko. In poslednji niso po polnem napak govorili, kajti na tanko Šmrekarjev Anton res ni mogel svojega imetja sešteti, ker razen nekoliko okornih številek niti pisati ni znal. Za mnogo se vé da se ni motil, zakaj imel je čudovito dober spomin: med sto dolžniki je vedel, koliko ima ta ali pa ta obresti na dolgu, kakor bi bilo vsacemu posebe na nosu zapisano.

Novci dajó veljavo. Tudi Anton je bil veljaven mož, kamor je prišel; pa je tudi vedel, da je. Ponosno je sédal med vsako družbo. Dobro mu je délo, če ga je kdo hvalil in blagoróval: „ti si že mož, ti! Kaj maraš, ker imaš vsega zadosti.“ Ali pokazal ni nikoli, da mu to dobro dé; modro se je držal in kaj družega govoriti začenjál. Le kader ga je vino omotilo, črhnil je ktero sam sebi na pohvalo. Sicer je pa rad zbadal vse tiste, ki se imajo navado bahati.

Občani so ga hoteli izvoliti za župana. Ubránil se je te česti, rekši, da ne utegne z gosposko poslovati. Dal se je pa voliti za prvega občinskega svétnika.

V krčmi ni rad sam pil. Če je le znane ljudi našel, prisédel je k njim in čakal, kedaj kozarec, ki se okrog vrsti, do njega pride. Družil se je z vsemi, z bogatini in ubožnimi, a posebno zaupljiv in prijatelj ni bil nikomur. Tudi za vino navadno ni hotel več dati, nego kar je računa po razdelitvi nanj spadalo. Le kader je kake nižje uradnike dobil v krčmi, te je napojil, pa samo zato, da jim je laže prav robato zabavljaj in je v pričo prav neusmiljeno mahal.

Denes je v bližnjem trgu semenj in peljá se tje, da bi nekterim kmetom, ki so ga prosili, voli kupil v rejo. Ker poslednji tržni dan tudi v mestu ni bil, mora zvedeti, kako je bila kupčija in po čém kaže kupovati.

II.

Ko voziček po cesti drči, doide suhega, dolzega moža, v zanošenej letnej obleki in s kosmato kučmo na glavi. Smrekarjev Anton podrži konja in pravi: „Če imaš kaj težke peté, pa k meni sedi, Brašnar!“

Brašnar se nasmehne, skoči na voz, posadi se dobro na mehki sedež poleg Antona, ter pokrije z desnim levi črevelj, da se ne bi videla luknja, ktero je palec preril. In Anton požene.

Brašnar je bil Smrekarjev sosed. Nekdaj je bila Brašnarjeva hiša najtrdnjša vse vasí. Zdaj pak je bila najbolj zadolžena, poslopje opuščeno, njíve negnojne in slabo obdelane. S pijančevanjem in neštevilnimi pravadami je Brašnar zapravlil skoro vse, kar je bil po očetu dobil. Ker je v svojej mladosti nekaj let v mestno šolo hodil in se nemški govoriti in pisati naučil, obšla ga je bila prevzetna misel, da ima izvrstno umno glavo. Dobil je prvo pravdo, katero je z nekim sorodnikom imel. Pripisoval je to samo svojej bistroglavnosti. Da bi se še bolj podkóval, prebere zakonoznanske knjige, kar jih dobi v roke. S pravo strastjo se začne tožariti. Kdor je imel kako pravdo, prišel je k njemu; on se je vsega lotil, bodi si krivično ali pravično. Vsako tožbo je gnal do poslednje stopínje, in če jo je izgubil, začel jo je za nekaj časa malo zasukneno in predrugačeno še enkrat od spodaj. Kmetstvo je zanemarjal, novce je rabil, in zabredel je v dolgove. Njegov dom bi bil imel pred dvema letoma prodan biti; rešil ga je samo s tem, da ga je edinemu sinu prepisati dal in da je odstopil od svojega slabega gospodarstva.

Zdaj je bil pravdar in mešétar ob enem. Vsak, kdor se je tožil, prišel se je k Brašnarju posvetávat. Plačila sicer za take svete Brašnar ni dobival, a pil je. Ker je bila potreba vinske pijače močnejša od vestí, pomagal je na tihem obema nasprotnikoma v pravdi, če sta mu oba obilo vina kupávala. Ali pravdati se človek ne more vsak

dan, želja po pijači pak se zmerom vrača. Zatorej je bil Brašnar tudi mešetar; na vsacem semnji je za voli in krave kúp delal; kjer se je kaj kupčevalo, tam je kričal Brašnar. Tako je malo dni minilo, da bi ne bil pijan zaspal, če tudi je bil ubožen.

Kar se Brašnarjevega znanja dostaja, pritegnemo sicer, da mnogo tiste modrosti, katero si je sam prisvájal, bilo je samo v njegovem domišljavanji. Res je pa, da si je bil po dolgej izkušnji tako izurjenost v sodnjih in pravnih rečéh pridobil, da bi bil mnogega mladega doktorja v zadrego spravil. Tudi od nature je bil obilo obdarován: imel je močan, sicer oster glas; vse je hitro razvidel, in govoril je, dokler je kdo hotel, ter najtehtnejše dokaze je znal preobračati, da se ga je še okrajni sodnik, ki ni bil poseben bistrogláv, jako bal, kader je imel ž njim opraviti.

Večkrat je gosposka posezala po njem ter ga iskala kaznovati zaradi „zakotnega pisarstva;“ pa noben kmet ni hotel proti njemu pričati, — in sodstvo, če tudi ni verjelo, da Brašnar kmetom samo iz prijaznosti dela, moralo ga je zaradi nedokazov na miru pustiti. Ali namesti kvare je žel Brašnar še dobiček iz tacih razporov z gosposko. Razširila se je med ljudmi namreč misel, da je Brašnar tako pretekán, da mu še cesarski možjé do kože ne pridejo, akotudi bi ga radi v žlici vode utopili, ker jim zaslužek jemlje. Brašnar je bil dovolj pameten, to dobro sodbo o sebi še bolj utrditi in na svoj prid obračati.

„Koliko jarmov volov pa denes kupiš?“ vpraša Brašnar Antona.

„Kakšnih pet jarmov pravim da bi jih“ — odgovori bogatin Anton, ter nasproti vpraša, poredno postrani pogledavši, ubožnega soseda: „koliko jih misliš pa ti?“

Brašnar umé ta zasmeh, stisne spodnjo ustnico med zobe pa se tekóji nasmeje, rekoč: „ni hudir! ti nas lahko v kozji rog vganjaš, če se o bankovcih menimo; ali ako bi te jaz v pravdi imel, pa bi te krivil kakor vrbovo šibíno, če imaš tudi polno mošnjo a jaz prazno!“

„Dobro, da ti nisem nič dolžán. Ti bi se me precej lotil s pečatom?“

„Precej na kotomácijo“, reče Brašnar.

„Ne vem, ali bi me res tako krivil, ali bi se kaj drugače pokazalo“, reče Anton ter pogleda soseda s takim nasmehom, kakor bi hotel reči: „kaj boš ti, sirota lačna!“

„Ali boš kaj za vino dal, Anton?“ vpraša Brašnar.

„Tako menda ne mine, da ga ne bi polič pil“, odgovori Anton, „pa ti ga menda tudi kaj posrkneš kali?“

„Bi ga, ali novcev ni“, pravi Brašnar.

„To je pa že žéltavo maslo, če tega ni.“

Rekši udari Anton po konji. Ljudjé, ki so po cesti živino gnali ali prazni šli v semenj, pozdravljali so ja vse vprek ali z glavo kimáje ali s kakim vprašanjem, ki je bilo nerazumno

zaradi voznega ropota. Oba sta bila vsem znana moža: eden zastopnik novčene, drugi duševne aristokracije kmetske. Žalostno je bilo samo to, da je bil duševni zastopnik, pravdar Brašnar, menj spoštovan, in da je ogromna večina „dobrih juter“ merila samo na Smrekarjevega Antona.

„Če boš voli kupoval, mene pokličí, ni treba družega mešetarja iskati. Menda vendar sosedu bolj privoščiš kak krajcar zaslužka in kapljo vina, nego kateremu od bog vé kod!“ pravi Brašnar, ko sta se semnju bližala.

„Tega ne, tega“, reče hudobni Smrekar. „Po nemški znaš jezik majati, kakor birič in komisar; pravdarsk dohtar si, učen kakor cesarski minister, pa bi te jaz za mešetarja jemal? To ni spodobno!“

III.

Semenj v kacem slovenskem trgu ali večerj vasi je prebivalcem v okrožji imeniten dan ter ima nekaj prazničnega. Veselí se ga kmetič, ki je pred letom mlade voliče kupil, lepo poredil in opasel, ter je upa ta dan za lep dobiček prodati. Veselí se ga otroci, ker vedó, da jim mati, ki je šla kuhinjske posode in praznje obleke kupovat, prinese medén štrukelj, rdečo trobentico in še kaj lepega.

Veselé se ga naposled tudi odrastli mladeniči in deklíci, ker mogoče se jim je mnogo pogovoriti med seboj, kar se ne dá vselej in povsod.

Smrekarjeva Fránica je bila tudi napravljena v semenj, in sicer ne zaradi kacega izmed snubačev, katerih je imela obilo, nego ker je mati hotela, da nakupi te in óne stvari za hišo.

„Ne pozabi mi šiválnek“! zakliče precèj debela mati Smrekarica in radostna gleda za lepo, nedeljski oblečeno hčerjo, ki stopa doli po vrtu.

„Vem“, odgovori dekle.

„Da veš, očeta poišči in se ž njim domú pripelji. Če ga ne boš priganjala, zaostane pri pijancih, in bo gotovo po noči domu hodil. Le priganjaj ga, da kmalu prideta.“

„Bom že.“

Mati gre v vežo nazaj, hči pa krene po stezi, po bližnjem peš-poti proti trgu.

Fránica je bila edíni otrok Smrekarjevega Antona. Vsi drugi so mu bili v detinskih letih pomrli. Dal jo je bil dve leti v mestno šolo, da se je izučila brati in pisati in kar je sicer dekletu potreba vedeti. Težkih kmetskih del je sicer ni silil delati, vendar je morala znati vse in biti povsod, zakaj oče je dejál: gospodinja ni pridná, če samo gleda, kako drugi delajo in vedno domá čepí. Ljudjé, ki so jo tako večkrat pri kacem delu videli, rekali so: ta menda ne vé, da bo toliko in toliko tisočev imela, da bi lahko sedela v senci.

Kakor vse matere rade svojim hčeram življenje lajšajo in je hranijo od preobilega truda, tako tudi Smrekarica ni bila zadovoljna, da bi njena Fránicka bila tako ženjica kakor druga dekleta, ki nimajo tacihi roditeljev. Ali Anton, njen mož, je ob tacihi prilikah, ko je mati kaj pogodrnjala, s peto ob tla udaril in rekel ob kratkem: „tako čem imeti!“ In žena je vedela, da na to ni več nobene pritožbe.

Fránici in njenemu značaju pak je bila ta očetova volja važna. Delo in tovarištvo z ubožnejšimi dekliči in mladeniči sta jo hranila tiste puhle prevzetnosti, ki le prevečkrat prelestí otroke bogatih roditeljev proti menj imovítim. Enako poslovanje, enaka osoda nas uči, da smo vsi človeki; da so vnénje srečne ali menj srečne razmere samo slučajne ter da se mora človek ceniti sam po sebi.

Govorila je rada z vsakim in o vsakej stvari. Zatorej so jo ljudje radi imeli in celó stare ženice, ki ves svet obgodrnjajo, niso vedele ničesa slabega o njej povedati, razen tega morda, da jej ni noben snubač po volji, akotúdi si ima kaj izbirati iz tolike množine, kar se jih je že oglasilo.

Ni samo ogromna imovina, katero je imela Fránica pričakovati, vlekla snubačev v Smrekarjevo hišo; deklica s črnimi očmi in lepim okroglim obrazom, kakor se ne najde povsod, z nekoliko zajétno ali pravilno vzrastjo gibčnega života bila je sama na sebi vsacega poštenega ženina vredna.

Ko je tako po poljskej stezi šla, z belo, na ogléh rdeče vezêno ruto v roci, šumela je njena na pol svilêna obleka, prepelica je v detelji prepelêla, skrjanec pel visoko nad zelenim žitom, a ona sama je bila zamišljena, kdo vé v katero misel. Ni tedaj tekój slišala, da nekdo za njo korači ter da jo je že dvakrat zaklical.

„Zakaj tako hitro?“

Óbrne se, in videč, da je mlad znanec, pravi: „greš tudi v semenj, Štefan? Le naglo stopi, da pojdeva vkupe.“

„Že od daleč sem te klical, pa si denes tako ošabna, da nisi hotela počakati.“

„Nisem te slišala, res da ne.“

„Ali smem vštric tebe iti?“

„Saj nisva v jezi, kakor jaz mislim. Prepirla se nisva še nikoli in žalega ti menda jaz nisem storila, ti meni ne. Zakaj bi tedaj vkupe ne hodila? Vsaj naju ne bo strah, ker sva dva, in lahko si pomoreva, ko bi prišla sila; ali ne?“ pravi deklica.

„Tacega strahú, dejal bi, da ni, da bi mi tebe vzal; spogledala bi se poprej!“ odgovori mladenič in veselje mu sije z obličja.

IV.

Čeden človek je ta Štefan. Zna se mu, da gleda nekaj na obleko. Lepo sukнено kamižolo

nosi, črne jerhaste hlače se ga dobro oprijemljejo, sviléna ruta je vrhu žametovega brezrokávnika okusno zavezana za vratom, in klobuk, iz zajčje dlake, predrzno sedí vrhu lepega čela; izpod klobuka padajo precèj dolgi, kodrasti, črni lasje; pod nosom je malo brk: s kratka ves drugačen je od svojega očeta — Brašnarja.

Po svojem očetu ni Štefan imel nobene druge lastnosti, nego telesno velikost. Moč, širjavo črez pleči in lepo vzrastle ude mu je dala narava; po materi, ki mu je bila v njegovem štirinajstem letu umrla, pak je nasledoval poštenost, dobro srce in še mnogo dobrih dušnih lastnosti.

Še le dve in dvajset let star, bil je že dve leti samostojen gospodar, od kar je namreč bil njegov zapravljivi oče prisiljen, odstopiti mu svoje nepremično imetje. Da to gospodarstvo ni bilo posebna sreča, uméje se lahko. Dobil je opuščeno zemljišče, nobenega repa v hlevu in kup dolgá, od kterega je bilo treba obresti plačevati. Oče je živel od njegovega dela, a sam redko za kako orodje prijel.

Pa če tudi se je bilo Štefanu z vsemi temi in drugimi neugodnostimi boriti, pripridil in zboljšal je bil v teh dveh letih že mnogo. S pomočjo svoje tete, Brašnarjeve sestre, in edinega hlapca, ki ga je bil v službo vzel, lotil se je kmétovanja, dobil nekaj živine v hlev, in tako mu je dobro od rok šlo, da ni samo obresti plačeval nego tudi poslopje nekoliko popravil in letos že celó majhen

del dolgá plačal. Kmetje so ga hvalili in dejali: „ta je priden in pameten, bog mu bo srečo dal in kmalu bo na trdnih nogah stal, to boste videli“.

Pač je mladeniču časih težko delo, in skrb se mu je še bolj zagrenila s to mislijo, da je očetova lehkomiselnost kriva njegove neugodnosti. Nikdar pa nihče ni slišal, da bi se bil potožil ter nikoli ni očetu rekel žal besede. Da je z očetom malo govoril, tega je bil več stari Brašnar sam kriv nego sin. Bodi si, da je starca vest pekla, ali da ni imel Štefana rad, ker je videl, da se ni čisto nič po njem vrgel, ali ker ni nobenega človeka rad imel: kakor se ni za njegovo izrejo brigal, tako se tudi zdaj ni pečal zanj. Minilo je časi po več dni, da nista besede govorila. Če je oče po štiri dni z dómu bil in peti dan pijan prišel domú, ni ga sin vprašal: kje ste bili, kaj ste delali? In če je oče šel sinu, kar se je redko zgodilo, pomagat orati, držal je plug molčé brazdo za brazdo, ter ni vprašal: kaj boš sejal ali sadil? Če sta si imela kaj povedati, povedala sta si ob kratkem, ali pa sta si izvolila kriv pot, namreč teto Marjeto, ki je temu pripovedovala, kaj je ón rekel. Štefan je bil tacega očeta vaje, ter niti mislil ni, da bi mogel biti drugačen.

S Smrekarjevo Fránico je Štefan leto dni vkupe v farno šolo hodil, predno so jo bili dali v mesto. Tedaj sta bila prijatelja, kakor so baš sosednji otroci. Ko je deklica iz mesta prišla, zdelo se je Štefanu, da ima že nekaj bolj gospo-

skega na sebi. Ni si upal ž njo govoriti, da, celó ogibal se je je. Še le počasi se jej je zopet približal.

Rad jo je imel, vesel je bil, kader je mogel ž njo govoriti. Pa bila mu je samo kakor prijateljica, več — več si misliti ni mogel. Dovolj mu je bilo in srečen je bil, da mu je na njegov ogovor prijazno odgovorila, kader sta bila kje med ljudmi, ona bogata Smrekarjeva hči pa njemu, ki je bil le Brašnarjev sin.

„Kaj boš kupoval na semnji?“ vpraša ga deklica.

„Teti je črevljev treba, usnja bom kupil.“

Pa ni bilo res. Teti ni bilo črevljev nič treba, in usnja ni bil namenjen kupovati. Zlagáti se je moral, ker resnice ni mogel povedati. Resnica pa je bila, da Štefan, ki se je težko od doma in nujnega dela ločil, šel je samo zato v semenj, ker je vedel, da tudi Smrekarjeva Fránica gre, in sicer peš gre ter sama. Kako je to zvedel, to Bog zna.

„Druziga kupička nemaš?“ vpraša Fránica.

„Nič družega. — Pač! Prstan bi hotel tudi kupiti, tak, kakor ga ti imaš tukaj-le.“

Rekši jo prime za levo roko, in gleda tenek, zlat prstan, ali morda gleda lepo ročico, ali oboje prstan in ročico, ne vem.

„Čemú ti bo tak prstan, kakor je moj? Saj ga ne boš mogel nositi, premajhen bi bil tvoje roki,“ pravi deklica.

„Saj ni, da bi ga moral nositi na prstu.“

„Kaj pak?“

„Ko bi baš tacega dobil, kakor je ta tvoj, prosil bi te, da bi menjala in bi jaz tvoj prstan imel.“

„Potlej bi bila pa kakor mož in žena“ smeje se deklè.

„Prstan tega še ne stori, treba fajmoštra.“

Deklica se zasmeye in začne govoriti druge stvari. Sama pa zavêde govorico zopet na prejšnjo reč, vprašáje:

„Ti bi rad moj prstan imel?“

„Rajši od ne vem česa.“

„Čemú ti vendar bo?“

„Imel ga bom!“

„Ali dosti ni vreden. Komaj tri goldinarje morda.“

„Jaz bi ga ne dal za sto kron srebrá.“

„Ná ga!“

Stefan je imel prstanek v roci. Vesel je bil, da bi bil visoko v zrak poskočil. Ko bi bila krvi od srca zahtevala za plačilo, dal bi jo bil rad!

V.

Na semnji je bilo živo gibanje. Tesno je v dolzih vrstah stala živina, pár za parom; tako da so se težko prerivali sem ter tje, kupci, mesarji in kmetje. Volom je bilo menda jako dolgočasno:

prežvekovali so in se niso nič zmenili za vretje okrog sebe. Če je kacemu rogatemu velikanu morda na misel prišlo, svojemu čvetironôzemu bratu ali sosedu z rogmi sovraštvo, ali na neki drug način nedovoljeno ljubezen pokazati, vzdignile so se tekój od vseh strani šibe in batine ter so padale po njem, da ga je hitro veselje in skakanje minilo. Tudi materam kravam ni bilo po volji, da so bile tukaj v popoludánšnej vročini na ogled razstavljene, ta ručč, druga se tiho pogovarjaje s svojim črez pas s višnjavo ruto prevezanim, strahóma pri njej stoječim teletom, tretja mirno ležeč v prahu in v svojem blatu na tléh.

Smrekarjev Anton je počasno hodil med živino! Glavo je nosil po konci, klobuk se mu je bil nazaj pomeknil, levíca je držala srebrom okovano pipo, a v desnici je imel drobno šibo, s katero je tega in ónega vola malo potepel, da se mu je s poti umeknil. Kakor častna straža so hodili za njim trije kmetje, prosili in prigovarjali mu. On je mirno kadil, nič odgovarjal, pokimal zdaj ónemu zdaj temu, ki ga je srečal in pozdravil.

„Kaj ne, Anton, da boste še meni voli kupili?“ reče eden treh kmetov.

„Petnajst goldinarjev mi boste vendar utrpeli posoditi,“ govori drugi, in tudi tretji prosi, da bi mu voli v rejo kupil.

Pa Anton ni hotel nič slišati. Še le ko se izmed živine prerije in vidi, da se ga sitneži drzé „kakor laščec,“ vzame pipo iz ust, pljune po tleh in reče:

„Kaj vam nisem povedal, da sem denes že kupil vsem, katerim sem mislil? Le pojte!“

Dva, ki sta ga volov prosila, razvidela sta, da je vsaka beseda zastoj ter da se ne dá preprositi, odšla sta torej in klela. A tretjega Anton sam pokliče nazaj.

„Koliko bi rad?“

„Petnajst goldinarjev vas prosim.“

„Kaj boš ž njimi?“

„Prasička bi kupil, in kader ga zredim, vrnem vam z obrestjo, gotovo.“

Anton izleče svojo listnico, z bankovci natlačeno, osline prst in izbere tri petáke.

„Ná! Pa dosti prirêdi. Obrêsti ne bom jemal od tebe. Če boš moški z vračilom, znal te bom še drugič, ako ne, nikoli več ne dobiš. — Óna dva sleparja znam.“

„Bog vam daj zdravje, ko ste mi dobro storili,“ reče kmet in spravlja novce.

Pa Anton te zahvale ne posluša, obrne se in stopi v bližnjo krčmo.

„Pojdi pit Anton!“ glasilo se je od vseh omizij ob enem, in mnogo kozarcev mu je molélo nasproti. Ali Anton zmaje z glavo, gre na ravnost v kot, kjer je bil še prostor, sede in reče: „najprvo je treba kaj založiti.“ Z belim prtom prepasán krčmar priteče silno prijazen in vpraša: „,,poliček dóbrega, Anton, ali ne?““ „Nemaš nič za pri-grizek?“ — „,,Kaj pečenega in kaj kisle zelenjádi?““ — „Pokaži!“ — „,,Pa vina pošteno mero, kaj pak!““

Tekój je imel velikansk obròk pečenke pred seboj. Še le ko je vilice in nož položil, okrožnike od sebe porinil in poln kozarec vina zvrnil, sklene roke ter nasloni se na mizo pa se začne pogovarjati z okrog sedečimi možmi. Govoril je glasno, da ga je bilo po vsej sobi slišati. Pletla se je govorica o volovskej kupčii, o denšnjem semnji, o pšeničnej ceni, o Judu ki v mestu jižice, in o Italijanu, ki suhe slive skupljuje; kakšno vino bo letos na Hrvatskem itd.

VI.

V zgornjem delu trga so imeli kramarji svoje prodajalne šatore. Vabljivo so bile razvéšene sviléne rute in raznega pisanega blaga v lepem neredu. Jezičen in urnoročen skače kramar sem ter tje, razkazuje, hvali in se zna mladej kupovalki pridobrikati in preveriti jo, da na vsem semnji ni enacega blaga po tej slepej ceni.

Srečo lovimo po svetu vsi, ali sreča je čudna ptica. Vsi jo enako imenujemo, ali vsake oči jo gledajo, visoko v nedosežnem višku sedečo, v različnej, drugačnej podobi. Glej, óna dva dečka, polnih rdečih lic, strmita zamaknena v lepe pištolice, ki je ima prodajalec otročjih igrač raztavljene. Kako bi bila srečna ta dva, ko bi si mogla vsak

eno pištolico kupiti. In pride njima čas, kader dorasteta, da bosta imela novcev toliko in še več, nego veljajo te pištolice. Ali tačas ju te lepe stvari ne bodo več veselile, ne bode njiju brigalo, pištolice kupovati; po čem višjem in večjem bosta hrepenela, kar jima bode najbrže zopet nedosežno in — sreče ne bo nikoli.

V gručah stojé znanci, mladi in stari. Nekteri se dolgo že niso videli, tedaj se je treba kaj pomeniti; drugi se posvetujejo, kam bi bilo bolje iti vrč vina pit, tretji opazujejo dekleta in mladeniče, ki hodijo med kramo gori in doli.

„Poglej! Smrekarjevega Antona Fránica!“ kaže eden stoječih mladeničev svojemu tovarišu.

„Ta lahko košato hodi, bogata je in lepa. — Kdo je pa ta muha, ki za njo lazi in tako sili vá-njo?“ vpraša drug. „To je Plužnikov student. Tega so samo babe premotile, da ni šel k farjem. Na dohtarsko studira, pa ves babjak je.“

Res je hodil s Fránico majhen, šibák človek v črnej suknji z naočniki na nosu in tenko svitlo paličico v roci. Deklici se je poznalo, da tega tovarištva ni vesela. Gospodek je največ sam govoril, jako malo mu je odgovarjala. Zdelo se jej je nesramno, da se tako vsiljuje ter jej tako ostro v oči pogleduje, da je mora povešati. Tudi je je bilo sram, da jo vsi gledajo v tej družbi.

„Ali si huda náme?“ reče student.

„Jaz nisem na nikogar huda, najrajša imam pa tistega, ki me z mirom pušča,“ odgovori Fránica.

„Tega ne verujem, to ni prav nič po dekliški.“

„Vse v en kup.“

„Ti si prav ustvarjena, da bi onesrečila človeka, ki te ima rad.“

„Jako lahko je pomagati. Ne treba me radi imeti, pa se vam nič hudega ne zgodi.“

„Ali tvoje lepe oči“

„Moje oči vam tudi nič žalega ne storé, nič se ne bojte. Z Bogom! Jaz imam tukaj opravke.“

Reče in se obrne k prodajalnici, a studentek gre s povéšenim nosom dalje svojim potem.

Komaj je začela Fránica pri kramarji izbirati blago za obleko, kakoršno je mislila kupiti, že pride k njej drug, tudi neprijeten človek, eden njenih snubačev, Pogreznikov Peter, mlad človek, ki se jej grozno pust in siten zdí. Rajša je govorila s pastirjem domá, nego ž njim; ali njen in njegov oče, Pogreznik, bogat prékupec pleménih prascev, bila sta prijatelja, in morala mu je biti na videz prijazna.

Štefan pride v tem hipu mimo. Videč, da Fránica stoji poleg Petra, hoče oditi; a deklica ga zagleda in pokliče: „pojdi sem, Štefan!“ Ko se vesel približa, reče mu: „pomagaj mi izbrati. Ktero izmed tega dvojega se ti lepše zdi?“

Štefan pogleda in pravi: „ne vem, pa ko bi jaz bil kakor ti, vzel bi to z zelenimi rožami.“

„Jaz sem bila pa že bolj namenjena óno kupiti.“

„Meni je tudi óno bolj po volji; zelene rože preveč v óči mahajo,“ reče, da-si ne vprašan, Pogreznikov Peter.

„E to zeléno vzamem,“ reče dekle in kupi blago, ki je bilo Štefanu po godi. Potlej mu reče: „Zdaj bi pa rada očeta poiskala. Ali jih nisi nikjer videl?“

„Na živinskem semnji bodo najbrže.“

„Jaz se malo bojim sama med živino hoditi. Ali greš ti z menoj, če utegneš, da najdeva očeta?“

Umeje se, da je Štefan to od srca rad storil, tem rajši, ker je videl, da bi Peter tudi rad šel ž njo, pa ni Petra prosila, ampak njega.

Šel je pred njo in delal pot v gnječi. Vse se je moralo razmikati njegovima komolcema; razrival je možé, da so godrnjali, in zdelo se mu je, da bi v tem hipu lahko prijel in daleč zalúčil največjega vola, ki se ne bi hotel umekniti.

Prideta skozi gnječo na óno stran, na prostor. Deklica ugleda svojega očeta, ki je iz krčme prišel, in tudi Semrekar zapazi svojo hčer ter ide k njej.

„Tako vretje, da bi ne bila prišla med živino do vas, da mi ni Štefan pomagal,“ reče dekle očetu.

„Mu boš pa odpustka kupila“ odgovori Anton, in obrnivši se k Štefanu, vpraša: „kaj pa svojega stárega nisi še nič videl?“

„Očeta? Nič,“ odgovori Štefan.

„Glej ga, tam-le gré. Pijan je že, kakor krava, in ves krvav. V krémi so pripovedovali, da

je pri necem kupu okanil za dva goldinarja, zato so ga stepli.“

Res je stari Brašnar taval med ljudmi sem ter tje, krvav po lici, kamižolo od rame nizdolu razprano. Vsi ljudje so se mu smijali.

Ko je sin Štefan to videl in v pričo Fránice slišal, da je oče tepen bil zaradi sleparstva, otrpnil je, da ni vedel kam pogledati. Nekaj časa stoji kakor pribit, potem se naglo obrne ter se izgubi med ljudmi. Zdi se mu, kakor da bi vsi ljudje za njim kazali: glejte, ta je Brašnarjev! Nikomur si ne upa v óči pogledati. Kakor bi bil sam kaj pregrešil, beži ven iz semnja!

Prišedši s trga, zavije nehoté s poti, sede za samotno mejo na kamen, podpre glavo v dlaní, in v mislih videč svojega krvavega, zasramovanega očeta, razjoka se krepki mladenič, kakor otroče osmih let.

Zakaj je šel v semenj, da je to videl? Zakaj njegov oče ni tak, kakor so drugi, zakaj ni pošten? Poslednja misel mu je prišla zdaj prvič, in prvič je za hip čutil v sebi vzdigovati se nenaraven, bridek čut, ki ni bil s četrto zapovedjo v nikakej pravilnej zvezi. Pa samo za hip. Tekój se mu misel sprebrne in reče: kaj bi storil, kaj bi dal, ako bi našel besedo, katero bi očetu govoril, da bi se ga prijela, ter bi potem bil drugačen? Strašno je to! Drugi očetje želé sinove sprebrniti, na pravi pot nazaj zasukniti, a tukaj sedi sín, pošten sin nepoštenega očeta!

Naglo vstane, ozre se okrog sebe, in prepričavši se, da ga nihče ni videl plakati, ubriše solze ter se napoti domú.

VII.

Vsaka praznota ima nekaj žalostnega in otožnega v sebi. Brašnarjeva hiša je bila od znotraj prostorna; javorova, že malo črvíva miza je bila nekdam po dolzem in povprek vsaj za dvanajstero družine umerjena. Če so torej okrog mize sedèč večerjali samo trije: Štefan, hlapec Blaž in teta Marjeta, čutili so morda, kako pusto je videti na velicem prostoru tako malo ljudi, in molčali so vse eden bolj od družega, da ni bilo slišati nego ropot z žlicami in počasna, premišljena hoja stare leséne ure za vrati.

„Čast bodi bogú!“ — reče teta Marjeta, ko je bila večerja v kraji, ter naglo pristavi: „zdaj pa le molit pa spat! Blaž, nič ne hodi rose otépat in kričat po vasi, da ljudje ne bi mogli spati!“

Toda hlapec Blaž ni bil volján sitne tete poslušati; mislil si je: dan je gospodarjev, noč je moja, in poišče si med drugimi krpami na peči kamižolo, vrže jo črez pleči in odide na vas k tovarišem, ki so bili že zbrani za Smrekarjevim

plotom ter se kmalu potem vzdignili in proti sosednjej vasi gredé zapeli:

Mesarja bom vzela,
Bom zmerom vesela,
Bo tèle zaklal,
Srcé mi poslal,
Telečje al' svoje,
Al' pa še oboje itd.

Štefan navije uro, natlači pipo tobaka, zažge jo s trščico na leščerbi, ki nad mizo visi, ter ide potem vunkaj v hlad pred hišo na klop sest. Lepa svitla noč je; čuje se petje vaških fantov, ki črez polje gredó. Štefan po glasovih zna, kateri je v družbi, ktereга ni. Kar je gospodar, ne zahaja več redno méd-nje.

Eden izmed sosedov pride črez vrt, sede k njemu na klop, poprosi ga „luknje“ tobaka ter se začne poménkovati o kupčiji na predvčerašnjem semnji, o denašnjem vročem dnevi, in pripoveduje, da je njegova krava žábična, pa da ne vé, kako bi jo bilo bolje zdraviti, itd.

V hiši teta Marjeta preobléko zgiblje in pogleduje k peči na klop, kjer spi stari Brašnar. Prišel je še le denes o poludne iz semnja, vina poln, ter potem je legel.

Gane se, zastoka, in vstane s trdnega lezišča na golej klopi.

„Uj gnjiloba gnjila!“ zahudí se teta Marjeta. Brašnarju se zazéha, mane si oči ter krivencá za

omizje. Tam podpre suho brado in vpre zardéle oči v Marjeta. Ko vidi, da Marjeta neče vedeti, kaj ima to poméniti, zagodrnjá:

„Nu, ali bo kaj?“

„Nič bi ti ne dala, nisi vreden, da bi te pes povohal,“ reče Marjeta, pa gre vendar ter prinese s péči skledo, katero jame Brašnar, najprvo malo ogledujoč menda nečislano jed, naposled vendar počasi prazniti.

Marjeta nekaj časa molčé, gladi in zgiblje preobleko, potem naglo prestane, zagrne z zastôrom oči ter jame na glas jokati.

„Teh godcev pa res ni treba. Kaj tuliš!“ reče Brašnar. „Kaj ne bi! kako ne bi!“ — odgovori stara sestra. — „Nisi še dosti globoko nas pokopal, treba nam je bilo še te sramote na hišo, da si se pogoljúfil in te po semnjéh pretépajo. Da bi te bili vsaj ubili, ti nesnaga grda! Ali nimaš nič srama več“

„Precej mi molči! Kaj to tebe briga!“

„Briga naju s Štefanom, briga! Nisem ga še videla jokati, ubozega siromaka, od kar je zrastel, samo sinoči, ko mi je pripovedoval, kako grdobo si v semnji naredil in kako so s teboj delali. Sram te bodi!“

Ko Brašnar to sliši, vrže žlico iz rok. Jesti ne more več, njegova sestra še dalje toži, on pak leže, ter ne odgovori ničesa. Mogoče je, da ga je vendar malo genilo in omečilo, ko je slišal, da je bilo sinu hudo zaradi njega.

VIII.

Ljudje še vendar niso tako hudobni, kakor časi mislimo. Naše kreposti sicer pišejo res radi v vodo, ali naših slabosti in pregreh tudi zmerom ne vrezujejo v kamen, s časom je sem ter tje tudi pozabijo.

Tako so o Brašnarjevej nezgodi v poslednjem semnji nekaj dni po vsem okrožji govorili. Dobil se je kdo tudi, ki je pošteno dejal: „ne lučajmo ga s kamenjem, saj imamo vsak svoje breme. Mož je bil morda pijan, pa ni vedel kaj dela, in če je tudi dva goldinarja zmeknil, kaj, za vino mu je bilo treba!“ A kmalu so ljudje to reč pozabili bolj ali menj.

Štefan se je nekaj dni ljudi ogibal. Misli je, da vsacemu, kdor ga bode videl, na um pride, kako je njegov oče malovreden človek. Zlasti Smrekarjevej Fránici je s poti hodil, če tudi ga je v srce bolelo.

Neki dan, ko je na polje šel, pa jo je vendar moral srečati. Sešla sta se na razpotji, in Fránica ga je še malo pripočakala, da je prišel do nje.

„Zakaj si bil óndan iz semnja tako naglo pobegnil? Lehko bi se bil peljal z nama z očetom“, reče.

Štefan se zardí. Deklica, ki se je morda domislila, da mu opomin na semenj ne more biti prijeten, prevrže govorico na drugo stvar in reče:

„Tvoj lan sem zdaj mimo gredé ogledovala. Lep je, samo malo preredko si ga vsejál.“

„Preredko se ti zdi?“

„Ko bi bil mene vprašal prej, pa bi te bila naučila. — Ali me vzameš za teríco jeseni?“

„Vem, da ga ne greš trét, ako bi ti vse predivo dal“, reče Štefan.

„Kaj meniš, da ne bi znala trlice v roko vzeti?“

„Znala vem da bi, kakor vsaka druga, ako bi hotela.“

„Nu, enkrat se mora začeti. Res nisem še trla, pa ko bi letos, začela bi najrajša pri tebi, zato — ker bo lan tako lep.“

„Res? In jaz bi tebe najnaprvo prosil za teríco, ko bi te mati in oče pustili iti tret, kar pač ni mogoče, in sušil bi s takim veseljem, da bi se ti samo trlo pod rokami.“

Deklica se nasmehne in vpraša: „zakaj te pa ni nič v vas zvečer k nam?“

„Ali boste drevi kaj časa svetili?“

„To se ve da. — Ali prideš?“

„Gotovo, če le ne umerjem.“

„Umerjem! Beži, kdo bo to mislil, dokler je mlad in krepak, ko ves svet!“

„Umreti jaz tudi ne mislim še tako naglo, to sem le tako dejal, da gotovo pridem.“

„Le pridi.“

Razideta se, Fránica domú, Štefan svojem potem na polje.

To je zlatá in belega srebra vredno dekle, misli si Štefan, ter si ne more kaj, da se ne bi še enkrat obrnil ter za njo pogledal. In glej! v istem hipu se je tudi deklica obrnila, da bi za njim pogledala in tako sta se v enej misli, v enem dejanji srečala. Drug pred družim sta se svoje radovednosti sramovala, deklica se zasmije od daleč sem in Štefan se tudi zasmije.

In smijala sta se ta dva, ne toliko zato, ker bi se jima bilo smešno zdelo, da gledata drug za družim, ako tudi se dobro znata, ter vesta, kakova sta po postavi in po obleki; smijala sta se od veselja, ali bog vedi, zakaj.

IX.

Ob shodu, ki se je pri bližnjem cerkvi praznoval, plesala je Smrekarjeva Fránica najrajša s Štefanom, a Štefan skoraj z nobeno drugo. Nekteri ljudje, ki vse vidijo, opazili so tudi to.

Navadno se je Fránica ob nedeljah z očetom in materjo k prvi jutranji maši vozila. Kedar se je primerilo, da se je sama s hlapcem peljala ob desetih k maši, skočil je skoro vselej kje med potom Štefan na voz in ni bilo videti, da bi bila Smrekarjeva hči nevoljna zaradi tega. Ljudje so opazili tudi to in še mnogo enacega, ter so dejali, da vse te malósti ne morejo biti brez razloga.

Naravno je torej, da sta naposled tudi ona dva spregledala, spoznala se, povedala si, kar si je že milijon gorečih src povedalo v tihej uri, v objetji najvišje sreče.

In ta čas, ko sta si obljubila ljubezen in zvestobo do smrti, nista mislila na bodočnost, nista gledala zaprek, ki bi se utegnile gramaditi proti njijnej zvezi, ni jima bila v skrbi volja ali nevolja roditeljev niti ne vsega sveta. Čutila sta, da sta edina, čutila, da se hrepenenje enega srca zliva v drugo srce, ter da objemata ljubljenje vsega, kar je in bode ljubilo.

Ljubezen ne števíli. Trenotka se držeč pije srečni človek z vso dušo sladki požir, in blagor mu, ako uživa zdanjesti dar ter ne dá bridkosti kaliti veselja, in ako utopi spomin tega, kar utegne priti grencega, saj — grenkobe nas ne pozabijo ter pridejo še prerade, mislimo ná-nje ali ne mislimo!

Počasi pa le vstane pomislek, pravega veselja sovražnik. Pač je moralo obema na um priti, da se jima upanje ne smeje. Fránica je znala svojega očeta, ni jej bilo lahko misliti, da bi kedaj hotel imeti Brašnarjevega sina za zeta; Štefan se tudi ni mogel motiti.

Čutila sta oba, da jima ta brezupnost kali veselje, zatorej nista, kakor da bi se bila zmenila, dolgo o tem govorila. Boječ se, da ne bi iz razglašene skrivnosti njijne ljubezni kaj kvarnega izviral, ogibala sta se na očitnih krajih govoriti med seboj.

Tako se med svetom precej dolgo ni vedelo, da je reč že tako daleč prišla.

Nesreča pak je hotela, da se je ta ljubezen vendar objavila. Eden vaških mladeničev je videl Štefana pozno zvečer, ko je pri Smrekarji že vse spalo, pod majhnim križastim oknom Fráničine izbice stati in govoriti z deklico. Vedel je mladi Štefanov vrstnik, da do te sreče ne pride kdor si bodi, da je torej vse to kaj posebnega. Obljubil je sicer Štefanu, nikomur ne povedati, da ga je po noči pod oknom videl; a šel je še tist večer v samotno kočo, kjer so njegovi tovariši žganje pili, ter jim skrivnostno povedal svojo novico. Ti so jo razodeli vsak svojemu dekletu in dekleta materam, pa kar vedó matere, zve s časom ves svet.

Štefana je prej vse rado imelo; a zdaj so jeli tu in tam zabavljati nanj ter ga sméšiti. Zdelo se jim je neumno in prevzetno, da misli na Smrekarjevo hčer.

X.

V hišo k Smrekarjevim je zahajala stara ženica, ki je brez gotovega domovja ob palici lazila, in povsod znana, preživela nekaj dni v tej, nekaj dni v ónej hiši. Ker je vedela mnogo povedati, pa ker je časih tudi pomagala delati, imela jo je mati Smrekarica zeló rada, dokler jej ni s pre-

veliko postrežnostjo nekdanj prišla povedat, da gleda Brašnarjev Štefan za Fránico.

Kdor materi otroka toži, težko se jej kedaj prikupi. Mati Smrekarica je videla, da ženica sicer skrivnostno pa s pravim veseljem pripoveduje, kaj ljudje govoré, in mislila si je, da je gotovo to reč že tudi drugjé pripovedovala, reč, katera nazadnje utegne še neresnična biti.

„Kaj tacega mi ne treba nikoli več pripovedovati, kar jeziki ugamejo o naši hiši“, reče mati. „In če bom kdaj slišala, da boš koga naših obirala pri nas ali kjer si bodi, ne prikaži se mi več v hišo.“

Beračica, ki se je menila s to važno pošto materi Smrekarici jako prikupiti, odide preplašena iz veže in dalje po vasi.

A skrbljiva mati je vendar premišljala ves dan to, kar je zvedela. Dozdevalo se je zvedenej ženi, da se je Fránica res nekako spremenila v poslednjem času. Utegnilo bi resnično biti.

Zvečer gre v hčerinjjo kamro, sede na posteljo k njej in začne pripovedovati, kaj je slišala. Bolj ostro, nego je bila njena navada govoriti s hčerjo, vpraša, če je to res. Deklica bi jej bila rada resnico povedala, materi, pa sicer nikomur več; ali ni mogla, bala se je! Mislila je: zdaj še ne! ter odgovori na materino vprašanje: „zakaj mi ljudje mirú ne dadé!“

Mati je rada verjela, da ta in vsi drugi dvomni odgovori pomenjajo: ni res, kar se govori.

„Pazi se“, reče mati, „ogiblji se, da te ljudje v besedo in v jezike ne dobodo. S poti mu pojdi, kjer mu moreš, njemu in drugim tacim. Jaz ti ne bom prepovedovala govoriti s tem ali ónim, kar je pošteno in prav; niti nečem, da bi bila sama svoja in topasta, pa da bi se ne hotela meniti, naj bode s katerim je. Yeselega človeka je še bog vesel. Pa saj ti menda ni treba zabičevati, saj si pametna dovolj, ter sama veš, da moraš vedno bogá pred očmi imeti in pri vsakej reči pomisliti, kaj bi oče dejal, ako bi to in to vedel. Zmerom smo te prav učili, domá in v šoli si slišala, da mora otrok tako delati, kakor oče in mati hočeta.“

Hčeri stopijo solze v oči. V izbici je bilo malo svetlo, brleča sveča ni bila odtrnena, mati teh solz ni opazila.

„Sama sebe se najbolj pazi“, reče mati dalje. „Dokler je človek mlad, ne pomisli in lahko se mu spésne. Saj veš, kaj mislim. Glej Podsélska Jérička . . .“

„Mati! . . .“

„Le molči, le molči! Jaz se zá-te ne bojim, ali moram se bati. Hočem ti le reči, da moraš moliti za pravo čednost. Jaz ti verjamem, da ni nič, kar ljudje govoré, pa pomisli, kaj bi oče rekel, ako bi kaj bilo, ako bi samo slišal to govorico! Glej, koliko si oče prizadeva, koliko trpi in skrbi po noči in po dnevi! Za koga družega, če ne zá-te? Saj imava samo tebe na svetu.“

Ta misel ženici zbudí spomin na njene zgodaj pomrle otroke, in tiho začne jokati. Deklica se jej oklene okrog vratú in tudi njej tekó solze, a sirota si ne upa povedati, zakaj.

„Ti boš meni in očetu na starost edino veselje, in si nama že zdaj. Zato delaj zmerom očetu po volji, nápak te on ne more učiti.“

„Možiti se me ne silite“ šepéče dekle.

„Ne bova te silila. Sicer pa nič ne misli, da je to tako hudo, le počakaj, vse pride z lepa in počasi,“ odgovorí mati nasmehnivši se, vstane in med vrati reče: „le bogú se priporóči pa zaspí! Oče težko da bi nocoj domú prišel. Bog daj, da bi se kaj ne primerilo na poti!“

Rekši zapre mati duri za saboj, a dekle se rázpravi, ugasne luč in zleze v posteljo. Dolgo ihtí pod odejó in zaspati ne more.

Zdajci, že precej pozno, nekdo na lahko potrka na okence. Vé, kdo je, pa denes ne misli vstati, ne odpreti okna, denes ne ter nikoli več ne, da-si tudi njej srce glasno tolče. Saj je greh, delati proti volji take dobre matere. Dolžnost prepoveduje, poslušati glas lastnega srca. Spoštovanje materine besede naj ukrotí čút, zaduší klic ljubezni!

Še enkrat potrka, ter njeno ime tiho zakliče. Ne, ni mogoče zatajiti se; bog, ki je človeku čuteče srce ustvaril, naj odpusti! Še enkrat bo govorila ž njim, povedala mu, kaj je mati rekla, in potem — morda ne več.

Vstane, okno odpre. Štefan stoji pri zidu.

Ko ga vidi v mraku pred saboj, zginajo vsi storjeni nameni, podá mu rokó, in začne se šepetanje.

Ko dokončá deklica svoje pripovedovanje o materi, stoji Štefan nekaj časa nem ob zidu. Naglo pa seže v žep in jej podá nekaj v roko.

„Kaj je?“ vpraša deklica.

„Prstan, ki si mi ga dala, ko sva enkrat v semenj šla. Tvoja mati prav govore, jaz se ti moram umekniti, daleč, daleč proč!“

„Kaj boš?“

„Na vojsko šel, po svetu, — nikdar ne pridem več v to vas!“

„Ne, za boga ne! Ná prstan nazaj, jaz ga ne vzamem.“

„Imej ga! daj ga družemu, jaz ga ne smem imeti!“

„Če ga ne vzameš nazaj, vržem ga skozi okno v travo, naj se izgubi v zemlji za vselej! Nikdar ne bom več vesela. Iz moje roke ne bo nikoli nihče ni tega ni družega prejel, samo ti! — Češ?“ — In Štefan zopet vzame prstanek nazaj.

XI.

Pred pustom, ob času splošnih ženitovánij, jeli so se zopet bolj pogosto snubači shajati v Smrekarjevo hišo. Povpraševal je zopet Pogreznikov Peter, oglasil se je županov sin iz bližnje fare in

več družih bogatih kmetskih sinov se je prišlo ponujat za zeta.

A najimenitnejši je bil ter največ govorice je napravil mlad, bogat usnjkar, ki se je bil naselil v veliki hiši pri cesti. Nosil se je po mestno, opravljen je bil po gosposki, govoril je več jezikov, bil je lep, sladkih besedí, kroták, pohleven in prijazen, da ga je vse hvalilo. Govoril je posebno rad z materjo Smrekarico ter se jej tekój tako prikupil, da bi mu bila na ravnost dala hčer. Zá-njo je bilo že zanimljivo in častno, da bi njena hči dobila moža, ki je bil bogat in učen, gosposk in zveden po svetu.

„Naša Fránicka se mora zdaj precej možiti, dokler je mlada. Kader bo že bolj v letih, ne bo več tako,“ reče mati Smrekarica možu Antonu, ko sta bila nekđaj sama v hiši ter je ona nekaj šivala, on pa s pipo v ustih gori in doli hodil.

„Nu, naj se jaz ne branim,“ odgovori Anton.

„Dobiti mora moža, ki jo bo rad imel in ki naju ne bo zaničeval na starost, — katerega, ki ima dobro naturo.“

„Saj babe imate nos tudi dober, le izberite ga,“ reče Anton.

„Pogreznikov sin je preskop, pretrd. Taki niso pridni.“

„Ne? Zapravljivci so pridni in mekúži kali!“

„Vrhniščakov sin bi k hiši prinesel denar, ki pravijo da ni ves po pravici dobljen; potlej bi ne bilo božjega imena pri hiši,“ šteje mati dalje.

„Ljudje vsacega obrékajo, kdor kaj ima.“

„Jelíčov ni delaven; nič ga ne hvalijo ljudje.“

„Nu, kateri bi pa bil tebi po glavi, kateri?“ vpraša Anton, ter stopi préd-njo.

„Tak, ki bo naju na starost v čislih imel.“

„In kateri je tak?“

„Ta usnjar Lovrénič,“ odgovorí ženica.

Anton se zasmije in gre zopet dvakrat gori in doli.

„Tedaj ta ti godí?“ vpraša.

„Dober človek je, mehkega srca in zna s človekom spregovoriti,“ reče mati.

„Kaj pa dekle? kaj pravi? Ali je tudi njev v srce sédel, kakor tebi?“

„Ničesa ne reče, pa mislim, da bi ga vzela.“

„Jaz mislim, da je bolj pametna od tebe in da ga neče — odgovorí mož. — Le poslušaj me, stara, jaz tudi ne stavim nanj toliko, kolikor ti. Denar je lepa reč, ali denar je od denes do jutri. Kupčija je dobra, ali nesreča se lahko primeri. Le kdor zna delati, kdor zna vsako stvar v roko prijeti, ta je trden na svetu. Saj veš, da bi jaz rad zeta vzel sem na dom, rajši nego dekleta drugam dajal . . .“

„Saj nam na izbiro stavi, ali jo k sebi vzame, ali pa se k nam priženi, kar češ.“

„Na mojem domu je treba kmeta. Tacega jaz nečem, da bi v gosposkej suknji okoli hiše hlačal, pa da bi ga ljudje vikali, ter bi še jaz ne

mogel govoriti ž njim, kakor z vsakim človekom. Pojdite mi v kraj z gospodstvom! Moj oče je bil kmet in moj zet bo kmet; kdor poleg česa družega prinese najprvo trdno delavno roko, kdor se bode v ponedeljek drugače oblačil nego v nedeljo, tak pride pod mojo streho, pa je amen besedi!“

„Smrekarja je kmetstvo podstavilo, kaj ne? Iz zemlje si stótine in stótine denarja izril!“ žena zabavljivo reče.

„Baba, ti govoriš, kakor veš. Kmetstvo ne redí, ali pošteno živi; drži se ga, kdor ga imaš. Iz dežja je dobro, če ima človek kam pod streho pribežati. Pri trgovini človek kolne, pri kmetstvu pa moli. Smrekar je znal kleti in moliti, in zato se je podstavil, baba!“

„Tako rajši vzameš tacega, ki ti bo na starost v zobe gledal?“

„Jaz svojega zeta ne bom nikoli ničesa prosil, če bog dá. Povedal sem ti, da ga nečem, ki bi v petek suknjo nosil in bi ga starci vikali. Molči!“

Ni se dalo več govoriti o tem žéninu. Vsi drugi niso bili materi po volji, hči se ni hotela oglasiti za nobenega, kterega bi oče bil rad imel; predpust je minil. Ljudje, ki so pričakovali ženitovanja pri Smrekarji, zmotili so se tudi to zimó. Snubači so bili ali razžaljeni ali žalostni, in vse je ostalo, kakor je bilo.

XII.

Sneg je skopnel, pomlad je prišla, pšenica po polji je zelenéla, rastla, v klasje se vretenila ter na posled orumenjála, bila požeta in omlačena.

Smrekarjev Anton je je imel v vrečah dva visoko nadeta voza pred vežó. Namenjen je iti v mesto na trg.

„Janez je bolán, ne bo mogel iti s teboj; kogá družega dobodi,“ reče mati Smrekarica, gledáje, kako mož na vozu po vrečah hoděč tu ter tam kaj popravlja in prelaga.

„Vrag še take hlápece!“ — zahudí se Anton — „kader ga je treba, pa je kilav. Kogá čem dobiti? Povedi mi človeka, da bi mu bilo upati.“

„Glej, tam-le gre Brašnarjev Štefan. Vprašaj ga, morda on utegne z enim vozom iti, z enim pojdeš pa sam.“

„Ta bi bil dober. — Štefan, stopi malo sem, stopi!“ Štefan se približa. Smrekarjev Anton izleče mehur tobaka iz žepa ter mu ga ponudi z voza: „ná, natlači!“

Štefanu se malo čudno zdi, da je Smrekar denes tako prijazen ter mu tobaka ponuja.

„Pojdete še nocoj?“ vpraša Smrekarja, ko pipo zažge.

„Do polu poti bi še nocoj rad šel, pa hlapec mi je zbolel. Kaj boš pa ti, kaj kmetoval?“

„Nemam nič posebnega, postóril sem že, kar je bilo vélicega.“

„Utegneš dva dni z dómu iti?“

„Da bi z vami šel namesti hlapca? Zakaj ne, rad, če hočete,“ odgovorí Štefan.

„Prav je. Vsacega nečem s seboj jemati, tebe pa rad vzamem. Stradal ne boš po poti niti žeje trpel, kader boš vozil z menoj; za drugo že naredíva, da bo prav.“

„Črez koliko časa se bo treba odpraviti?“

„V mraku zapreževa. Le pojdi zdaj domú in preskrbi, kar imaš, ter potem k meni pridi, da kaj ugrizka dobiva, pa da grlo splakneva, predno poženeva,“ reče Anton.

Ko je solnce zašlo, bili so v oba vozá po trije in trije konji napreženi. Smrekar zamaje z dolzim bičem, konji se vpró in kolesa se začnó premikati po tiru. Mati Smrekarica, ki je s praga za vozéma gledala, reče, da Štefanu, ki je s poslednjim vozom šel, bič in vajet prav lepo pristujeta, ter da bi bil čeden voznik na vsakej vélikej cesti.

„Škoda je, da ne bo nikoli vozaril, ker nema s čim. Njegov oče, ki mu je vse zabil, vreden je, da bi skozi šibe dirjal,“ — pritakne star sosed, kateri je mimo gredé pri Smrekarici postal, ker njemu je bila óna pohvala Štefanova govorjena.

„Bog vé! pridnega človeka bog zmerom vidi,“ — reče žena.

„Kakor je že! Vidi ga, ali videti mu ne dá,“ — odgovori stavec z nasmehom ter s prsti pokaže, kako se srebro šteje.

Fránica je imela v veži opravek. Slišala je, kaj mati govori z ónim možem, in vesela je bila.

XIII.

Drugi večer pozno sta ustavila Smrekar in njegov pomagáč Štefan iz mesta domú gredé v kmetskej pricestnej krčmi, da bi konji zobali in pili, ter sama tudi „malo rdečega vídela,“ kakor je dejál Smrekar, ki je bil ta dan nekaj bolj beséden, kajti dobro in lahko je bil prodal.

V krčmi je bilo mnogo voznikov in kmetov okolo več omizij; vendar tistih, s kterimi je Anton posebno rad govoril, nocoj ni bilo, ker so bili že odšli. Zatorej sede s Štefanom malo bolj na sámo, tjekaje na ogel v kot.

„Le pij, kolikor moreš; vsega ne zapijeva, kar imava, hvala bogú,“ reče Smrekar, ko sta imela najboljšega vina pred seboj.

„Klobukov nama ne vzemó,“ reče Štefan.

„Bóg me, da ne! — Glej, pečeníno nama nese. Réži, saj ne bomo vekomaj živelí.“

Smrekar je sam nocoj tudi precèj po gosto pil. Jezik se mu vedno bolj in bolj razvezuje; Štefan ga ni še nikoli videl tako prijaznega poleg sebé. Pripovedoval je razne reči iz prejšnjih let: kako je

počasi obogatel; kako je tu in tam srečno kupčeval; kako so ga gospodje po mestnih magazinih izkušali prekaniti, pa se jim ni dal, in več tacega.

„Ti nisi neumen, fant!“ — reče Smrekar Štefanu. — „Zdaj te res vije, pa počasi naprej prideš. Kmetstva se drži, tvoje zemljišče je dobro; pa tudi trgovstva bi smel po malem poskusiti, kader si malo opomoreš; to je dobro, brez njega bi ne bilo Smrekarja, kakor je.“

„To želim že od nekdej. Tekój drugo leto si konja kupim“ odgovorí Štefan.

„Dolg plačuj, pa léso za seboj zapiraj, pa boš po vsem svetu lahko hodil in ljudjé te bodo radi imeli. Pošten si, in tudi ostati moraš. Jaz tvojega stárega nemam posebno na dóbrem, a tebe imam jako rad, in kedar ti bo velika sila, pri meni se oglási. Ná!“

Štefan prime rokó, ki mu jo je Smrekar pomóvil, in reče: „vi ste dober mož. Denarja vas ne bom prosil ter nečesa družega. In če me boste slišali, storim vam, kar si morete misliti, da vam živ človek stori.“

„E kaj boš! Jaz ne iščem ničesa. — Zmerom ne bom. Ni se mi treba ubijati po svetu. Lehko bi ležal domá v senci, sama navada človeku mirú ne daje. Kader enkrat zeta v hišo dobodem, menim da bi to trgovstvo malo popustil. Staram se, pa ni dobro, če si človek vedno in vedno spanec utrjuje.“

„Ne treba vam toliko trpeti, storili ste že za-se zadosti.“

„Res je tako. — Ti si pameten, kaj meniš, ktereга zeta čem vzeti? Kteri bi bil najbolj pravi?“

Štefana rdečica zalije o tem vprašanji, gleda préd-se v kozarec, molči nekaj časa, pije in reče malo boječe: „vzemite zeta, ki ima Fránico rajši od vsega družega, ki vas ima v čislih, kakor očeta, in ki bo materi stregel na starost, kakor pošten sin.“

Smrekar, ki je bil že malo vinsk in dobre volje, nasmehne se, izpije kozarec vina in vpraša: „kteri je tak, kteri?“

„Vam treba zeta, ki je pošten, da mu ne more noben človek očitati . . .“

„Vse res, tacega bi jaz rad. Pa nekaj denarja je spodobno in mora biti. Voda, tudi čista, ne vzame se s čistim vinom, samo voda z vodó, vino z vinom; sicer je pijača le za žejo.“

To Štefana malo popari; ali misli si: zdaj-le je lepa prilika, morda je ne bo nikdar več take; torej naj veljá, kar hoče.

„Jaz nemam denarja ni imovíne, pa obogajega si upam pridobiti; a ne podam se nikomur, in ko bi se dalo menjevati za vse, kar smo in imamo, ne menim se z nobenim . . .“

„Pamet imaš; jaz sem bil v tvojih letih in sem še zdaj tak. Vsak človek je sebe vreden.“

„Pošteno vam govorím, oče sosedov, vzemite mene za zeta, nikdar se ne boste kesali, do smrti . . .“

„Oh!!“ zavpije Smrekar, pa ves obraz se mu spremeni, in usta se raztegnjejo v zaničljiv nasmeh.

„Jaz nisem hotel, da bil kdo drug zá-me pri vas govoril . . .“ začne Štefan dalje. Smrekar mu ne dá govoriti.

„Fant! Ti si pijan!“ reče. „Ali veš kaj govoriš?“

„Vem. Vaša Fránica me ima rada in jaz njo . . .“

Ko Smrekar to šliši, plane po konci, oči vpre v Štefana, kri mu zalije obraz ter na glas zavpije: „lažeš, berač! Poberi se mi, da te videl ne bom. Izpred oči! Ako ne . . .“

Ljudje od družih miz so obmolknili in gledali razdraženega Smrekarja. Štefan je spoznal, da je prenaglo delal, ni vedel nekaj časa kaj storiti, hitro pak je čez malo hipov vstal, položil za račun nekoliko desetic na mizo ter naglo odšel.

Smrekar prime Štefanov denar na mizi in ga skozi odprto okno vrže ven v temo. Potem sede, kolne in poln kozarec vina izlije v sé.

XIV.

Kmetje in vozniki zdaj Antona obsujejo.

„Kaj sta imela? Kaj ti je naredil Brašnarjev?“ vpraša eden.

„Jaz bi skoraj vedel,“ reče drugi.

„Jaz tudi“ pristavi tretji.

„Da bi se vsacega potepína sin z menój šalil!“ huduje se Smrekar, kakor sam s seboj.

„Vidite!“ reče prvi.

„Ženil se je pri tvojej hčeri, jaz te reči vse vem“ reče drugi.

„Kaj veš?“ vpraša Smrekar.

„Mnogo, česar ti ne.“

„Povedi!“

„Tako malo slepe miši sta lovila, Štefan in tvoje dekcle; a tebi so bile oči zavezane.“

„Lažeš!“ zakriči Anton jezen.

„Ne laže ne, ljudje že dolgo o tem govoré,“ pové drugi.

„Ne bodi hud, da ti pripovedujem; to je samo, ker te rad imam.“

„Vina na mizo!“ zavpije Smrekar in reče tekój nekoliko mirnejši: „ne znajo še mene. Jaz hudiča izženem iz mladih glav, ako še toliko časa v njih sedí.“

„Palice vendar ne, Anton! Te megle se še vse lepše razpodé. Svojega dekleta ne smeš pretépati! Ona ni, da bi jo dolžil; on jej je malo pamet sesvedrál, pa se že zopet vse z lepa zamaší.“

Tako je govoril star kmetič, ali Anton je dejál:

„Vsak po svoje; jaz že vem, kaj imam storiti. Vsem vam jezike zavežem. Zakaj niste poprej ust raztegnili in meni povedali, hudiči! Po zobéh nositi mene in mojo hišo, to baš zna vsaka baba.“

Ali ste vi možje? Pa samo da vem! Videli bomo, kdo bo greben nosil, ali mi stári ali mlada sémena! — Daj vína!“

Krčmar in kmetje so razuméli Antonovo jezo porabiti. Vedóč, da nocoj vse plača, pili so, kolikor je kateri mogel. Nekteri so se mu izkušali prikupiti s tem, da so mu bolj na drobno razpovedovali, kako se govori o tej stvari; drugi so ga tolažili ter zabičevale mu, da hčere ne sme kaznovati, nego naj jo kar najhitreje more, možú dá, in tako bo vse pri kraji.

Pozno po noči je že bilo, ko Anton plača, ukaže napreči, dobi hlapca pri krčmarji, da bi šel na Štefanovem mestu z družim, zdaj praznim vozom, ter zapodi proti dómu.

Kmetje okrog njega so se ga bili vsi nalezli. Samo on se nocoj ni mogel po polnem upijaniti, če tudi se je hotel. Grizlo in jelo ga je znotraj, in nedolžni konji, ki so morali v največem diru teči proti dómu, čutili so gospodarjevo jezo, ter niso mogli uteči njegovemu biču.

XV.

Ko se je Anton svojej hiši bližal, videl je, da imajo še luč spodaj v družinskej stanici. Da bi tako pozno še svetili, ni bilo navada. Njega sicer niso pričakavali.

„Baš prav!“ misli Anton, in z voza skočivši glasno potrka na vrata. Máli hlapec pride iz hleva in razpréza konje. Sama mati Smrekarica pride vrata odpirat. Opravljena je po polnem, sveča, ki jo v roci drži, kaže objokan obraz; možá ne pozdravi z nobeno besedo, tiho mu sveti po veži v stanico. Tam dene svečo na mizo, molčé postavi tje mrzlo večerjo z vrha peči in sede v kot na klop. Kaj in kako je mož nocoj zvedel, to vé že tudi ona. Eden sosedov je bil iz óne krčme prišel pred Smrekarjem v vas in ženi to novico prinesel.

Anton vrže jezno kožuh, ki ga je na vozu imel, na posteljo, postavi bič ob šteni, klobuk obesi na klin, — pa tudi ne govori ničesa, ne sede k večerji kakor sicer, ne pogleda nekóvega denarja, ki na mizi leži, nego jame po hiši gori in doli hoditi, in po strani pogleduje ženo, ki čaka v strahu, kaj bo.

„Biljak je prinesal vrniti denar, ki si mu ga bil posodil. Spravi ga z mize,“ reče Smrekarica s tihim, plahim glasom.

Anton poseže po mizi, pograbi papirnati denar in ga vrže po tleh.

„Kje je Fránica!“

Žena se zgane; to prašanje je bilo tako ostro, kakor ga je pričakovala.

„Fránica spi,“ odgovori mati.

„Pó-njo pojdi!“

„Nocoj ne.“

„Jaz pravim, da hočem še nocoj govoriti ž njo, zdaj-le precej. Pojdi!“

Žena pokrije z opasanim belim zastorom obličje in začne jokati.

„Tudi ti nečeš več slišati! Kaj ko bi se ti kaj na starost prigodilo!“ reče Anton ter po strani pogleda po biči. Tekó j poprime svečo in gre trdo stopaje iz izbe, po veži v stanico, kjer je navadno hči spala.

Mati, ki je morala najbolj vedeti, da je nocoj ni tam, nego da je pred očetovo jezo skrita v gornjej sobici, ni se premeknila z mesta. Mož pride nazaj, stopi s svečo pred ženo. Ona je vedela, kaj to molčeče vprašanje pomenja.

„Anton! — reče žena jokaje — jaz sem te še malo prosila vsa leta, kar živiva vkupe. Za Boga te prosim, pomiri in premagaj se nocoj, ker si jezen. Lezi, jutri boš govoril ž njo, pa — tepsti je ne smeš!“

„Tedad ti veš, kaj mi je! Ti si vedela poprej! Ti si jej pomagala pečati se z onim“

„Bog, ki me bo sodil, vé, da mi ni bilo znano, če ima Fránica kak zmenek ž njim.“

Anton postavi svečo zopet na mizo in začne, roké na hrbtu držéč ter pred-se na pol v tla obrnen, gori in doli hoditi. Žena se oddahne.

„Vsak berač naj mi pride ter mi v zobe pové, da se bo ženil v mojo hišo. Kaj mi je bilo, da mu nisem čeljusti raztolkel! Čakaj, dete, jaz te naučim, kdo je gospodar, koga je treba vprašati, predno se kaj govori.“

„Tepsti je ne smeš!“ žena plašno spregovori.

„Če ne bo taka, kakor jaz hočem, raztepem tri palice na njej. Saj veš, da je nisem še nikoli. Naj bo, kakor gré; naj vé, kdo je njen oče!“

„Ti si bil tudi mlad.“

„Bil; pa svojemu očetu sem še denes hvalen, da sem moral po njegovej volji delati. — Ali je to lepo, da ljudje mene in tebe po zobéh nosijo zaradi njene neumnosti? Ali je bilo treba tega, da me je bilo denes sram med ljudmi, da nisem vedel kaj reči, zaradi nje? In, ali veš, kaj lahko iz tega pride, kaj . . .“

„Kaj si boš to —“ žena prestriže možu besedo.

„Če jo hočeš prvemu beraču v torbo dati, daj jo, kader že mene več ne bo. Dokler bo moj mazinec gibal, bosta obé plesali, kakor bom jaz gódel, veš!“

Rekši začne Smrekar pobirati denar, ki ga je bil prej v svojej jezi vrgel po tleh.

„Le pojdi spat!“ ukaže črez nekaj časa ženi.

„Če si jo nocoj skrila, naj ti bo. A jutri zjutraj jo hočem imeti préd-se. Potlej že naredimo, da bo vsej tej stvari hitro konec.“

Kmalu potem je v Smrekarjevej hiši luč ugasnila. Mirno je spalo po vasi vse, le mati in hči, kateri je vse blagoroválo, da sti srečni, nista mogli zatisniti oči. Grenko pričakovanje družega jutra je težilo obema srce: ena se je tresla in bala očetove jeze, drugej ni spati dala materina ljubezen in moževa ostrost.

XVI.

Smrekar je bil vajeen zgodaj vstajati. Zbudil se je zjutraj ob istej uri, če je šel spat ob devetih ali po polu noči, če je legel po polnem trezev in spočit, ali če malo vinsk in vtrujen. Po njem so se morali vsi drugi ravnati, razen matere Smrekarice, ktera je smela svoj spanec za pol ure podaljšati, ako se jej je zljubilo, pa samo, od kar je bila hči Fránica toliko dorastla, da je imela vse gospodinjstvo tako v rokah, kakor ona sama.

Tudi jutro po tem večeru je bil Anton vstal ob svojej uri, zájuterkoval po starej navadi malo brinovca in šel iz hiše v hlev h konjem pogledat, če imajo krme, če so v snagi itd. Po veži gredoč je videl svojo hčer v kuhinji, pogledal jo, pa tiho mimo nje šel. Nazaj prišedši je celó v kuhinjo stopil, iz velicega ognja, pri katerem je Fránica kosilo kuhala, žareč ogel za pipo vzal, ter molčé zopet odšel, tako da si je mati, ki je ravno iz hiše stopila, mislila: ne bo take sile ne!

Mati je bila že namenjena, hčeri očitati in izpovedati jo, da se je tako zeló mogla spozabiti ter neumno ljubezen z Brašnarjevim Štefanom začeti. Pa ko je videla blede hčerin obraz in sled prečute noči in solz, prestrašila se je ter je prav ljubeznjivo govorila ž njo o vsakdanjih kuhinjskih in gospodinjskih rečéh.

O polu osmih je bilo kosilo. Mati si je posebe kuhala kavo; oče in hči sta navadno rajša

kosila krepke jedí z družino. Denes hčere ni bilo pri mizi.

„Kje je Fránica?“ vpraša oče.

Mati pové, da je zunaj, da ne more jesti.

„K mizi se pride k molitvi, naj se jé ali ne jé“, odgovori Smrekar jezno, in tekój potem Fránica pride. Med kosilom, ktereга je hči prav malo in prav posiljeno pokušala, ni oče govoril ničesa.

Ko je bilo dokončano, vsak hlapcev naredivši pol križa razmršene lase malo s prsti popravi in klobuk nasadi, a dekle pobere žlice, sklede in kar je bilo na mizi. Potem reče Smrekar: „le pojdite na delo!“ Obrnen k Fránici, spregovorí: „ti tukaj ostani!“

Sama sta bila v hiši. Oče zaklene duri od znotraj. Hči sedi na klopi, bleda, z povéšenimi očmi, z rokama mrtvo v naročaj spuščenima, kakor kip iz belega kámena. Oče s prekrížanima rokama stopi na sredo hiše in reče:

„Semkaj pred-me stopi!“

Fránica vstane in stopi prédenj, povzdigne proséče oči k očetu, pa videč da je njegov pogled oster, strog in jezen, povesi je koj.

„Poklekni!“

Deklica pade na kolena ter se spusti v glásán jok.

„Kdo sem jaz?“

Smrekar mora svoje vprašanje ponoviti, predno hči jokaje s slabim glasom odgovori:

„Moj oče.“

„Moli mi deset božjih zapovedi!“

Hči začne božje zapovedi praviti, ali pride komaj do druge in dalje ne more, beseda jej zastaja v grlu. Oče menda to vidi in reče:

„Kaj uči četrta zapoved?“

„Spoštuj očeta in mater . . .“

„Prav . . . Da boš dolgo živela in da se ti bo dobro godilo na zemlji. — Ali ti mene spoštuješ?“

„Spoštujem.“

„In me slepiš! Jaz menim, da si dobra, pametna hči, a ti za menoj na tihoma zveze sklepaš z beračem, s sinom tacega človeka, ki veš da ga jaz videti ne morem. Kaj je to? Kaj bo iz tega! Druzega nima nego sam sebe in svoj prazni žep, pa se ti meniš ž njim? Kaj imaš ž njim?“

„Pregrešnega nisem imela nikdar nič ž njim“, odgovori dekle.

„Kaj? Pregrešnega nič! Deklina, ko bi to tvoj oče slišal ali mislil, potlej bi drugače govoril s teboj. Pregrešnega! Potlej pa pojdi, kakor je svet dolg in širok očeta in matere iskat, v tej hiši bi ga ne imela več, ako bi to, še to prišlo! Veš kaj govorim?“

Deklica hoče s tal vstati.

„Kleči!“ — zagrmi oče. — „Obljubi mi, da se ne boš od denes, od te ure več pečala ž njim, da ž njim tudi govorila ne boš!“

Hči se hoče okleniti očetovih kolen, ali on odstopi in reče:

„Obljubi!“

„Obetam“, spregovori ona.

„Vidiš, kaj tukaj na steni visi?“ — reče on, kaže na puško, ki je bila nad posteljo obešena. — „Rajši ga ustrelim, nego da bi . . . že veš, kaj mislim. Zahvali se svojej materi, da te sinoči nisem dobil, sicer . . .“

Rekši se mož obrne proti durim in izide.

XVII.

Popóludne je Smrekar kakor brez namena stal na konci svoje hiše pod oknom tiste izbice, v kateri je njegova hči spavala.

„Pojdi sem, stara“ migne svojej ženi, ki je baš iz kašče prišla.

„Kaj je?“ vpraša mati Smrekarica.

„Vidiš!“ pokaže mož s prstom na tla ob zidu.

„Jaz ničesa ne vidim“, odgovori mati.

„Ne? Menda si slepa. Tla so tod razhojena, odpadki od zida so razdrobljeni s stopínjo. Zid na robu okna je tudi zamazan. To je sled. Po noči se je hočil pogovarjat ž njo. Da bi ga bil jaz enkrat dobil! Od denes ne sme dekle več tukaj spati. Zgoraj jej postilaj.“

Žena pokima in zamišljena odide v vežo.

Odslé sta pazila oče in mati na hčer. Ves dan je morala biti pri dómu. Oče je hodil menj

po trgovstvu nego popréj, in kader je moral kam iti, ni pozabil pred odhodom ženi zabičiti, naj bo pazna ter naj ima povsod oči.

Deklica je tiho opravljala vsakdanja dela. Stregla je materi in očetu z večjo skrbljivostjo nego poprej, a govorila je malo in vesela ni bila nikdar. Z obraza jej je od dne do dne bolj ginila cvetoča, zdravje in mladost oznanujoča barva, žalost je bila razlita po njenem obličji.

Mati je poznala črva, ki jo gloje, in v srce se jej je smililo dete. S to in óno malo rečjo jo je izkušala razveseliti, molila za-njo in jokala se, kedar je bila sama. Časi se jej je mož zdel preoster, a časi bi bila ženica vso bolečino, ki se je iz hčere v njeno materino srce stakala, izlila v jezo do — Štefana, ki je bil po njenih mislih edín kriv, da ni bilo v njenej hiši — ne mirú, mirú, praznote, tišine je bilo še preveč — tistega veselo-pokojnega stanja, ki je kraljevalo doslej vedno na Smrekarjevem domu.

Neko nedeljo po poludne, ko so bili šli vsi v cerkev k nauku, in Smrekarica sama doma pri oknu sedela ter bukve vseh svetnikov in svetnic v roci držala, videla je Štefana mimo okna iti. Hitro ga pokliče v hišo.

Ko je pred njo stal, začne ga žena oštevati in zmerjati, da more biti tako hudoben ter brez pameti in premisleka zdražbo delati v družini, pa nevednemu dekletu, ki ga ne more nikdar dobiti v zakon, z nepremišljeno ljubeznijo srce težiti.

Dokler se mati Smrekarica huduje, ne odgovarja Štefan ničesa. Sedi na klopi, in z eno, v ogel mize vprto roko glavó podslanja. Ko se žena umiri, spregovori on:

„Res je, mati, nepremišljena je ta ljubezen. Jaz nisem mislil, kaj bo iz tega, niti da bi kaj bilo, niti kaj bi utegnilo biti, nego . . .“

„Iz glave si jo moraš izbiti, pa je. On je rekel, da te ustrelí, če boš hodil še za njó.“

„To me ne straši, mati; meni bi ne bila velika izguba, če me zdaj ustrelí ta ali ta. Tudi mi ne more nihče na svetu ukazati, da bi si jo iz glave izbil. Pozabiti je ne bom mogel, dokler bom živ. Tega vendar ne rečem, da se ne bi s poti umeknil, daleč proč; a ne zaradi očeta in svetá, temuč njej na ljubav. Vi ne veste in nihče ne ve, kaj sem trpel te dni, ko sem slišal, da jej je hudo, in da sem jaz kriv tega.“

Smrekarica je videla, da je Štefan težko solzo v očesu zatiral. To jo je precěj omečilo in dejala je:

„Saj jaz ti ne rečem nič. Znam te, da si priden fant. Bog ve, kako bi bilo, ako bi šlo pri našej hiši po moje. Ali to sam vidiš, da k nam ne moreš priti, saj znaš našega očeta. Jaz le ne vem, kako si mogel tako neumen biti, da si mu celó sam kaj tacega pripovedoval ter vprašal ga, kar bi ti bila jaz bolj z lepa povedala! Glej, koliko sitnosti in nesreče bi se bilo odvrnilo: — Iz glave si pa lahko vse izbiješ, ako hočeš. Na svetu

človek vse pozabi, samo greha ne lahko. Le pameten bodi in sosedje bomo, prijatelji med seboj zmerom, kakor do zdaj.“

„Zmerom. Do denes mi niste žal besede rekli. Bolelo me je poprej, ko ste mi toliko hudega očitali, a zdaj sem vesel, ker vidim, da ste dobri. — Jaz ne morem in si ne upam misliti, kako se mi ta reč izteče . . .“

„Tako se izteče, kakor se mora.“

„Časi sem želel, da bi tega vašega bogastva ne bilo nič, časi sem dejal, da bi se Fránica le drugam ne možila, naj jo jaz dobim ali ne, časi pa me popade, da menim: ni mogoče in ne sme biti, da bi jo kateri drug dobil. Tako mi vre po glavi, vem kaj hočem in ne vem.“

„To ni prav; vsega tega ne treba misliti! Kako drugo si izberi, saj jih je dosti, ki te rade in lahko vzemó.“ „Ljudje govore“ — reče Štefan dalje — „da jaz vaše Fránice iščem samo zaradi denarja, ki ga bo imela. To je res, denar je lepa reč na svetu, jaz bi se ga ne branil, kakor se ga noben človek ne brani; ali smem povedati vam, mati, in vsem ljudem, če tudi neče nihče verjeti, jaz bi vašo Fránico vzel, ako bi jej tudi moral kupiti vse, v kar se pred poroko obleče.“

„Le po umu delaj ter ne sezaj tjekaj, od koder ne dosežeš ničesa. — Zdaj pojdi, ljudjé bodo iz cerkve šli; nečem da bi kdo vedel, da sem govorila s teboj.“

XVIII.

„Ko máterino upanje, da bo s časom hči zopet vesela in živahna, od dne do dne se ni hotelo izpolniti, jame žene skrbeti, da ne bi deklica izbolela. Vse prijazno prigovarjanje ni pomagalo. Razodene tedaj možu svoje skrbi.

„Le počakaj, zdravilo se že napravlja. Jaz vidim in vem, kaj manjka dekletu, zato sem že skrbel, da bo naglo konec vsem njenim težavam“, reče Smrekar.

„Kaj misliš?“ vpraša žena.

„Moža jej dobiti. Vse je navedêno. V nedeljo pridejo snubit, hitro udarimo v roke in vse bo de pri kraji.“

„Za križ božji! ne, le zdaj ne!“ preplaši se mati.

„Zdaj, baš zdaj!“

„Bog pomagaj! Ti si časi kakor voda! Ne da bi premislil in počakal, rineš svojeglavno dalje in se ne daš . . .“

„Nu, kaj bi pa rada? Kaj? ti ki si modrejša od mene!“ vpraša Smrekar malo razdražen.

„Dekle naj malo pozabi, kar je bilo, potlej . . .“

„To že pozabi. Jaz sem s Pogreznikom govoril, obljubil sem, besede ne snem, če se vsi na glavo postavite. Tako je!“

Žena previdi, da so vsi ugovori bob ob steno metan in obmolkne. Ali skrbi se ne more od-

tresti, da bi se utegnila ta prenegla ženitev čudno raziti.

V nedeljo po polu dne pridejo trije možje v plaščih, znamenje, da so snubači, in sedejo pri Smrekarjevih okrog mize. Bil je Pogreznikov Peter, njegov oče in strijc. Domačin jim prinese vina, kruha in suhega mesa na mizo, ter govori nekaj navadnih reči o lepem vremenu itd. ž njimi. Videč, da se Fránica ne pokaže v hišo, stopi ven.

Mati je bila v kuhinji, a deklica je stala na pragu. Na kamenén pokončnik naslonjena je zrla na videz brez vseh misli preko polja.

„Gostje so v hiši, dekcle!“ reče oče. — „Ni spodobno, da tukaj stojiš. Pridi notri. Ali se hočeš morda malo čedneje obleči? Pojdi gori v svojo kamro, in naglo naredi. Ali boš?“

Oče je govoril prijazno in nekako mehko, hči se ni mogla ustavljati, pokimala je in šla gori po stopnicah.

Prišedši v sobico počasi odpre predél svitlo olikane omare. Oblek je bilo tu na izbiranje, dražih in prostejših, za vélike in male praznike. Časi jih je bila vesela, a denes je oko mrtvo o vsej tej lepoti; ne izbira, niti ne vé, kaj hoče. Pusti omaro odprto in sede na stol. Kakor trudna položi križem roki na koleni ter gleda v steno, kjer visi podoba žalostne matere božje.

Gori po stopnicah se zaslišijo trdi koraki, — oče v sobico stopi. Fránica vstane. Približa se jej ter jo prime za roko.

„Saj veš, Fránicka“, začne Smrekar, „da te nisem še nikdar nápak učil, nikdar ti še ne ukazal ničesa, kar bi ne bilo prav. Vselej si rada slušala, slušaj me še denes. Glej, midva z materjo te rada imava, rajši nego vse drugo na svetu, in storila sva ti, kar si želela, pa ti bova še. Ali naju imaš tudi ti toliko rada, da nama denes veselje storiš?“

Tako Smrekar še nikdar ni s svojo hčerjo govoril. Kaj znači: rad imeti, ljubiti, to je menda mož pač v srci imel, a na jeziku tega ni nosil. Ta novi glas je hčer čudno genil. Prvič, kar je bila odrastla, oklenila se je zdaj očetovega vratú, in položivši mu glavo na prsi začela jokati. Oče Smrekar jo je tako nerodno za ramo prijel, da se baš ni védelo, ali jo hoče na lahko odriniti od sebe ali k sebi pritisniti.

„Nu, kaj to? Čemú to? Jokati ne trebé! Sile ti ni in ti ne bo, če bog hoče. Pogreznikov Peter je zdolaj, ženit se je prišel k tebi, kakor veš. Jaz sem te obljubil, ker sem vedel, da me rada slušaš. Obriši solze pa doli pridi in vesela bodi. Saj potrdiš, kar sem jaz obljubil?“

Deklica ne odgovori ničesa.

„Ne bodi neumna ter ne jokaj. Mati je tudi jokala, ko smo šli k poroki; pa je vprašaj, če se jej je kedaj hudo godilo? Človek ne sme biti tako mehak. Pametna bodi in poslušaj nas, ki smo stari ter vemo, kaj je prav. Silim te baš ne, v mesnico te ne vlečem; a tega menda ne storiš, da

bi tvoj oče na sramoti ostal in besedo oporekel! — Dovolj čedno si opravljena, niti se ne trebé preoblačiti. Le takoj pridi doli. Stori mi po volji in verjemi, da se ne boš nikoli kesala. Ustavljati se ne smeš.“

Oče se obrne in duri za seboj na pol odprte pusti.

Kmalu za njim s tiho stopinjo pride mati. Žena ima resen obraz, pa hčeri se zdi, da je po nagubánem lici pod očmi sled solz.

„Kaj si res taka, da ne pojdeš v hišo? Saj ne greš v pekel! Bodi z ljudmi, govori ž njimi, ker oče tako hoče, reci že kar hočeš!“ nagovarja mati.

„Precej grem“ odgovori hči.

„Ta-le rdeča ruta ti dobro pristoji. Deni jo za vrat.“ Dekle mater molčé sluša ter se opravi vse po njenem nasvetu. Potlej gre ž njo vred po stopnicah doli in v hišo.

„Fránica pojdi pit“, pokliče ženin Pogreznikov Peter, in jej molí kupo. Deklica prime kozarec in pomoči ustna, ter odstavi svojemu namenjenemu ženinu.

„Bolj ga potegni, bolj —“ reče Petrov strijc, „saj nima kosti! Vino ti dá bolj rdeče lice in veselo srce. Pa semkaj k Petru sedi, da rečemo katero modro ali pa dve.“

Dekle sede k Petru ter začne na videz vesel pogovor ž njim, vtikaje se tudi v pomenke, ktere sta starejša moža imela z očetom.

Po dolzih ovinkih so prišli do ženitve. Ko so se možje na kratko razgovorili, reče strije Fránici:

„Ni potoka brez vodé, ni poroke brez žené; a kaj naša lepa nevesta poreče? Ali prikima?“

Zdaj je bilo čas odgovoriti. Njene oči se srečajo z ostrim očetovim pogledom, beseda, ki bi bila imela ženinu vse namere podreti, ostane jej v grlu.

„To sva se že midva zmenila. Pridni otroci vse potrde, kar očetje ukrenó,“ odgovori Smrekar za svojo hčer.

Potem so se jeli meniti, kedaj se bo ženitovanjsko pismo delalo, in druge potrebne reči. Fránica je nekaj časa moléé sedela, a potem naglo vstala in odšla. Oče Smrekar je nevoljen pogledal za njó, in da bi jo pred gostmi in snubači opravičil zaradi čudnega obnašanja, reče: „deklè je zdaj nekoliko dni slabega zdravja.“

XIX.

Kake tri dni pozneje mati Smrekarica jokaje reče možu: „moj bog, ti si kakor voda! Vse ob enem bi rad. Boš videl, da se to srečno ne izteče. Fránica zdaj že nič ne govori.“

„E kaj, pa bo že spet govorila, že; nič se ne boj, saj je ženska in materina hči. Prav je,

da zdaj menj govori. Kedar jej začno zobje izpadati, potlej bo klepetala po noči in po dnevi, kakor vse ve bábnice.“

„Kako se moreš šaliti s tem! Mene tako srce boli in vest mi očita, da bo ta zakon vendar prisiljen. Ti si jo prisilil.“

„Kaj nisi tudi ti privolila?“
„Jaz nikoli ne. Samo zaradi tebe in tvoje trmoglavosti jej prigovarjam. Pa jej ne mislim nič več; jaz ne morem videti, kaj trpi.“

„Nič ne bo hudega, nič. Jaz vem, da je tako vse prav. Ko bi bilo po tvoje, ne bil bi nobene reči začel. Kar sem se še kdaj večjega polótil, vselej si mi iz početka branila, potlej ko si videla, da se je dobro izšlo, potlej si molčala. Bog je že vedel, zakaj ni babam hlač dal: srčnosti nimate nobene, vsako reč se bojite prijeti. Le molči! Jutri pojdemo pismo delat.“

Drugo jutro sta bila dva konja v najlepši voz vprežena, in Smrekarjev brat je bil prišel v pražnjej obleki, da bi za moža in za pričo pomagal pri biležniku pogodbe v ženitovanjsko pismo postavljati.

Ob tej poslednjej uri se je Fránica jela očetu ustavljati. Ni je bilo z lepa pripraviti, da bi se oblekla in šla z očetom v pisarnico.

A zdaj se oče razsrdi in reče: „moraš! Ljudi ne bomo za nos vodili. Ne vprašam te, če hočeš ali nečeš. Jaz bom videl, če boš slušala ali ne! Pokažem ti, kaj je pokorščina!“

Mati Smrekarica se je zbalala te močeve jeze, hitro prišla hčer, kakor v svojo zaslombo, pod pázuho in dejala: „saj bo, saj pojde!“

Po mnogih materinih prošnjah se je Fránica naposled oblekla ter k očetu in strijcu sedla na voz.

V pisarnici pri biležniku so možje ugibali, koliko in kako bi si ženin in nevesta imovino zaženila, kako bi otroci iz tega zakona nasledovali, in česar je še treba. Fráničin strije je večkrat neveste vprašal: „ali ti je tako po volji?“ A ona je bila nekako mrtva; poslušala je, kaj govore in kaj zapisujejo, pa slišala ni nobene reči do dobrega. „Naredite, kakor hočete!“ to je bilo vse, kar je bilo izpraviti iz nje ves čas.

Ko je bilo pisanje in pogajanje dokončano, trebé jo je bilo zopet siliti, da je podpisala. Tako dolgo ni hotela prijeti za pero, dokler je ni oče skrivaj pomenljivo sunil in pogledal z ostrim očesom.

Ubogi Pogreznikov Peter, ki se je pogumno podkrižal na ženitovanjsko pismo, bil je že po navadi malo neroden v vedénji in v govoru; ali denes, ko se mu je največja želja jela izpolnjevati, težilo mu je še nekaj posebnega jezika in srca, ko je videl svojo nevesto tako brez vsega veselja, pobito, kakor bi je vse nič ne brigalo. Želel si je siromak, da bi bil namestu v ženitovanji rajši doma za pečjo, ali da bi vsaj to pusto pripravljanje in pomenkovanje že minilo.

XX.

Fránica in Peter sta bila v cerkvi že dvakrat oklicana in ženitovanje se je bližalo.

Tedaj je Smrekar posebno gledal, da ni Fránica šla nikamor, kjer bi bila mogla s Štefanom govoriti. Tudi je bil mož zadovoljen, ker je videl, da si Štefan ne prizadeva k hiši priti, da se še celó umiče. Menda je sam razvidel svojo nespamet, tako je mislil Smrekar.

Fránica se o svojej ženitvi ni zmenila z nikomur. Če je kdo kaj izpraševal o tej stvari, šla je najrajša takoj od njega. Deklam in drugim je o prvi opombi jezno ukazala, naj molčé.

Bilo je precèj mrzlo megleno jutro, ko je Fránica z dvema deklama na studenci prala. Dokončavši delo dene kebel na glavo, pusti dekli še pri perilih ter ide proti dómu.

Pot od studenca do doma je držal skozi majheno hosto mladih gabrov.

Bodi-si, da se je bala pasti na pomrzlem uglajenem poti, ali da je bila vá-se vtopljena, gledala je préd-se v tla in stopala zeló počasno.

Naglo jo nekdo za komolec prime. Kakor lehka groza jo prešine, ter hitro z eno roko poprime kebel, da ne bi z glave padel, in ozrši se vidi Štefana pred seboj.

„Kaj niti soseda nisva več, da greš tako mimo mene, kakor bi bil iz devete dežele in bi se ne bila še nikdar videla?“

To Štefanovo vprašanje je bilo govoreno z nekim tožnim pa vendar ostrim, očitajočim glasom. Deklica menda ne vé kaj odgovoriti, a obrne se v trenotku, kar žila dvakrat tréne, pogleda solznim očesom mladeniča in reče:

„Saj veš“

„Vse vem, da bo svatovanje. Vsaj povabila me boš, ne? Ali pa sam pridem, sam. Enkrat zapleševa tako, da bo vse gledalo, tako kakor se ó tistej Rezki bere in o povodnjem moži. Kaj ne?“

Ta misel je bila mladeniču menda zadnje veselje, kajti z ognjenimi očmi se pripogne k njej, da bi jej videl v lice.

„In ko bova odplesala,“ pravi dalje ter oko mu zatemní, „potem nazadnje zaučemo na vasi, saj je svet širok in dolg: — Glej! (o teh besedah stisne Fránci roko, da jo zabolí) to še ni najhuje, da te jaz ne dobodem. Jaz mislim, da bi bil vesel, ko bi le vsak drugi dan mogel govoriti s teboj. A tega pa ne bom mogel videti, — vem da je greh, pa jaz si ne morem pomagati — da te bo drug imel.“

„Ne bo me imel, on ne, drug ne,“

„Kaj? kaj?“

A hitro Štefanu veselo upanje, ki se mu je po tem dekličinem odgovoru zasvetilo, izpodrine druga temna misel, in pozábeljši sam sebe s strahom pravi:

„Ne, ne! — Povedi, kaj ti je na mislih? Menda vendar ne“

Pevajoč ženski glas se začuje zelo blizu izmed grmovja, in preplašena izpuli Fránica Štefanu roko iz roke.

„Beži, da naju ne bi videli! Morda bova še govorila,“ reče dekle.

XXI.

Priprave za svatovščino pri Smrekarjevem Antonu so bile končane. Fránica je hodila ves čas tiho, nekako za vse neobčutljiva, okrog hiše, kakor bi se vse, kar se dela, pripravlja, govori in godí, nje ni najmenj ne dostajalo. Ljudje so med seboj z glavo zmajevali, oče je dejal, da se je hči udala, da bo zopet kmalu vesela, mati pak se je spominjala, da je bilo tudi njej pred poroko grozno težko pri srci in se je vendar pozneje vse na dobro obrnilo, in tako se je starka tolažila, če tudi se jej je hči v srce smilila in je prav pogosto jezično govorila s hčerjo o tej in onej stvari, da bi jo na druge misli obrnila.

In prišel je naposled določeni dan. Bil je malo oblačen, žalosten jesenski dan. Solnce se je sicer videlo na prepreženem obnebjí, ali žarki niso bili tisti, kakor o zorênji rumene pšenice. Hladna burja je brila čez vaše vrte in poslednje hruške z drevja tresla; drdraje je hréščal majhen klepetec na najvišjej jablani Smrekarjevega vrta, počasneje

in z debelim basom pak mu je pritrkaval večji klepetec na lesniki pred Brašnarjevo hišo.

Pa Štefan ta dan ni klepetcev poslušal, ni delal, — da niti ni hotel gledat iti svatov, ki so se pred Smrekarjevo vežo zbirali in vozove zasedali, da se k farnej cerkvi odpeljó k poroki.

Pipo, iz ktere je kadil, vrže na tla, prekorači vrt, podere plot in gre dalje ven iz vasi. Kam gre, sam ne vé.

Nad vasjo je bila hosta. Borovje in raznovrstno pritlikavo grmičje je tam rastlo. Resa je bila pokošena, tla gladka, in Štefan, ki je preko hoste koračil, z rokama na hrbtu in pogledom v tla obrnjenim, gotovo ni gledal, kje bi se za steljo kosilo ali grabilo.

Leže črež nekaj hodá na tla, in dene komolca za vzglavje. Zre v nebo, enkrat poškrtnje z zobmi, trikrat se prevali in popravi, a naposled spozna, da ležišče in leža ni prida, ter skoči po konci.

„Kaj delaš Štefan? I ka ne greš svatovat?“ vpraša ga stara nagubána ženica, ki je imela s trto povezano butaro suhih drv na glavi.

Štefan jej ne odgovori ničesa. Ali kakor stisne pesti in kakor starko pogleda, bilo je videti, da bi jo najrajši zadušil, zadavil za vselej.

A vendar mu starka nikdar ni bila nič žalega storila. Ženica se ga menda zboji, kajti hitro za grm zavije in odide.

Štefan se nasloni na staro brezo in gleda za

babo. Kmalu je ni bilo videti ni slišati. Začul pak se je od daleč z doline mili glas zvona farne cerkve. Mežnar vabi k sveti maši, po sveti maši bode poroka Smrekarjeve Fránice.

XXII.

Okoli farne cerkve je pokopališče. Po grobéh zelena trava raste in naznanja, da je v malej fari samo malo mrličev. Redki leseni križi spominjajo pozabljivosti tega sveta, ali morda, da tukajšnji ljudje stavljajo svojim dragim mrtvecem spominke samo v srci, ne na grobéh.

Pred cerkvenimi vrati tik vhoda na pokopališče steza stara že črvojednasta lipa svoje veje, kar jih ni poslednjo pomlad žalostno usehnilo, ter jih mežnar ni oklestil. Pod lipo stojé svatje in čakajo duhovnega pastirja, čestitljivega sivca, ki je pol fare krstil in poročil ter poznal starost in mladost svoje črede vse vpreko.

„Že gredó!“ reče eden svatov, ki se je črez zid stezal.

„Fajmošter? Prav je,“ odgovori ženinov oče.

Fránica je bila davi s svojo tovarišico še precèj zgovorna, da si v lice bledejša nego kedaj.

Ko vidi fajmoštra po kamenénih stopnicah proti pokopališču stopati, zardí se, zažari se jej oko in obrne se v stran.

„Kam greš?“ vprašata dve ženi.

„Hitro pridi, da te ne bodo čakali,“ reče druga.

Fránica izgine za cerkvijo. Vsi menijo, da je za trenotek odšla, pa da se povrne in obstopijo fajmoštra, kateri nekaj besedi s svati pregovori in potem odide v cerkev, da bi se za maševanje pripravil.

Trenotek mine, mine drugi, Fránice ni bilo nazaj.

Dve ženi, sorodnici Smrekarjevim, gresta za cerkev za njo, priganjat jo, naj hitro pride. Tam je drugi, stranski izhod iz pokopališča. Vseh treh ni bilo nazaj.

Ministrant požvenketá, orgle zapojó, maša se ima začeti, neveste ni, žen ni! — „Kaj je to?“ reče tovarišica, in še ona hoče pogledati, kaj opravljajo tako dolgo za cerkvijo.

V tem hipu prideta oni dve nazaj.

„Nikoli nikjer je ni!“ rečeta preplašeni in prestrašeni obe z enim glasom.

„Jezus! kaj je?“ vzkliknejo vse ženske.

Fráničine matere ni bilo onda. Ostala je bila doma in pripravljala za svatovščino, ter jokala, menda sama ni vedela zakaj.

Oče Smrekar je bil tam. Prebledel je, ko je slišal, da hčere ni, ustni stisnil, klobuk na oči pomeknil, in šel — iskat. Šli so malo ne vsi, ogledali povsod, klicali, in ljudje, ki so se bili na pokopališči in v cerkvi zbrali, da bi pri poroki zijali,

prišli so tudi, ter pomagali iskat daleč okrog in blizu, nekteri to in óno pristavljáje.

Maša se je brala, a svatje so bili vsi zunaj, tudi drugih ljudi nihče ni mislil, da bi molit šel; da še iz cerkve so vreli. Naposled je samo nekaj gluhih starih bab ostalo.

Neveste ni bilo nikoli nikjer najti ni doklicati. „Domu je šla, domu!“ Tako so ljudje obsodili, in tako je tudi oče Smrekar verjel.

Mož ni nobenega človeka pogledal. Sram ga je bilo in jeza ga je trla, da so ga barve spremétale. V krčmi, kjer so bili vozove pustili, naglo je napregel in sam se v diru domu peljal. Kako bi hčer kaznoval, kako bi jo tepel, tega niti misliti ni mogel, vse je vrelo v njem.

Drugi svatje so nekaj časa zmajevali, sešli se potem v krčmi, napili se, kleli, smijali se in šale zbijali, da take poroke še niso nikoli dočakali.

Celó Pogreznikov Peter se je napil in naposled vesel bil, da je s svojo staro teto plesal ter s petama ob tla tolkel.

XXIII.

Doma Smrekar hčere ne najde. Misli si, predno solnce zajde, sama pride, in kaj potem! Kako bi bilo oprati to sramoto! Pol imenja, vse

imenje! pa te sramote ne, tega ne, o čemer bodo treh făr ljudje več let govorili.

Mati Smrekarica je okoli hiše letala in jokala na ves glas, ko je to šlišala. Mislila si je, da hčere ne bode nikdar več videla, bala se je, da si je morebiti sama kaj žalega storila, da je pobegnila, bog vé kam, in vse sosede, ki so se zgrinjále, niso je mogle utolažiti.

„K rodbi je kam šla!“ tako so se žene naposled pogovarjale, ko je nikakor ni bilo domu. Smrekarici se je to verjetno zdelo, in potolažila se je mali. Kjer je koli vedela za kako sorodno in znano hišo v obližji in daljavi, povsod je razposlala ljudi, enega tje, enega sem, da bi pozvedel, ali je Fránica tam. Vsacega je dobro plačala, vsacega je za boga prosila, naj leti, naj brž pridirja nazaj.

Iz bližnjih krajev je kmalu od vseh strani prišlo poročilo, da je ni nikjer. Neki star mož jo je videl pol ure od cerkve; potem ni živ človek več povedal, da bi jo bil videl.

Nazadnje so se vrnili vsi posli, nekteri že po noči, nobeden pa ni prinesel glasú, kakoršen bi bil ustregel.

Smrekarjeva hiša je bila dva dni kraj nesreče in žalosti. Kaj je pomagalo bogastvo, kaj denar! Edinega otroka ni bilo.

Smrekar je bil prvi dan ves divji in jezen zaradi sramote, ktero mu je hči pred svetom naredila, ker je za trdno mislil, da se je samo kam odtegnila, pa da zopet pride, potem je bil

tih, klaveren, ni govoril, ni kadil iz pipe, ni jedel. Na obličji se mu je bralo, da trpi on toliko, kolikor mati, če tudi ne joka.

Štefan, ki se je ljudem odtezal, zvedel je še le drugi dan, kaj se je zgodilo. Poskočil je, in prvi čut je bilo veselje, radost. Saj je bil ta dogodek dokaz zanj! Druga misel pak je bila: če je treba svet preobrniti in krvavo morje preplavati, najti jo moram, govoriti moram ž njo! Da bi morda več živa ne bila, kakor so nekteri drugi ugibali, to mu ni precej prišlo na misel, a vendar pozneje, in ta misel mu je bila strašnejša od sladkosti vsega veselja, kar ga je kedaj užil.

XXIV.

Dva dni je tako minilo.

Tretji dan zjutraj je prišla v Smrekarjevo hišo stara žena, prekupčeválka s kúretino, ki je iz mesta prinesla veselo, preveselo novico, da je Fránica v mestu pri tistej ženici, pri kateri je nekdej stanovala v svojih otročjih letih, ko je v šolo hodila.

In takoj za njo je prišel Štefan Smrekarjejev materi skrivaj povedat, da je dosti sveta obhodil, da je naposled zvedel in našel, kje je Fránica; da jej ni nič hudega; da bi v mestu bil rad govoril ž njo, samo upal si ni od kraja, in potem ko

je hotel, ni mu k njej priti dovolila žena, pri kateri je.

Ta vest je bila Smrekarici na veliko tolažbo.

A čudno je bilo vsem ljudém, kako je Smrekarjev Anton govoril od tega trenutka, kar je zvedel, da je hči v mestu. Poprej je bil dva dni ves žalosten, potrť in pobit; ni govoril z nikomre, ni tolažil, ni grajal plakajoče in obupne matere, ter sploh se je kazalo, da on ne more biti neobčutljiv oče.

Zdaj se vsa stvar hitro spremeni. Smrekarjev Anton je zopet stari Smrekarjev Anton, prejšnji oče svoje hčere, ko za trdno zve, da je Fránica v mestu pri ženi, pri kateri je stanovala, ko je bila v mestnej šoli. Poprej dva dni mrtvo oko zopet oživí; poprej tihi mož zopet po stari navadi in še odločneje ter jezneje začne ukazovati in prepovedovati služabnikom in domačim. Kakor je dozdej rad na enem mestu mirno sedel in premišljal ter se samo z notranjega nemira zdaj pa zdaj genil in hodil časi tje, kamor ni bilo treba, časi sem brez namena, tako zdaj samosvestno stopa in ukazuje, — huduje se na vse, ter ženo osorno kara, če jo vidi jokati.

Smrekar in Smrekarica sta sama v izbi.

„Pojdi pó-njo!“ reče mati.

Smrekar, kateri kakor po navadi, samo jezneje, za mizo sedí ter zopet vleče iz svoje navadne srebrnokovane pipe, nekaj časa molči, a potem odgovorí:

„Jaz ne!“

„Če oče ne pojde, kakov ljudski tudi ne pojde!“ odgovori mati jezno.

„Sama je zamešala, sama naj zajema!“

„To ni beseda, kakoršno božja zapoved očeta uči!“ reče mati.

„Kaj? Božja zapoved?“ — huduje se oče. —

„Baba, veš katera je četrta? Kaj je bilo meni tega treba? Zdaj bom v nedeljo od maše šel, pa bodo ljudje za menoj kazali. Pšenico bom meril, pa me bodo z nagajivostjo vprašali: zakaj je tvoje dekle od oltarja zbežalo? Ako bodem polič vina pil jaz pri eni mizi, pri drugi mizi bodo mežkali in dejali: to je tist, ki mu je hči izpred poroke ubežala! In če se stari možje na cesti doidejo, rekli bodo v pogovoru: eno dete je imel, pa še to ga je na smeh spravilo ter ga jezikom dalo; on mora velik tepec biti. — Veš, babnica, kaj je to? Vraga veš! Jaz ti povem, da dokler bodem živ in bode moj mazinec gibal, hočem biti gospodar v hiši! Kdo jo je silil k poroki? Nihče! Zakaj mi poslednjo uro to stori, da me vsak berač in vsak málhar gleda in se mi smeje, ter me je sram med ljudi iti? Pa bi šel zdaj pónjo? A potlej, kaj še potlej?“

„Ti si oče“

„Kaj oče, oče, oče! — Jaz sem bil! Ona naj bi bila hči. Zakaj ne sluša? Zakaj ne dela, kakor božja zapoved uči? Če je to storila, da je od mene pobegnula, zakaj bi jaz za njó hodil? Ona dobro

vé, kje je moja hiša; ona jo je pustila, ona naj je išče. Jaz sem oče bil, bil zmerom; a ona ta dan ni bila hči. Nikdar in nikamor je ne grem iskat!“

Te besede je Smrekar jezno in kričé govoril. Mati je dozdej pogovarjala samo tiho in jokaje; a na te poslednje besede svojega moža se postavi po konci, kakor še nikdar, kar sta v zakonu, in v najsvetejšej jezi reče:

„Ti nimaš človeškega srca! Tebi se tvoj otrok ne smili, kdo se ti bode smilil? Ti imaš kamen pod prsmi. Ti si trda lesena klada in mrzel, kakor led po zimi. Bođi, kjer si in kar si, in sram te bodi vseh ljudi, ker si dejal, da te jih je sram! Jaz grem pó-njo, ker ti nečeš po njo iti, ter je nečeš za svojo hčer imeti!“

„Pojdi, saj veš kam nazaj!“ odgovori mirno Smrekar.

To pa mater v njeni ljubezni k hčeri še huje razjezi.

„Če nikoli več ne bodem videla praga, ktereга prestopaš ti neusmiljena zver, ki svojega rojenega otroka nečeš poznati“

„Pojdi naglo, pojdi!“ odgovori oče precèj mirno.

„Grem!“

Rekši vstane žena in zaloputne vrata za seboj.

XXV.

Mati Smrekarica je bila oblekla praznjo obleko, in ne pregovorivši z nobenim človekom v hiši odšla peš, da bi poiskala in videla hčerko.

Njen mož je sam sedel v hiši pri oknu na mizo naslonjen. Gledal je za njo, dokler se je za vrtom skrila. Jezilo ga je menda, ker se ni čisto nič ozrla, kajti dvakrat je počasno na čelo del široko roko in jo črez oči doli do brade potegnil, kakor bi hotel izbrisati vse, kar mu je po glavi rojilo.

Naposled se z obema komolcema v mizo podpre, ogleduje muhe, ki po mizi plešejo, in počasno pipo natlači, potem tabak nažge in kacih pet krat iz ust puhne cele megle dima proti svetemu Boštjanu, ki je na steklo napisan na steni visel na pol nag in poln puščic. Pa v pipi denes kmalu ni hotelo goreti, zato jo položi od sebe.

Nobenega dela nima v mislih, pa vendar v hiši ne more biti; ide torej ven, a kmalu pride zopet v hišo nazaj. Hlapec ga pride nekaj o delu vprašat, pa ne zve ni belega ni črnega, temuč ozmerjan mora oditi.

Tako mine dan. V mraku se Anton opravi in v naglici napreže najhitrejšo kobilu. Nihče izmed poslov si ga ne upa vprašati, kam je namenjen, niti sam nikomur nič ne pové.

Zvečer je bila služabna družina sama pri večerji, nobenega domačega ni bilo pod streho, in o nobenem se ni določno vedelo, kje je. Kar hiša stoji, kaj tacega ni bilo! Sicer je prigovor, da kader ni mačke doma, imajo miši ples, pa tu se ni uresničil. Vsi posli so Fránico radi imeli, in skrb, ali jo gospodinja in gospodar pripeljata nazaj ali ne, vezala je jezike vsem, ter prav dolgočasen in žalosten večer se jim je zdel. Še le potem se je začela govornica, ko je vélika dekla, staro dekle zmršenih las, v svetej jezi na Smrekarja, srdito žlico ob mizo zagnala, rekoč, da je vse te nesreče, katero je bog v hišo poslal, kriva samo trma gospodarjeva, ki je siroto v zakon silil. Ko je stara vélika dekla začela jokati in pastirica jej pomagati, minilo je vse življenje ter ugasnena luč je kazala, da so se razšli spat.

XXVI.

Smrekar je bil že blizu mesta došel svojo ženo, ki je peš hodila, in kakor so rdeče oči kazale, med potjo jokala. Precèj prošnje mu je bilo tréba, predno je jezno ženo k sebi na voz spravil; potem je kobilu pognal, in bila sta kmalu v mestu.

Mati ide sama k znanej ženi, kjer je Fránica nekdam, še mlado dekle, učeč se stanovala, ter jo najde bolno v postelji. Mater je v prvem hipu

utolažilo in razveselilo že samo to, ker je videla svojo hčer, ktere, kakor se jej je zdelo, že tako dolgo ni videla, zarad ktere je toliko bridke skrbi pretrpela. Mislila je, da je samo malo bolehná, da bode precej spet dobro ter da pojde ž njo in z očetom domú. Materina ljubezen se je pokazala v tem, da je ženica k hčerini postelji séla in deklico, za vročo roko jo držeč, s solznimi očmi začela karati, ker je s tem ravnanjem napravila toliko bolečine in skrbi. A ko je hčeri pogledala v obraz in videla, da je mlado lice v teh kratkih dnevih upadlo; ko je solzo ugledala v dekličinem očesu in njen čuden, proseč pogled brez odgovora; ko jej je roko na čelo položila in čutila, da je žaréče: bila je zopet sama mati, in prišla jo je druga velika skrb, kakoršno more mati imeti pred posteljo zeló bolnega edinega otroka.

Zunaj je slišala stopinje svojega moža, in gospodinja v hiši jej tudi pové, da gre Smrekar. Hitro gre ven in ustavi moža med vrati.

„Jezus, sveti Kozma in Damijan, da ne bi umrla!“ reče možu.

Smrekarju se nagubáno lice, spremenení in strahóma vpraša:

„Kdo? Fránica?“

Ne čakáje odgovora, odpre Smrekar duri in stopi v sobo pred hčer. Pozabljena je bila vsa pridiga, ktero si je vso pot izmišljjal, da jo bo deklici govoril.

XXVII.

Oče in mati sta ostala v mestu. Hčerina bolezen je bila vedno hujša. Zdravnik je dejal, da je jako nevarna vročinska bolezen. Po treh dneh ni deklica poznala ni očeta ni matere. Bledla je in govorila mnogo o svatovščini ter mnogo drugzega. Štefanovo ime je bilo vedno vpleteno v te nevezane samogovore. Mati je bdéla noč in dan pri postelji z dvema drugima ženama, in imele so mnogo truda, da jim bolnica ne bi s postelje ušla. Smrekar je hodil vedno gledat, vendar dolgo ni mogel pri bolnej hčeri ostajati. Spal ni, niti jedel niti pil niti govoril.

Vest mu je rekla: s trmoglavostjo si sam kriv, da ti otrok umíra.

Zdravnik mu pové, da se nocoj razloči na smrt ali na bolje. Tisoč goldinarjev, dve tisoči, pol imovíne, vse je zdravniku obetal, če dá hčeri tako zdravilo, da se na bolje obrne. A zdravnik je dejal, da je zdravje v božjih rokah in v bolj ali menj trdnej naturi; da hoče vse, kar je mogoče, storiti, a da še ni gotovo, da bi se obrnilo na dobro. Deklica je morebiti v zadnjem času mnogo duševno trpela, k temu je utegnilo priti prehlajenje, in tréba se je vsemu pripraviti.

Tedaj je izgubljena!

Smrekar séde na klop v veži, kjer je z zdravnikom govoril, in sedí kakor okamenèl, — ne gane pol ure, celo uro.

Njegova žena pride iz sobe. Sveti se jej nekaj upanja z obličja, ter nekako pogumno reče možu:

„Pojdi, greva!“

On je ne vpraša, kam, vstane in gre za njó. Tiho koračita po ulicah. Veselo je vse šumelo sem ter tje, ropotali vozovi, ljudje se smijali in razgovarjali, zá-nja se ni zmenil nihče, in če je po drugej strani mimo šel kak človek, ki je trgovca Smrekarja poznal od trgovstva, mislil si je: ta je srečen, ta ima!

Ko prideta do cerkve, Smrekarica zavije proti vratom, in mož gre za njo.

V cerkvi ni bilo popoldne žive duše, samo cerkovni služabnik je na velicem oltarji popravljal sveče in cvetice.

Pokleknetá k stranskemu oltarju pred podobo matere bozje. V svojem življenji ta dva nista še tako molila! In vera je močna. Obema se srce olajša. Mati obriše solze ter se ozre kvišku k svetej podobi, a očetu od srca pade nekoliko težkega bremena, ter osornemu, hudemu Smrekarjevemu Antonu, možu krepke volje, uderó — morda prvič po dolzih dolzih tridesetih ali štiridesetih letih — solze po rjavem obrazu, padajóč na kamenéna tla.

„Meni nekaj govóri, da ne umerje“ pošepéče žena in vzdahne: „o Marija!“

Smrekar si z roko oči otrne in vstane. Takoj za njim vstane žena. Prekrižata se ter vrneta.

Sredi cerkve je stal človek. On se ni po njiju oziral, a ona ga nista videla, dokler sta tik njega prišla; potem sta še le spoznala Štefana in — obstala. Nekaj časa ni nobeden pregovoril, potlej reče Smrekar:

„Mladenič! ako te ima bog rad, tudi jaz te bom rad imel.“

Štefan morda ni precej vedel, kaj te besede pomenjajo, a zvedel je, ko je žena dostavila:

„Štefan, moli še ti, da bi ne umrla, potlej bo vse, vse, kar bo bog hotel!“

Ona odideta, Štefan obstane tam na mestu, kakor priklenen. Kaj je hotel? Namestnika smrt neče; rad bi bil deklico namestoval; in bil bi se zaletoval v nebesa, kakor Titani v starej pripovedki, bil bi prosil in silil in zahteval, njo otéti!

XXVIII.

Po polu noči je bilo. V hiši, v sobi pri tleh so bili okrog bolnice zdravnik z očetom in materjo. Nocoj se je imela bolezen odločiti, in čakali so.

Na dvorišči je bilo več vozov. Na enem je ležal precèj velik mlad človek v slami, s komolcema glavo podpiral in nemirno se metal sem ter tje. Vselej je glavo vzdignil, kader so kaka vrata zakričala ali se kaj družegá genilo.

Iz konjskega hleva, s svetilnico v roki, pride domač hlapec, máne si zaspane oči ter tava preko dvora. Prišedši do onega voza obstane, odstopi dva črevlja, in z robato kletvijo svetilnico vzdigne, da bi si posvetil, kdo tukaj leži.

„Kaj te vrag trese, kali, Štefan? Kaj mi slamo drobiš na dragoletnikovem vozu, ter se dolgopétiš po dolzem in širocem? Rajši v hlev pojdi; moja postelja je še gorka. Jaz ne bom več smel zatisniti očesa. Denes je trženj dan, pa je treba še ovsa dobiti ter napasti in napojiti óne suhe kljuge Stržénove, ki je rekel že ob štirih napreči, — da bi ga zlodej jemal! Saj groš ti prekleto izbira in izbira, predno ga človek vidi. — Spat, spat, Štefan!“

In gledáje na zvezde, reče mršavi hlapec, svetilnico povzdignivši, kakor bi si hotel po nebu posvetiti:

„Glej, gostosévcí so že za sosedovo gredó, in svete Katarine kolesa ni že več videti. Úra je dve po polu noči tako gotovo, kakor si ti pijanega Brašnarja sin, če se ne hudúješ.“

„Mirúj in pojdi!“ reče Štefan.

„Kaj pak, kaj pak! — Povedaj mi ti rajši, ka se že tako lepo poznavá od nekđaj, s kom si se domá razprl ali stepel, da se zdaj že tri dni tako tiho in na pol skriváje potéplješ tod okoli ter si kakor Pavliha, ko je mislil, da ga je medved snel?“

„To tebi ni nič mari.“

„Vidiš ga! Ka nisva prijatelja? Ka nisem pri tvojem očetu služil, ko ti še hlač nisi znal obuvati?“

V tem hipu se duri blizu velikih vrat odpro ter v vežo stopi zdraynik, gospodinja s svetilom in Smrekarjev Anton. Štefan plane z voza ter naglo pristopi bliže. Ker je v temi stal, za to ga niso od luči mogli videti. Slišal je ves pogovor in kar je slišal ter kar je Smrekarjev razjasnjeni obraz pričal, kar so doktorjeve obljube zatrjevale, vse je bilo tako veselo, da bi bil zavriskal in poskočil: bolezen se je na bolje obrnila!

XXIX.

Več črevljev debel sneg je ležal po deželi. Od petka do nedelje je nepretrgoma šel, in drevje po Smrekarjevem vrtu je bilo vse belo. Po vejah ga je viselo po pedanj na debelo, in kar je bilo šibkejšega drevja, pripogibalo se k tlam trudno in otožno pod težo. Smrekar je stal do rogovile v snegu sredi vrta, počasi iz svoje pipe kadil ter hlapcu kazal in zapovedoval, kako je z dolgim drogom sneg ogrebat, da se še več vej ne odčehne nego se jih je že. Zdaj in zdaj je za kakovih deset korakov pregazil, posebno s kake slive debelo sneženo breme odtresel, ali morda zamišljen z nogo sunil kakov odlomek s tega ali onega drevesa. Vse, kar se je odlomilo, smililo se mu je bolj

nego druge krati sto goldinarjev izgube, ker sadni vrt je tako rad imel, kakor konje ali pipo.

V hiši sta sedeli mati Smrekarica in Fránica. Poslednej se je poznala še bolezen, kajti lice ni še imelo nekdanjega rdečega cveta. Od kar se je bila iz mesta vrnila, bilo je precèj izpremembe v hiši in v vasi. Kakor solnce, če ga nam temna noč zakrije, zdi se nam drugo jutro mnogo lepše in vse drugačno, tako je bila po znanem dogodku v Smrekarjevej hiši nekako vsa druga razmera med hčerjo in roditeljema. Gotovo, da je bila vso to izpremembo naredila hčerina huda bolezen in roditeljski strah, da jo izgubita. Oče namreč nikdar, niti z najmanjšo besedico, ni v misel vzel hčerinoga pobega od poroke, ni jej ničesa očital; vedno je prijazneje in ljubeznjiveje govoril ž njo; da celó z družino se mu je bilo izgubilo precèj poprejšnje trdobe. Mati je hčer — to se vé še le po več dneh — opominjala, kaj je bilo tega vsega treba? zakaj ni bolj odkrito in na ravnost govorila ž njo, z materjo, da neče Pogreznikovega Petra? A vse to je bilo govorjeno z neko ljubeznijo, ki je hčeri prej izvabila skrivno solzo iz očesa nego odgovor z jezika.

Denes sedita obé, vsaka pri svojem oknu, hči šiváje a mati ima že več minut posel s tem, da bi konec utrgane niti na vretenu svojega kolovrata našla iz krotavíce ter ga zopet vdela v vreténsko uho. Ko se jej nazadnje posreči, poseže z roko po kolesu, da bi kolovrat zopet zavrtéla,

kar vendar gredóč pozabi, kajti skozi okno pogledavši na vrt reče hčeri:

„Glej, glej, s kom oče govori!“

Fránica pogleda tudi skozi okno, pa se hitro obrne; zardí se v lice ter upogne k šivanju. V snegu zunaj je stal Smrekar, na podrto staro jablano z nogo oprt, in govoril s sosedovim sinom Štefanom.

Mati se obrne od okna in začne presti, malo z glavo kimáje, kakor je nanašalo kolesno vrténje in pritiskavanje z nogo kolóvratne preslice nizdolu ali popuščavanje kvišku. Matka je gotovo med delom nekaj prijetnega premišljala, kajti gubánci po obrazu so se nekako gladili ter na obeh platéh ustnic so se po nekoliko rejenem obrazu delale dovoljne globélce. Hči je materino zamišljenost porabila, da je zvedávo a skrivaj dva krat pogledala skozi okno na vrt, kjer je še zmerom oče s Štefanom govoril pri podrtej jablani.

„Ali sta se že kaj pogovarjala z očetom?“ vpraša napósled mati s pomenljivim nasmehom.

Hči pogleda od dela, in vpraša po malem hipci: „kaj?“

„I saj veš kaj! Malo ven pogledi!“

Deklica ne odgovori.

„Saj meni smeš povedati! Kaj nisem tvoja mati? Glej, kako bi bilo lepo in prav, ako bi mi bila vselej vse povedala! Ni še nič rekel oče?“

„Nič ne!“ odgovori dekle na pol tiho in sramežljivo.

Mati nekaj časa prede, potem ustavi vši kolovrat in pretikáje kobilico reče:

„Vesela bodi in moli, da imaš tako pametnega očeta! Včeraj sva se menila; vse bo prav, in kakor je božja volja.“

XXX.

Pozneje tri dobra leta je bilo vse prav in kakor je bila božja volja; samo stari Brašnar ni več vina pil nego že poldrugo leto počival tam, kjer ga nihče ni več rabil za tožbe, pisma in mešetovanje.

Zopet je bil semánj dan v bližnjem trgu. Pred Smrekarjevo vežo je stal zopet voz za semenj naprežen, kakor o dogodkih, ki so v prvem poglavji te povesti pripovedovani. Razloček je bil samo ta, da je bil drug konj vprežen in da je pri vozu stal v delavnej obleki Smrekar ter se veselo smijal lepemu dvolétnemu dečku, ki ga je bil posadil na sedež, in kateri je lovil njegovo pipo in bič.

„Kam pojde ata?“ vpraša mož otroka.

Deček pokaže z ročico in zajéca po svojem jeziku:

„Peljal.“

„Kam se bo peljal?“

Deček je bil naučeno besedo že pozabil, in predno ga stari Smrekar zopet navadi izgovarjati:

„semenj,“ stopi iz veže mlad mož, v katerem hitro Štefana spoznamo. Ker je bil v praznjem oblačilu, ni ga dete poznalo prvo trenotje ter se je oklenilo Smrekarja, ko ga je Štefan hotel v naročaj vzeti. Smrekar se je glasno zasmijal in rekel:

„Otrok ima dedčeka rajši od očeta.“

To je veselilo tudi mlado mater, Fránico, ki je k svojemu možu Štefanu na voz sédala. V poljubu, s katerim je dete z voza poljubljála, bila je poleg materine gotovo tudi otročja ljubezen in hvaležnost k očetu.

V tem, ko je Smrekar zetu nekaj naukov dajal: kaj in kako je kupovati v semnji, komu je denarje posoditi in koga je terjati, izkušala je babica, mati Smrekarica, z raznimi zvijačami sinka od matere dobiti, da ne bi jokal, ko jo bo videl odhajati.

Star sosed, ki je šel mimo hiše, zamrmrá: „pa kako se zdaj vse rado ima in se ima!“

Večji pogreški.

Na str. 17. v vrs. 7. od zgor. nam.:	blažena	beri:	blaženo.
„ „ 18. „ 13. „ „ „	tudi	„	nití.
„ „ 49. „ 9. „ „ „	zarnčí	„	zarenčí.
„ „ 49. „ 14. „ „ „	klavrno	„	klaverno.
„ „ 120. „ 17. „ „ „	sebó	„	s sebó.
„ „ 153. „ 10. „ „ „	ručéč	„	ručóč.
„ „ 180. „ 2. „ „ „	raztegnjejo	„	raztegnejo.
„ „ 180. „ 18. „ „ „	desitic	„	desetic.
„ „ 202. „ 20. „ „ „	molo	„	malo.

KAZALO.

	Stran.
Mladiki	3.
Pesmi in pevec	5.
Diguž	7.
Vsak ob svojem času	8.
Pri oknu	10.
Udomačitev	11.
Dekliška tožba	12.
Sramežljiva ljubica	13.
Knjižna modrost	15.
Po noči	17.
Solze	18.
Deklica	19.
Žensko lice	21.
Uplenjani spomin	22.
Prevára	23.
Vihra	24.
Pesniku	25.
Glumáči	26.
Naša nesreča	27.
Reši nas zlega	28.
Svetinova Metka.	
V nedeljo po desetej maši	31.
Snubáč	38.
Valentin	48.
Pri studenci	57.
Slovó	65.
Stara Marina	70.
Konec	88.

	Stran.
Evelina	91.
Ako bi človek vse videl in vedel	100.
Na Gorenjskem	109.
Preširnov god v Elizii	112.
Pomlad in jesen.	
Le énkrat daj še, majnik zlati	119.
Kaj samec pohajaš, mladenič bléd	120.
Pri oknu sva molcé slonéla	121.
Kakó si otóžno, jesensko nebó	121.
Visóko črez goré in črez planjave	122.
Glej! drevje po gozdu rumení	123.
Popotne pesmi.	
Dánes tukaj, jutri tam	124.
Nisem Nemeč, dekle lépo	124.
Kaj gledaš skriváj me od strani	126.
Milo se v meni srce topí	127.
Al' čuješ ti pozdrav moj, domovina	128.
Rena voda, lepa voda	128.
Ktera voda, Rena voda	130.
Kaj sloniš, ti lepa žena	130.
Izgubljeni sin	132.
Kos tragedije „Orest“	135.
Sosedov sin	138.

